

Dublă evocare la Templul Coral din București

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului și 85 de ani de la Pogromul de la București

Cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului, 27 ianuarie, și a Pogromului de la București, din 21 ianuarie 1941, Federația Comunităților Evreiești din România a organizat, la 26 ianuarie, o adunare solemnă la care i-a invitat pe cei care au dorit să-și exprime solidaritatea față de poporul evreu și să condamne valul de antisemitism care se manifestă în lume, inclusiv în România. Au luat parte la aceste ceremonii reprezentanți ai Președinției și ai Guvernului României, președinții și membri ai celor două Camere ale Parlamentului, reprezentanți ai Comunității Europene, ai corpului diplomatic, înalți reprezentanți ai cultelor, membri ai comunității evreiești.

Primul moment solemn a avut loc la Monumentul Victimelor Holocaustului din fața Templului Coral. Au fost depuse coroane de flori din partea Președinției, Senatului, Camerei Deputaților, Guvernului, Curții Constituționale, UDMR, ambasadelor Israelului, Germaniei, SUA, Comisiei Europene și FCER.

Ceremoniile din Templu au fost

deschise de Eduard Kupferberg, secretarul general al FCER, care a anunțat un alt moment solemn, deschiderea Aron Kodeșului, iar Rafael Shaffer, prim-rabinul FCER-CM, și Emanuel Puszta, prim-cantorul FCER-CM, au rostit rugăciunile pentru România și Israel. S-a ținut apoi un moment de reculegere pentru victimele Holocaustului.

Deputatul Silviu Vexler, președintele FCER: „Am văzut o explozie a antisemitismului la nivel internațional și în plan național”

Președintele FCER a explicat de ce trebuie din nou și din nou să se comemoreze victimele Holocaustului. „Cred că cea mai importantă întrebare care trebuie pusă într-un astfel de moment este dacă, de la precedentă comemorare, s-a schimbat ceva. În bine, așa ne-am dori. Dar ce am văzut noi? Am văzut o explozie a antisemitismului la nivel internațional și, din păcate, și în plan național. Am văzut «eforturile» depuse pentru normali-

zarea urii în dialogul public și în societate. Am văzut cum arată un linșaj antisemit desfășurat în public, demn de trista amintire a anilor de la începutul Holocaustului, chiar în Parlamentul României, la instigarea unor forțe și a unor oameni care se pretind insistent a fi apărătorii democrației.”

Totuși, a arătat vorbitorul, s-au făcut și unele progrese, ca de pildă intrarea în vigoare a Legii privind combaterea extremismului. „Această lege oferă autorităților statului instrumentele legale atât de necesare pentru combaterea acestor flageluri, care aproape că au distrus România de mai multe ori, dar mai ales oprește erorile legale care au permis, timp de zeci de ani, ca aceia care neagă Holocaustul, aceia care promovează cultul criminalilor de război, aceia care promovează imaginea și cultul celor care au contribuit la înfăptuirea Holocaustului să scape nepedepsiți. Este un scut de protecție al societății democratice, dar, în același timp, și o formă de justiție morală, peste ani și peste vremuri, pentru victimele Holocaustului.”

Președintele FCER a subliniat că un astfel de moment nu ar fi fost posibil „fără sprijinul fundamental al Partidului Social Democrat, al Partidului Național Liberal, al Uniunii Salvați România, al Uniunii Democratice Maghiare din România și al Grupului Parlamentar al Minorităților

Eva GALAMBOS
Cristian VECHIU
Dan DRUȚĂ

(Continuare în pag. 3)

85 de ani de la Pogromul din București

Conferință la American Corner

pag. 5

Tu biȘvat la Căminul Rosen din București

pag. 7

Rebeliunea și Pogromul „Primii care au știut.

Documentarea timpurie a Holocaustului din România”

pag. 13

Peter Marom:

Cântarea lacului muribund

pag. 14

Vineri. Ora 6

Spectacol la Teatrul Național din Târgu Mureș

pag. 16

„Bebeluşul arian perfect”: povestea lui Hessy Levinsons Taft

pag. 18

Regina Jonas, prima femeie rabin

pag. 20

Președintele Camerei Deputaților, Sorin Grindeanu, în vizită oficială în Statul Israel

La invitația lui Amir Ohana, președintele Knessetului (Parlamentul israelian), și a autorităților israeliene, între 3 și 5 februarie a.c., Sorin Grindeanu, președintele Camerei Deputaților, a efectuat, în fruntea unei delegații largi, o vizită oficială în Statul Israel. Din delegația parlamentară au făcut parte deputații Silviu Vexler, Silvia Claudia-Mihalcea, Loránd-Bálint Magyar, Alina-Ștefania Gorghiu și Radu-Nicolae Mihaiu, precum și ministrul sănătății, Alexandru Florin Rogobete.

Sorin Grindeanu a avut întrevederi oficiale cu președintele Statului Israel, Isaac Herzog, cu prim-ministrul Benjamin Netanyahu și cu președintele Knessetului, Amir Ohana. Președintele Camerei Deputaților a vizitat Memorialul Holocaustului Yad Vashem, a depus o coroană de flori în Sala Amintirilor și a semnat în Cartea de Onoare. El a avut o întâlnire și cu Preafericitul Theophilos III, patriarhul ortodox al Ierusalimului.

În cadrul convorbirilor cu premierul Benjamin Netanyahu au fost abordate probleme legate de extinderea cooperării în domeniile apărării, securității energetice, inovării și inteligenței artificiale și s-a pus accentul pe provocările geopolitice actuale din Orientul Mijlociu.

Sorin Grindeanu a evidențiat sprijinul

constant al României pentru Israel. La rândul său, Benjamin Netanyahu a apreciat sprijinul consecvent al României în forurile internaționale și a subliniat importanța consolidării relațiilor economice și de apărare.

„România este unul dintre cei mai apropiați prieteni ai Israelului în Europa. Împreună putem construi un viitor mai sigur și mai prosper”, a afirmat Netanyahu.

Cei doi oficiali au discutat, de asemenea, despre evoluțiile din Orientul Mijlociu, cooperarea în cadrul NATO și potențialul unor programe comune în domeniul educației și al tehnologiei.

La întâlnirea cu Amir Ohana s-a vorbit despre consolidarea parteneriatului parlamentar dintre România și Israel, dezvoltarea unor proiecte bilaterale și s-a subliniat necesitatea unor eforturi comune pentru combaterea antisemitismului și păstrarea memoriei Holocaustului. De asemenea, s-a pus accentul pe susținerea păcii și a stabilității regionale, inclusiv a soluției celor două state în Orientul Mijlociu. Cei doi lideri au scos în evidență profunzimea relației istorice dintre cele două țări și potențialul extinderii cooperării la nivel legislativ.

În urma acestei vizite oficiale, Silviu Vexler, președintele Federației Comunităților Evreiești din România, a transmis un mesaj pe care îl publicăm integral aici:

„A fost o onoare și o plăcere să particip la vizita oficială în Statul Israel a președintelui Camerei Deputaților, domnul Sorin-Mihai Grindeanu, precum și la întâlnirile cu președintele Statului Israel, domnul Isaac Herzog, cu prim-ministrul Statului Israel, domnul Benjamin Netanyahu, și cu președintele Knessetului, domnul Amir Ohana, alături de delegația par-

lamentară care l-a însoțit.

Relația dintre România și Statul Israel, cel mai apropiat aliat al țării noastre în Orientul Mijlociu și un adevărat partener de încredere la nivel global, este una cu totul unică, ce a fost și este definită de speranță.

Statul Israel a sprijinit în permanență țara noastră și poporul român. Impactul colaborării dintre

cele două țări poate fi regăsit în aproape orice domeniu, de la agricultură și apărare, până la cultură, cercetare și dezvoltare industrială.

Există relații care funcționează doar atunci când totul este bine sau când este nevoie de ceva. În cazuri foarte rare, se stabilesc relații care au la bază un dialog sincer, care transformă speranțele în sprijin real, creând o prietenie adevărată, indiferent de circumstanțe.

Legătura dintre România și Statul Israel are o importanță deosebită, atât din punct de vedere istoric, cât și din punct de vedere moral și simbolic. Ea depășește rațiunile de stat, contactele diplomatice sau valorile strategice, bazându-se pe tradiție și idei profunde de prietenie și respect reciproc. Parlamentul României a avut și continuă să aibă o contribuție fundamentală la dezvoltarea acestei legături.

Vom continua să transformăm în realitate visurile și speranțele celor două națiuni, ale celor două țări, acum și întotdeauna.”

(E.G.)

„Never Again. Loc al memoriei vii și al dialogului între generații”

La finalul lunii ianuarie, Complexul Educațional Laude-Reut a organizat la Opera Națională din București evenimentul „Never Again. Loc al memoriei vii și al dialogului între generații”. Publicăm în cele ce urmează discursul susținut cu acest prilej de președintele FCER, Silviu Vexler:

„Eu am crescut într-o lume și într-o perioadă în care totul era foarte simplu: existau supraviețuitori, acei supraviețuitori veneau foarte des să vorbească, îi ascultam. Ni se spunea că totul este bine, că totul va fi și mai bine, că ne îndreptăm chiar către o formă de «perfectiune».

Această expresie mai mult decât celebră, «Niciodată din nou!», era folosită ca un fel de scut – nu doar pentru evrei, nu doar pentru comunitățile evreiești, ci pentru întreaga societate.

Mult timp am fost convins că așa funcționează lucrurile.

Într-o zi, parcă într-o clipă, lucrurile au început să se schimbe. Numărul supraviețuitorilor a început să scadă din ce în ce mai mult. Pe măsură ce vocea lor a scăzut, s-au ridicat alte voci, mai ales în spațiul public.

La început au apărut «întrebările»: Oare chiar a fost Holocaustul? Oare chiar au murit șase milioane de oameni? Poate că totuși nu a fost chiar așa? Poate că nici toți nazii nu au fost răi? Poate că nici toți legionarii nu au fost răi? Cu siguranță, poate că au existat printre ei și oameni buni? Dar,

mai ales, poate că exagerați?

În mod special a apărut ideea: «Ajunge cu atâta discuție despre Holocaust!»

Pe măsură ce anii au trecut, pe măsură ce internetul și mediul online au devenit parte din viața noastră de zi cu zi, pe măsură ce ne-am obișnuit să citim și să verificăm din ce în ce mai puțin și să primim informația livrată pe telefon la atingerea unei taste, am ajuns să avem impresia că totul funcționează așa.

Consecințele tuturor acestor întâmplări, ale momentelor în care oamenii aleg să întoarcă privirea în altă parte, le putem vedea cu toții până în ziua de astăzi.

A devenit din nou perfect acceptabil să vezi în discursul public violență și agresivitate. A devenit – sau pare că a devenit – perfect acceptabil ca un om care este, din orice motive, diferit de tine să fie acuzat că este, într-un fel, mai puțin om decât ai fi tu.

Pentru dumneavoastră, cei care sunteți astăzi aici, sper ca viitorul să arate mult diferit, în bine, față de ceea ce vedem acum în jurul nostru.

Acest lucru nu depinde de nimeni dintre oamenii care țin un discurs și, cu siguranță, nu depinde de nimeni dintre oamenii care par să aibă o influență, pentru că nu cuvintele sunt cele care vor face ca lumea să fie mai bună.

Dacă doriți să zâmbiți în continua-

re, dacă doriți să aveți posibilitatea de a trăi cu adevărat într-o lume liberă, în care să aveți șansa și oportunitatea de a fi așa cum vă doriți, păstrați măcar din când în când mintea deschisă pentru cuvintele supraviețuitorilor, căutați întotdeauna să aflați și să analizați informațiile, și nu doar să le preluați pe cele gata reformulate de cei care poate nu vă doresc binele.

Profitați de faptul (și considerați aceasta și o invitație) că România este o țară cu o moștenire culturală evreiască uriașă, frumoasă și fabuloasă, care face parte integrantă din istoria României și a poporului român. Profitați de acest lucru pentru a o vedea, pentru a o descoperi. În toate comunitățile evreiești din România sunt oameni care vă vor primi cu inima deschisă, acasă, ca într-o familie.

Atunci când veți vedea oameni care încearcă să transmită ură în jurul dumneavoastră, vorbiți întotdeauna și luați măsură. Ura nu poate naște decât ură. Chiar dacă, la început, unorii, ținta sunt evreii, mai devreme sau mai târziu vor urma alții, ajungând, din păcate, la un punct în care toți cei care par măcar a fi diferiți trebuie să fie condamnați și îndepărtați.

Nu permiteți niciodată ca acest lucru să se întâmple în jurul dumneavoastră.

Vă invit cu multă plăcere, oricând, în cadrul oricărei sinagogi, în cadrul oricărei comunități evreiești din România. Așa cum am spus: întotdeauna ca acasă, în familie.”

(R.E.)

Scrisoare de felicitare pentru președintele FCER, Silviu Vexler, din partea președintelui Congresului Evreiesc Mondial, Ronald S. Lauder

În urma promulgării legii privind interzicerea organizațiilor, simbolurilor și faptelor cu caracter fascist, legionar, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni de genocid, contra umanității și de crime de război, președintele Congresului Mondial Evreiesc, Ronald S. Lauder, i-a trimis președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, deputatul Silviu Vexler, o scrisoare de felicitare pentru eforturile sale în combaterea antisemitismului și extremismului. Redăm mai jos textul scrisorii.

„Stimate domnule deputat Vexler,

Doresc să vă adresez sincere felicitări pentru adoptarea recentă a legii istorice care consolidează cadrul juridic al României pentru combaterea ideologiilor extremiste, fasciste și antisemite.

Congresul Mondial Evreiesc recunoaște imensul dumneavoastră efort pe care l-ați depus în mod direct pentru inițierea și promovarea acestei legislații. Prin modernizarea definițiilor juridice și eliminarea lacunelor care, anterior, permiteau negaționiștilor Holocaustului să evite răspunderea și făceau posibilă glorificarea autorilor Holocaustului, România a adoptat o poziție decisivă împotriva urii și în favoarea justiției. De asemenea, se asigură că păstrarea memoriei Holocaustului, educarea generațiilor viitoare și protejarea comunităților evreiești reprezintă priorități.

Congresul Mondial Evreiesc rămâne un partener de neclintit pentru dumneavoastră și pentru Federația Comunităților Evreiești din România. Vă suntem recunoscători pentru parteneriatul nostru și așteptăm cu interes să continuăm eforturile comune de combatere a antisemitismului și de apărare a drepturilor și demnității comunităților evreiești din întreaga lume.” (R.E.)

Dublă evocare la Templul Coral din București

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului și 85 de ani de la Pogromul de la București

(Urmare din pag. 1) Naționale, precum și fără susținerea acordată de conducerea Parlamentului României și a Guvernului României.

„Cea mai importantă responsabilitate pe care o are Federația

Comunităților Evreiești din România este păstrarea memoriei. De aceea, a arătat președintele FCFER, în numele Comunităților Evreiești din România și al tuturor evreilor din țara noastră, vreau să exprim deplina recunoștință pentru eforturile pe care Statul Român le face în mod constant pentru a ne asigura și nouă desfășurarea vieții în condiții de deplină siguranță. Nu este ușor și, cu siguranță, nu o luăm ca pe un fapt dat.” În același timp, Silviu Vexler a mulțumit și Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție și Pază, Ministerului Afacerilor Interne, prin Direcția Generală de Protecție Internă, Jandarmeriei și Poliției Române pentru asigurarea securității membrilor comunității.

În încheierea discursului său, președintele FCFER i-a invitat pe participanți să urmărească un fragment dintr-un film documentar – o colaborare TVR, CSIER și CNSAS – care are la bază o descoperire recentă în arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Este vorba despre o filmare realizată la ordinul regimului Antonescu în zilele Rebeliunii legionare și ale Pogromului legionar din București.

În continuare, publicul a urmărit pelicula, parte dintr-un proiect mai amplu, realizat de Televiziunea Română și de Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România.

Nicușor Dan, președintele României: „Fiecare generație are datoria să condamne antisemitismul în toate formele sale”

În cadrul evenimentului, Raluca Butnaru, consilier de stat, a transmis următorul mesaj din partea președintelui României, Nicușor Dan: „Regimul nazist a sacrificat pe altarul urii rasiale 6 milioane de evrei, alături de numeroase alte victime considerate, de către ideologia totalitară a urii, nedemne de dreptul fundamental la viață. La 27 ianuarie 1945, odată cu eliberarea lagărului de exterminare

Auschwitz-Birkenau, istoria a fost confruntată cu chipul odios al totalitarismului nazist, arătându-ne prăbușirea pe care discursul antisemit a provocat-o în inima Europei civilizate. Această comemorare ne amintește, într-un mod dureros, cât de prețioase sunt libertatea, demnitatea umană și garantarea drepturilor fundamentale, precum și importanța de a le apăra cu orice preț.” În mesajul președintelui se amintea faptul că România continuă pe drumul de combatere a urii și de conștientizare a tragediei Holocaustului, alături de națiunile Uniunii Europene. În final, președintele țării a mai transmis: „Fiecare generație are datoria să rămână lucidă în fața derapajelor tiranice ale puterii, să condamne antisemitismul în toate formele sale, să denunțe indiferența și lășitatea, să refuze complicitatea la rău, să împiedice uitarea. «Să ne amintim», spune rugăciunea evreiască. «Niciodată din nou», afirmă conștiința noastră, a celor care refuzăm să uităm suferința semenilor, nu doar a evreilor, ci a întregii umanități. Păstrarea memoriei acelor tragedii devine astfel o formă a dreptății, prin care adevărul despre ceea ce s-a întâmplat este cunoscut și transmis mai departe, cu credința într-o lume mai bună, guvernată de pace, curaj și adevăr.”

Mircea Abrudean, președintele Senatului: „Când vorbim despre Holocaust, vorbim despre vieți întrerupte”

În continuare, președintele Senatului, Mircea Abrudean, a subliniat că Holocaustul a însemnat o exterminare planificată, care a ucis aproximativ 6 milioane de evrei, dar a lovit și alte grupuri persecutate de regimul nazist și de aliații săi: „Cifrele explică amploarea, dar nu vorbesc despre pierderile personale. Fiecare om mort a avut o familie, planuri, o casă, o aniversare, un cuvânt de iubire care a rămas nespuse, o îmbrățișare care nu a mai fost oferită. Când vorbim despre Holocaust, vorbim despre

vieți întrerupte, despre copii care nu au mai ajuns adulți, vorbim despre părinți care nu și-au mai văzut copiii, despre oameni care au fost umiliți, înfometăți, deportați, uciși.” Totodată, Mircea Abrudean a precizat că, deși România are instrumente legale de a combate xenofobia și antisemitismul, societatea românească, în ultimul an, „a asistat la ascensiunea discursului instigator la ură și a manifestărilor extremiste în spațiul public. Observăm în mediul online o proliferare a discursului urii și a teoriilor conspiraționiste, dar și a dezinformării, deghizate în posibile soluții pentru o serie de probleme complexe din societate. În acest context, ziua comemorativă de

27 ianuarie constituie un bun prilej de reflecție asupra măsurilor care trebuie luate pentru a combate aceste fenomene.” În final, Mircea Abrudean a pledat și pentru dezvoltarea unei culturi instituționale care să amendeze și să reacționeze prompt atunci când elementele extremiste își fac simțite prezența în societatea românească.

Sorin Grindeanu, președintele Camerei Deputaților: „Nu este suficient doar să combatem antisemitismul, ci trebuie să-l prevenim!”

În cadrul ceremoniei, președintele Camerei Deputaților, Sorin Grindeanu, a subliniat necesitatea unui angajament ferm împotriva intoleranței și a dezinformării online. Sorin Grindeanu a mai amintit că pericolul extremist este tot mai prezent în spațiul societății românești: „Din păcate, ura este din nou în creștere în jurul nostru. Antisemitismul, fără îndoială, dar

și alte forme de rasism și intoleranță se manifestă tot mai vizibil la nivel social în multe părți în lume. (...) Vedem manifestări actuale, în special prin discursul instigator la ură și dezinformare, răspândite cu precădere în mediul online. Acest tip de conținut extremist devine foarte repede viral, mai ales în contexte de criză, ceea ce alimentează polarizarea și lipsa de toleranță.” De asemenea, în mesajul său, Sorin Grindeanu a insistat asupra faptului că „nu este suficient doar să combatem antisemitismul, ci trebuie să-l prevenim constant și coordonat. Combaterea atitudinilor antisemite nu se poate realiza izolat”.

Ilie Bolojan, prim-ministrul României: „Ura se propagă, se amplifică, se răspândește și, în cele din urmă, distruge”

Mesajul premierului Ilie Bolojan, cu ocazia Zilei de Comemorare a Victimelor Holocaustului, a fost citit de șeful Cancelariei premierului, Mihai Jurcă: „27 ianuarie marchează eliberarea lagărului de concentrare de la Auschwitz-Birkenau, dar și redobândirea libertății de către toți cei care au supraviețuit atrocităților Holocaustului. Le suntem recunoscători celor care au avut puterea de a-și spune povestea și ne plecăm cu respect în

fața suferințelor îndurate. Victimelor care nu s-au mai întors le aducem un omagiu tăcut și profund.” Totodată, potrivit mesajului transmis de premier, istoria ne arată că ura nu construiește nimic, ci doar distruge: „Ura se propagă, se amplifică, se răspândește și, în cele din urmă, distruge. Anul trecut a fost un puternic semnal de alarmă. Am văzut cum antisemitismul, discursul instigator la ură și tentația violenței nu apar doar în trecut, ci

pot reveni inclusiv în societatea românească. Am asistat la o deraiere periculoasă: ceea ce trebuia să fie un simplu proces legislativ s-a transformat, inclusiv din cauza instrumentalizării, într-un antisemitism agresiv și visceral pe care nu îl mai credeam posibil în România postdecembristă. Condamn fără echivoc astfel de manifestări care sunt incompatibile cu valorile unei democrații mature și cu respectul față de demnitatea umană.” În final, premierul a subliniat faptul că Federația Comunităților Evreiești din România rămâne un partener esențial al autorității române „în eforturile comune de consolidare a democrației” și de punere în aplicare a măsurilor de combatere a antisemitismului.

Erez Golan, viceambasadorul Statului Israel în România: „«Niciodată din nou» este un apel la acțiune”

Viceambasadorul Statului Israel în România, Erez Golan, a luat cuvântul declarând: „România nu are nevoie de lecții despre faptul că antisemitismul ucide. Istoria ei o dovedește. Din cei

aproximativ 800.000 de evrei care au trăit cândva aici, aproape jumătate au fost uciși. Acest lucru nu s-a întâmplat într-un singur moment, ci într-o succesiune de atrocități: de la pogromurile și masacrele din București, Dorohoi și Iași, până la deportările brutale care au avut loc în Transnistria,

(Continuare în pag. 4)

Dublă evocare la Templul Coral din București

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului și 85 de ani de la Pogromul de la București

(Urmare din pag. 3) care au dus la moartea a sute de mii de evrei prin execuții, foamete și boli. Multe dintre aceste crime nu au fost dictate de Berlin, ci au fost comise de regimul mareșalului Antonescu și alimentate de antisemitismul local.” Erez Golan a mai precizat: „Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului 2026 trebuie să fie un moment de reflecție nu doar pentru fantomele trecutului, ci și pentru prezentul pe care îl modelăm. Israelul va fi mereu alături de comunitățile evreiești din România și din întreaga lume. Dar, în ceea ce privește prima linie a memoriei, aceasta trebuie apărată local, politic și cu un curaj neclintit. Pentru că „Niciodată din nou” nu este doar un slogan. Este o responsabilitate zilnică. Un apel la acțiune.”

Michael Dickerson, însărcinatul cu afaceri a.i. al SUA în România: „Ne confruntăm cu o creștere îngrijorătoare a antisemitismului, la nivel global”

Michael Dickerson, însărcinatul cu afaceri *ad interim* al SUA în România, a transmis din partea Ambasadei SUA următorul mesaj: „Aș dori să profit de această ocazie pentru a mă adresa supraviețuitorilor Holocaustului, precum și comunităților evreiești și rome. Puterea, spiritul și rezistența dumneavoastră, chiar și în cele mai întunecate momente, sunt o sursă de inspirație. Sunt profund emoționat să mă aflu în fața dumneavoastră în acest moment în care comemorăm evreii și romii care au fost uciși în unul dintre cele mai întunecate capitole din istoria umanității. Comemorarea este o obligație sacră pe care o avem față de victimele și supraviețuitorii Holocaustului.” Michael Dickerson a amintit faptul că ura care a dus la tragedia Holocaustului nu a dispărut și nu aparține trecutului: „Astăzi ne confruntăm cu o creștere îngrijorătoare a antisemitismului, la nivel global, inclusiv cu o intensificare a retoricii antisemite care este scuzață, normalizată sau exploatată cinic, în scopuri politice rușinoase.” În final,

Michael Dickerson a subliniat faptul că România a făcut pași concreți și semnificativi pentru combaterea antisemitismului: „Ca parteneri, putem înfrunta minciunile cu adevărul și ura cu curaj moral. Comemorarea nu este sfârșitul responsabilității noastre, este începutul. Împreună vom insista asupra adevărului istoric. Împreună vom apăra libertatea religioasă și ne vom asigura că antisemitismul nu își are locul aici.”

E.S. Angela Ganninger, ambasadoarea Republicii Federale Germania în România: „A menține vie memoria victimelor înseamnă a le reda demnitatea”

Ambasadoarea Republicii Federale Germania, E.S. Angela Ganninger, a subliniat importanța înțelegerii și comemorării victimelor Holocaustului, precum și lupta pentru combaterea antisemitismului și xenofobiei. „Mă onorează faptul că mă pot adresa dumneavoastră astăzi, cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului. Astăzi onorăm memoria a 6 milioane de evrei, femei, bărbați și copii, privați de drepturi, prizonieri și uciși, dar și memoria a milioane de alte victime ale tiraniei naziste: sinti și roma, persoane cu handicap, adversari politici, homosexuali, persoane condamnate la muncă forțată și mulți alții. A menține vie memoria înseamnă a le reda acestor oameni numele, demnitatea și locul lor în istorie. Pentru mine, ca ambasadoare a Republicii Federale Germania, a țării

în numele căreia organele de atunci ale statului au comis aceste atrocități fără margini, comemorarea rămâne legată de o responsabilitate deosebită a statului și a societății. Comemorarea înseamnă mai mult decât o privire în urmă asupra atrocităților comise, înseamnă să înțelegi consecințele și să înveți din istorie.”

Patriarhul Daniel al BOR: „Unitatea și pacea socială se zidesc pe adevăr și pe respectarea demnității umane”

Mesajul Patriarhului Daniel al Bisericii Ortodoxe Române a fost prezentat de Înaltpreasfințitul Părinte Nifon, arhiepiscopul Târgoviștei, mitropolit onorific și exarh patriarhal: „Să cultivăm unitatea și pacea socială prin respect reciproc și apărarea demnității umane. Biserica Ortodoxă Română

participă la Ceremonia dedicată Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și memoriei victimelor Pogromului legionar antievreiesc din București, având convingerea că unitatea și pacea socială se zidesc pe adevăr și pe respectarea demnității

umane. În acest cadru solemn, Biserica Ortodoxă Română își exprimă compasiunea față de suferințele poporului evreu și își reafirmă angajamentul constant pentru cultivarea păcii și a armoniei sociale, a dialogului interreligios și a conviețuirii pașnice între diferitele religii și etnii din țara noastră, fundamentate pe valorile iubirii aproapelui, ale solidarității și ale respectului reciproc. Totodată, Biserica Ortodoxă Română dezaprobă toate manifestările de intoleranță religioasă, instigare, hărțuire sau violență împotriva persoanelor sau a comunităților pe baza originii etnice sau a credinței religioase.”

Aurel Percă, arhiepiscop și mitropolit al Bisericii Romano-Catolice: „Ne reafirmăm angajamentul comun de a păstra vie memoria victimelor”

„Suntem aici pentru a comemora Holocaustul și pentru a aduce un omagiu victimelor unei tragedii care a marcat profund conștiința umanității. Prin prezența noastră aici ne reafirmăm angajamentul comun de a păstra vie memoria, de a apăra adevărul și de a proteja demnitatea umană. Au trecut 81 de ani de la deschiderea porților Auschwitzului, moment care a descoperit lumii întregi crima abominabilă a Holocaustului. Această tragedie fără precedent în istorie rămâne o rană deschisă a umanității și

un avertisment permanent asupra pericolului urii organizate și a dezumanizării. Cuvintele ne ajută să rămânem cu ochii deschiși. Holocaustul riscă în mod constant să fie redus la retorică, să fie exploatat sau banalizat. Papa Francisc, de pioasă amintire, a spus referindu-se la Holocaust: «Amintirea exterminării a milioane de evrei și de persoane de alte religii nu poate fi uitată sau negată».”

Preafericitul Claudiu, arhiepiscop major al Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică: „Există urme de speranță”

Înaltul prelat a transmis un mesaj de unitate și echilibru. „Trăim vremuri în care mai mult ca oricând trebuie să ne aducem aminte că suntem parte a aceleiași familii umane, că suntem în aceeași barcă și ori vâslim împreună, ori riscăm să mergem în cerc. Ori suntem împreună uniți în fața răului, ori nu suntem siguri pentru ziua de mâine. Pare că întreaga lume, țara noastră, sufletele noastre sunt amenințate de dezbinare. Pare că nimic nu se poate împotrivi acestui spirit. Cu toate acestea, așa cum amintea și domnul președinte Silviu Vexler, există urme de speranță. O astfel de urmă de speranță este Maximilien Kolbe, preot catolic, închis la Auschwitz, dispus să ia locul unuia condamnat la moarte, care avea familie și copii. Un astfel de semn de speranță este cardinalul Iuliu Hossu,

care nu doar face gesturi pentru frații săi evrei, dar este dispus să scrie o scrisoare pastorală, un document al Bisericii în care într-un mod atât de simplu spune: «Cel mai mare lucru pe care îl poate face un creștin astăzi este să sară în ajutorul fraților evrei».”

Serviciul divin a fost oficiat de prim-rabinul Rafael Shaffer și de prim-cantorul Emanuel Pusztai care au rostit rugăciunile *El Male Rahamim* și *Kadis*.

Pe parcursul și la încheierea ceremoniei, corul de cameră „Preludiu – Voicu Enăchescu” a oferit momente muzicale solemne în memoria victimelor Holocaustului.

85 de ani de la Pogromul din București

Conferință la American Corner

Frații Iancu și Iosif Guttman, uciși în Pogromul de la București

Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România „Wilhelm Filderman” (CSIER) a propus, pentru marcarea zilelor de 21-23 ianuarie (Pogromul de la București) și 27 ianuarie (Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului), o dezbateră dedicată memoriei familiei rabinului Guttman. Suferințele îndurate de această familie ilustrează, de fapt, suferințele îndurate de mii de familii evreiești din București și din alte orașe din România, provocate de regimul Antonescu, în acest caz concret de rebeliunea legionară transformată în Pogromul de la București, din 21-23 ianuarie 1941.

Dezbateră intitulată „Familia Guttman. Opera literară și memoria

unui destin afectat de Pogromul de la București (21-23 ianuarie 1941)”, desfășurată la American Corner în Biblioteca Națională, s-a concentrat pe destinul tragic al familiei Guttman care și-a pierdut doi fii, intelectuali de valoare, chiar dacă erau foarte tineri.

Dezbateră a fost susținută de cercetătoarea dr. Anca Tudorancea (CSIER), conf. univ. dr. Felicia Waldman și George Gîlea, directorul Editurii Hasefer.

Anca Tudorancea a vorbit despre importanța imaginilor, a fotografiilor, când se întâmplă evenimente importante, acestea având un efect mult mai pătrunzător decât textele scrise. În plus, se umanizează evenimentele, se singularizează victimele, ele nu

mai sunt numere dintr-o statistică, ci persoane care au trăit, au avut o adresă, o familie. În ceea ce privește Pogromul de la București, Matias Carp a fost primul care, în cartea lui, a publicat multe date despre cei asinați. Subliniind rolul fotografiilor, vorbitoarea a arătat că multe s-au pierdut, dar există fotografii și în cimitire care pot fi folosite pentru identificarea victimelor. Ea a observat că se vorbește din ce în ce mai puțin despre familia Guttman, ai cărei descendenți trăiesc în Israel și care au făcut o valoroasă donație de fotografii Centrului.

În intervenția sa, George Gîlea a vorbit despre atmosfera care a pregătit Pogromul de la București, despre cum l-au resimțit evreii, așa cum a reieșit din mai multe cărți citate, între care *Jurnalul* lui Mihail Sebastian și *Orașul măcelului* de F. Brunea-Fox, aceasta din urmă apărută la Editura Hasefer. În același timp, George Gîlea a atras atenția asupra situației actuale, când asistăm la o preluare a moștenirii legionare de către simpatizanți ai acestei doctrine antisemite criminale.

Referindu-se la consecințele Holocaustului, Felicia Waldman a subliniat că nu numai că au fost omorâți 6 milioane de oameni, ci a dispărut și un uriaș potențial. Vorbitorul a exemplificat ideea chiar cu cei doi fii ai rabinului Guttman, care ar fi intrat în această categorie, amândoi având o operă literară și de filozofie.

De menționat că partenerii acestui eveniment au fost Centrul de Studii

Ebraice, Facultatea de Litere (Universitatea din București), Forumul B'nai B'rith dr. Moses Rosen, Federația Comunităților Evreiești din România și Editura Hasefer care a prezentat în cadrul evenimentului cele mai recente 10 cărți publicate pe tematicile Holocaustului și ale antisemitismului. Din partea American Corner s-a primit o ofertă de colaborare, ținând cont de faptul că în programul acestuia, dedicat elevilor, figurează teme legate de Holocaust și de antisemitism.

Eva GALAMBOS

Supraviețuitoare a Holocaustului în vârstă de 103 ani și-a recăpătat cetățenia germană

Ruth Gruenthal, o supraviețuitoare a Holocaustului în vârstă de 103 ani, și-a recăpătat oficial cetățenia germană pe care regimul nazist i-a retras-o în timpul persecuțiilor antisemite din anii 1930 și 1940.

Născută în anul 1922 în Hamburg, într-o familie evreiască asimilată, ea a fugit de teroarea nazistă. „Tatăl meu a fost ofițer în Primul Război Mondial”, a spus ea. Tatăl ei a fost șocat să afle că mulți dintre prietenii săi presupuși s-au dovedit a fi naziști după ce Adolf Hitler a venit la putere în 1933, a declarat aceasta privind *Deutsche Welle*. Ajunsă în SUA, Ruth a devenit psihoterapeută și a crescut o familie extinsă în patru generații.

Legislația germană prevede posibilitatea ca victimele Holocaustului și descendenții lor să recâștige cetățenia pierdută ca urmare a discriminării rasiale și politice din perioada nazistă. Gruenthal a ales să solicite această redobândire, o mișcare pe care a justificat-o, potrivit relatărilor, printr-un sentiment resimțit din nou în urma realegerii politice recente din SUA, „ceea ce credeam că nu voi mai trăi să revăd”.

Tânăra Ruth a fost arestată în Franța după invazia germană din 1940 și internată în lagărul de la Gurs, în sud-vestul Franței, unde condițiile erau extrem de grele, cu lipsuri acute de hrană și igienă. Familia sa a reușit în cele din urmă să obțină eliberarea ei și a surorii sale, iar cele două au fugit prin Spania și Portugalia spre SUA, datorită sprijinului prietenilor familiei.

În 2025, autoritățile germane au înregistrat sute de astfel de redobândiri de cetățenie. Consulatul german din New York a înregistrat 666 de cazuri de restabilire a cetățeniei pentru evreii cărora naziștii le-au retras cetățenia, din 1.771 de cereri de acest tip, potrivit aceleiași publicații germane.

Dan DRUȚĂ

Când distopiile devin profeții

Ianuarie a fost o lună a comemorărilor. Mă gândesc mereu la victimele Holocaustului, dar în ianuarie, când se comemorează și Pogromul de la București, și mai mult.

Încerc de atâta timp să înțeleg nu doar cum a fost posibil, ci și să găsesc o cale pentru ca așa ceva să nu se mai repete. Pentru că se repetă. Se repetă chiar acum. Fascismul este într-un marș peste continente și acum toți putem fi, oricând, evrei.

Încerc să citesc memoriile ale supraviețuitorilor, să mă uit la filme, la seriale, să merg la teatru, să citesc lucrări științifice, dar și romane care spun, iar și iar și iar, cea mai tristă poveste din secolul al XX-lea și poate din toate timpurile, cea care a dezvoltat răul integral: povestea Holocaustului.

Am recitat *Joaca preferată*, romanul cu care s-a lansat Leonard Cohen (poetul, cântărețul, da) și chiar dacă nu este o carte despre Holocaust *per se*, este implicit. Este despre copilărie și maturizare într-o îndepărtată Canadă, în timpul războiului mondial, în vreme ce evreii europeni pătimeau și mureau cu milioanele. Copiii evrei canadieni învățau, de la distanță, lecțiile dure ale urii și se jucau de-a crimele și de-a tortura. A fost pe pământ un asemenea timp. Și este din nou. Toate se repetă, ca-n Ecleziastul.

Periodic, în istorie, onestitatea, bunătatea și răbdarea oamenilor obișnuiți (atât cât sunt) sunt călcate în picioare de turme de rinoceri care vor să „îndrepte” lumea distrugând-o. Se întâmplă, deci, din nou, cum s-ar spune și în serialul artistic *Twin Peaks*. Asta e specia sapiens și atât poate ea!

Dar trebuie să putem mai mult,

căci deja epoca noastră este marcată de crime de război, de genocide, de agresivitate turbată, de dezbinare atroce, de violență extremă și de o democrație decăzută în tantrum senil. Vom fi pentru urmașii noștri niște penibili. Și încă ne putem opri din această cădere. Sau măcar o putem atenua.

Există acest film documentar extraordinar: *Hitler's Battle Against the Press*. Îl puteți vedea pe Disney+. Pentru că nu e adevărat că nimeni nu a avertizat cu privire la nebunia pe care avea să o abată asupra oamenilor Adolf Hitler. Au existat ziaristii de la *Münchener Post*; astăzi efortul lor este uitat. Iar în timpul vieții lor nu a fost luat în seamă. Era un ziar social-democrat. Au scris din ziua unu despre ce înseamnă nazis-

TZMARMORET

mul, despre pericolul reprezentat de Hitler și clica lui.

Primul lucru pe care îl fac tiranii pretutindeni și întotdeauna: suprimă presa. Golanii de stradă, bătaușii, criminalii s-au aflat de la bun început în solda lui Hitler. Ziaristii bavarezi au scris și despre această evidență, și ea astăzi uitată: Hitler nu avea nimic meserie la bază. Nu știa decât să urle, să facă spume la gură cu Germania mare din nou și propagandă. A fost de ajuns atunci pentru a arunca lumea în infern.

E de ajuns și acum pentru miliardarii de bani gata care au adus fascismul portocaliu peste ocean.

Am văzut și serialul *Hitler's Circle of Evil* de pe SkyShowtime, despre cum au ajuns la un loc acei psihopați care au fost, totuși, naziștii din prima linie, din cercul apropiaților lui Hitler. Căci dacă are dreptate Hannah

Arendt (și are!) și există banalitatea răului, la fel de adevărat este că la vârful vârfului naziștii au contractat cadrele până când s-au strâns cei mai fideli hitleriști, personaje handicapate de empatie și generozitate, mânate de o gândire obtuză, revanșardă, antisemită și criminală. Ei au fost cu adevărat niște monștri.

Dar monștrii aceștia îi vedem și astăzi la vârful atâtor sisteme politice din toată lumea.

Am văzut și un documentar care nu are neapărat legătură cu Holocaustul, dar are legătură cu abuzurile puterii și uciderea inocenței. Se numește *Mr. Nobody Against Putin*, este pe Voyo și cred că este filmul anului 2026. Spune o poveste adevărată din Rusia adâncă, despre cum cade o societate în militarizare și propagandă. Cum sunt posibile ororile invaziei rusești în Ucraina și unde sunt în tot acest timp rușii care s-ar putea opune. Dă un răspuns, implicit, și la întrebarea: unde au fost toți ceilalți europeni când atâtea milioane de evrei, romi, disidenți politici sau homosexuali erau măcelăriți de naziști? Uitați-vă la acest film și veți înțelege.

De fiecare dată, regimurile criminale încep prin a perverti limbajul, prin a reduce oamenii de la statutul lor de oameni la acela de paraziți, năpârți, șobolani, dăunători.

Astăzi avem în Statele Unite ale Americii președinte un infantil violent care pune filmele generate cu AI în care el defechează peste mulțimile de oameni care au curajul să strige în stradă că nu vor un rege nebun!

Aici ne aflăm. Săracul Philip Roth a murit la timp și nu a mai apucat să vadă cum, din distopie, *The Plot Against America* a ajuns o tragică, o cumplită profeție...

Andrei CRĂCIUN

Prim-ministrul Ilie Bolojan, vizită oficială în Germania

În cadrul unei vizite întreprinse la Berlin, la invitația cancelarului german Friedrich Merz, în 27-28 ianuarie a.c., prim-ministrul României, Ilie Bolojan, s-a întâlnit cu președintele Consiliului Central al Evreilor din Germania (CCEG), dr. Josef Schuster. L-au însoțit membrii delegației române: deputatul Ovidiu Ganț, reprezentantul FDGR în GPMN; viceprim-ministrul și ministrul apărării naționale, Radu Miruță; șeful Cancelariei prim-ministrului, Mihai Jurca; șeful Statului Ma-

lejuț de Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului (27 ianuarie), pe care a dorit să-l marcheze în debutul vizitei, premierul român a accentuat: „Suntem aici în semn de compasiune pentru suferințele și tragediile comunității evreilor din perioada Holocaustului.” Însoțit de directorul Fundației Memorialului Evreilor Ucisi în Europa, Uwe Neumärker, premierul român a vizitat incinta muzeală și a depus o coroană de flori la mausoleu.

lejuț de Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului (27 ianuarie), pe care a dorit să-l marcheze în debutul vizitei, premierul român a accentuat: „Suntem aici în semn de compasiune pentru suferințele și tragediile comunității evreilor din perioada Holocaustului.” Însoțit de directorul Fundației Memorialului Evreilor Ucisi în Europa, Uwe Neumärker, premierul român a vizitat incinta muzeală și a depus o coroană de flori la mausoleu.

Ilie Bolojan s-a întâlnit cu: cancelarul Republicii Federale Germania, Friedrich Merz; vicepreședinta Bundestagului (parlamentului federal), Andrea Lindholz; liderul Grupului CDU, Jens Spahn; președinta Fundației Konrad Adenauer, Annegret Kramp-Karrenbauer.

Întâlnirile cu conducerea Camerei germane de Comerț și Industrie și cu directoarea generală a Federației Industriilor din Germania, Tanja Gönner, au reprezentat, sub aspect economic, un punct important al agendei.

La sediul Ambasadei României în Germania, premierul Ilie Bolojan s-a întâlnit cu reprezentanți ai comunității românești.

Vizita, evidențiind încă o dată „relația excelentă dintre România și Germania”, a pus accent „pe domeniile de interes actual și de perspectivă, precum cooperarea economică și comercială, afaceri europene și securitate”.

(I.D.)

Obiectivele Consiliului pentru Pace ridică semne de întrebare

Pe 19 februarie a.c. s-a desfășurat la Washington reuniunea Consiliului pentru Pace, organism propus de președintele Trump la întâlnirea de la Sharm al Sheik, din septembrie 2025, care pune capăt războiului din Gaza, și anunțat de către Donald Trump la Davos, el fiind și președintele Consiliului, creat inițial pentru reconstrucția Fâșiei Gaza. Au fost invitați să facă parte din Consiliu și să participe la această reuniune aproximativ 60 de șefi de stat și de guverne, inclusiv România care a acceptat și a ales statutul de observator. Condiția de a fi membru permanent al Consiliului este o cotizație de un miliard de dolari. Consiliul va lua o serie de decizii legate de situația din Gaza, ultimul cuvânt revenindu-i președintelui american.

Deoarece Donald Trump a sugerat că organismul nou creat ar putea înlocui ONU și rolul său ar putea să nu se limiteze la Gaza, multe țări, mai ales din Europa, au declinat invitația.

Pe ordinea de zi a reuniunii au figurat planul de reconstrucție și contribuția financiară a țărilor, ultimele date privind crearea și activitatea forței internaționale

Dar aceste inițiative nu pot să fie puse în aplicare fără acordul Israelului. Condițiile cerute de statul evreu au fost prezentate la Washington de ministrul israelian de externe, Gideon Sa'ar, care a reprezentat Israelul la reuniune. În cuvântul său, el a arătat că succesul planului de pace va depinde de condiția primordială recunoscută și de președintele Trump, dezarmarea Hamas, a Jihadului Islamic, demilitarizarea Fâșiei și deradicalizarea societății palestiniene din Gaza. „Este primul plan care vrea să soluționeze esența problemei”, a declarat ministrul israelian de externe, care a dat asigurări că Israelul îl va sprijini. „Hamas trebuie dezarmat și procesul se referă la toate armele: infrastructura sa teroristă, rețeaua de tuneluri și facilitățile de fabricare a armelor. În cazul deradicalizării trebuie desființată infrastructura care îi în-doctrinează pe copiii palestinieni să urască și să-i ucidă pe evrei în instituții educaționale și religioase”, a arătat Sa'ar.

Sunt încă multe chestiuni importante nerezolvate, de pildă: ce imagine ar prezenta Consiliul fără participarea marilor state europene, ca Franța sau Marea Britanie; în ce măsură va respecta Consiliul principiile și structura Națiunilor Unite care vor rămâne în continuare principalul for internațional.

Donald Trump a invitat multe țări, printre care și Rusia, ceea ce complică situația Consiliului, Vladimir Putin anunțând, de altfel, că nu va participa la prima reuniune. Liderii politici au pus sub semnul întrebării invitarea lui Putin și a altor guvernanți autoritari. Astfel, ministrul britanic de externe, Yvette Cooper, a întrebat cum poate fi liderul rus participant la un plan care se ocupă de pace, când nu există niciun semn de angajament pentru pace în Ucraina?!

În ceea ce privește mandatul Consiliului, care a dat naștere de asemenea la îndoeli, secretarul de stat al SUA, Marco Rubio, a afirmat că acesta se va concentra „în primul rând și mai ales pe asigurarea funcționării planului de pace în Gaza. Donald Trump va depune toate eforturile ca să garanteze succesul planului de pace”, a declarat Rubio.

Comentariile referitoare la intențiile președintelui Trump se refereau la faptul că SUA (și Israelul) se află în prag de război cu Iranul; și atunci cum poate Trump să vorbească despre realizarea păcii?! Izbucnirea unui conflict armat va amâna, în cel mai bun caz, dacă nu cumva va anihila planul de pace pentru Gaza.

Eva GALAMBOS

Complot terorist deșeurat în Anglia și tensiuni la protestele propalestiniene

Doă știri recente din Regatul Unit readuc în prim-plan amenințările tot mai acute la adresa comunităților evreiești europene.

Pe 12 februarie, justiția britanică a dat o sentință exemplară pentru cei doi cetățeni care plănuiau cel mai mare complot terorist antisemit din istoria Marii Britanii. Walid Saadaoui, 38 de ani, și Amar Hussein, 52 de ani, au fost condamnați la închisoare după un proces desfășurat la Preston Crown Court, care a început la o săptămână după un atac soldat cu victime la o sinagogă din Manchester. Cei doi au fost găsiți vinovați de pregătirea unui atac terorist de amploare, inspirat de Statul Islamic, care viza uciderea a sute de evrei din zona Greater Manchester. Potrivit anchetatorilor, planul lor ar fi putut deveni cel mai mortal atentat terorist din istoria Regatului Unit. Saadaoui reușise să aranjeze introducerea în Marea Britanie, prin portul Dover, a două puști de asalt, a unui pistol automat și a aproape 200 de cartușe, înainte de a fi arestat în mai 2024. Fără știrea lui, persoana de contact, cunoscută sub numele de cod Farouk, era un agent sub acoperire al poliției. Judecătorul Mark Wall l-a condamnat pe Saadaoui la o pedeapsă minimă de 37 de ani și pe Hussein la minimum 26 de ani, declarând: „Erați foarte aproape de a pune în aplicare acest plan.” Un al treilea inculpat, fratele lui Walid, Bilel Saadaoui, a fost condamnat pentru că nu a raportat autorităților informații despre complot.

Pe de altă parte, pe 31 ianuarie 2026, cunoscutul activist britanic pentru drepturile omului Peter Tatchell, în vârstă de 74 de ani, a fost arestat în Aldwych, în timpul unui marș național de solidaritate cu Palestina, organizat de Palestine Solidarity Campaign, pentru că purta o pancartă pe care scria: „Globalizați Intifada”. Poliția Metropolitană anunțase în decembrie și reiterase prin vocea primarului Londrei că protestatarii care scandează sau afișează sloganul „Globalizați Intifada” vor fi arestați, exprimând o schimbare de politică, determinată de atacul terorist de la Bondi Beach din Australia, de la finalul anului trecut. La marșul din 31 ianuarie au fost reținute în total 15 persoane: 13 din rândul demonstranților propalestinieni, una de la contraprotестul Stop the Hate și încă una într-un caz fără legătură cu protestele. Acestea sunt primele arestări făcute în Anglia de când autoritățile au declarat că nu vor mai fi tolerate sloganurile instigatoare la violență, precum „Globalizați Intifada”. Tatchell a negat că pancarta sa ar fi fost amenințătoare sau instigatoare, susținând că a fost victima unui abuz de putere din partea poliției și că este vorba de „cel mai recent exemplu de restricționare și incriminare a protestelor pașnice”.

Realitatea ultimului an demonstrează însă altceva, în contextul în care antisemitismul a crescut la cote alarmante în Anglia. În plus, condamnarea recentă a lui Walid Saadaoui și a lui Amar Hussein ne arată că sloganurile instigatoare la ură și la acțiuni violente nu rămân fără repercusiuni. Cele două evenimente recente ilustrează, așadar, tabloul complex și îngrijorător al siguranței evreiești în Regatul Unit: pe de o parte, o amenințare teroristă reală, deșeurată în ultimul moment de autoritățile britanice; pe de altă parte, protestele constante propalestiniene, în care oamenii continuă să utilizeze sloganul „Globalizați Intifada”.

Cristian VECHIU

de stabilizare, guvernarea interimară a Fâșiei și problema ajutoarelor umanitare.

Deocamdată, Statele Unite ale Americii au declarat că vor contribui la reconstrucția Fâșiei Gaza cu 10 miliarde de dolari, alături de alte șapte state cu câte un miliard. A fost schițată și componența forței de stabilizare, la care participă mai ales țări musulmane, ca de pildă Indonezia. S-a început și pregătirea unor polițiști din populația locală, la acest apel prezentându-se mii de cetățeni din Gaza.

IUDAICA

Tu biŞvat la Căminul Rosen din Bucureşti

Pe 1 februarie 2026, sărbătoarea de Tu biŞvat (Anul Nou al Pomilor) a fost celebrată la Centrul rezidenţial „Amalia şi şef-rabin dr. Moses Rosen” din Bucureşti, printr-un eveniment organizat de Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România şi de Joint România. Moderator a fost dr. Mona Bejan, directoarea Departamentului de Asistenţă Socială şi Medicală al FCER, care le-a mulţumit pentru prezenţa tuturor celor care au venit să petreacă această sărbătoare alături de rezidenţii căminului.

Preşedintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a subliniat: „Cea mai mare onoare şi cea mai mare bucurie este că putem fi împreună peste ani şi peste generaţii. Teoretic, ar fi trebuit să primim primăvara, pentru că asta semnifică Tu biŞvatul. Suntem aici ca o familie, pentru a fi permanent împreună, de la cei mai mici membri ai comunităţii până la cei mai serioşi membri ai comunităţii, care sunteţi dumneavoastră. Pentru că întotdeauna

na avem responsabilitate unii pentru ceilalţi, să învăţăm de la cei care au trecut deja prin viaţă şi au văzut de toate. Pentru că data trecută am promis că o să ne vedem cât mai des, noi vom încerca să facem asta permanent. Şi dacă n-am putut să aducem căldura afară, încercăm să aducem măcar un zâmbet în sufletul şi pe faţa dumneavoastră.”

Israel Sabag, directorul Joint România, a punctat: „Este deja o sărbătoare să-i vedem pe copii şi pe dumneavoastră aici. Un cuvânt despre Tu biŞvat. De ce acum celebrăm această Sărbătoare a Pomilor? În general, până la acest moment, în Israel a ploiat şi s-au încheiat ploile. De acum încep să apară plantele, florile şi noi sărbătorim acest lucru. Hag Sameah! Aş vrea să profit de această oportunitate şi să-i mulţumesc prietenului meu Silviu Vexler pentru toate eforturile pe care le depune în Parlament şi în comunitate. Îi urez succes în continuare, pentru că succesul lui este şi al nostru.”

Irina Cajal, subsecretar de stat la Ministerul Culturii, a rememorat cu emoţie începuturile Căminului Rosen şi a făcut o promisiune pentru viitor: „Dragii mei prieteni, acum 47 de ani eram împreună cu tata [dr. Nicolae Cajal – n.r.] la deschiderea acestui cămin. N-am să uit niciodată. Acest cămin va rezista mulţi, mulţi ani şi vreau să facem o promisiune: că în trei ani vom serba 50 de ani de la înfiinţarea acestui cămin, de la apariţia acestei raţe de soare a comunităţii evreieşti. A fost foarte greu atunci ca acest cămin să rămână deschis. Mulţumim domnului Israel Sabag, domnului Aurel Vainer (z.l.), tatălui meu (z.l.) şi lui Silviu Vexler că vă ocroteşte şi vă dăruieşte tot ce poate şi tot ce are în suflet.”

Vicepreşedintele CEB, ec. Silvian Horn, le-a urat tuturor *Hag Tu biŞvat Sameah!* şi a spus: „Am venit acum, la începutul lunii februarie, ca să serbăm împreună Tu biŞvat. Cu ajutorul lui Dumnezeu, luna viitoare venim din nou, cu ocazia Purimului. Avem un mic program artistic din partea Federaţiei şi a Comunităţii Evreilor din Bucureşti. Apoi, fiind Tu biŞvat, fiecare dintre dumneavoastră va primi câte un pachetel cu fructe, oferit cu ajutorul Jointului.”

În continuare, Corul de copii Nisim Muzicalim, condus de Magda Ţucăr şi dirijat de Bogdan Lişin, a susţinut un recital plin de sensibilitate şi culoare, în care cântecele în ebraică au răsunit ca un imn al vieţii. Copiii le-au oferit apoi seniorilor pachetele cu fructe specifice sărbătorii de Tu biŞvat.

Actriţa Geni Brenda-Vexler, de la Teatrul Evreiesc de Stat, a dat citire unei pilde adecvate momentului, despre un bătrân evreu, „nici bogat, nici sărac, dar care avea un lucru rar: răbdare! Mergea încet, pentru că cine merge repede nu vede ce-i important”. În drumul său întâlneşte un tânăr care săpa pământul pentru a planta un copăcel subţire. Mirat, bătrânul îl întreabă de ce face asta, de vreme ce un copac nu creşte într-o zi: „De ce să te osteneşti pentru ceva ce nu vei apuca?” Tânărul i-a răspuns că, în copilărie, bunicul său îl ducea lângă un copac care le oferea umbră şi fructe. Copacul nu fusese plantat de bunicul tânărului, ci de „un alt om, demult”. L-a învăţat, astfel, că „aşa merge lumea; unul seamănă, altul culege, şi Cel de Sus ţine socoteală”. „În cărţi scrie că nu ți se cere să termini lucrarea, dar nici nu ești liber să te dai la o parte. Omul nu e stăpân pe lume, e doar un trecător cu o sarcină mică. Lumea nu stă pe cei care întreabă ce au de câștigat, ci pe cei care plantează copaci fără să întrebe pentru cine” – au fost învățămintele acestei povești.

Prim-cantorul Emanuel Pusztai a explicat denumirea și originea sărbătorii de Tu biŞvat: „Denumirea provine de la data ei în ebraică. Fiecare dată a lunilor se scrie cu litere.

Valoarea Ghematriei pentru Tu este 15 Şvat. Aşadar, sărbătoarea de Tu biŞvat, pe care o celebrăm noi astăzi, o regăsim pentru prima dată în Mişna, faptul că acesta este Anul Nou al Pomilor. Din punctul de vedere al Mişnei, era doar o sărbătoare agricolă, prin care se contoriza cărui an aparţineau fructele. Dacă produsele apăreau până în Tu biŞvat, atunci aparţineau anului anterior şi toate dările care trebuiau date la templu preoţilor, leviţilor, erau atribuite aceluia an. Dacă fructele şi roadele apăreau după data de Tu biŞvat, atunci erau pentru anul viitor.” În continuare, vorbitorul a explicat simbolurile adăugate de cabalişti acestei sărbători. Ei au conceput un Seder cu elemente similare celui de

Pesah, cum ar fi cele patru pahare de vin. Cabaliştii au gândit Sederul de Tu biŞvat ca pe o călătorie dinspre lumea materială spre lumea spirituală, aspecte detaliate cu multă fineţe de prim-cantorul Federaţiei.

Totodată, el a transmis mesajul prim-rabinului Rafael Shaffer: „Dragi prieteni, deşi cu trupul nu sunt aici, cu sufletul sunt alături de voi. Tu biŞvat este Anul Nou al Pomilor. Cum arată pomii de Anul Nou al lor? Ca vai de ei! Goi şi zgribuliţi de frig, fără fructe şi fără flori, fără urmă de frunză sau mugure. Totuşi nu ne întristăm de ei şi chiar îi sărbătorim. Ştim că, în aceste zile, în trupurile lor se adună seva care va da viaţă mugurilor şi frunzelor, florilor şi fructelor. Asemeni pomului este omul. Avem şi noi zile în care parcă toate ne merg de-a-ndoaselea. Să ne amintim că pomul, astăzi golaş, mâine va înflori. La fel şi noi, chiar dacă azi am avut o zi nu tocmai reuşită, poate mâine vom avea o zi foarte bună. Vă doresc tuturor Tu biŞvat Sameah!”

În continuare, Corul Templului Coral, dirijat de Robert Levensohn-Olteanu şi coordonat de Silvian Horn, a susţinut un recital compus din cânte-

ce tradiţionale evreieşti care au încântat audienţa.

Un moment special l-a constituit inaugurarea unei biblioteci a Căminului Rosen, cu un fond de 500 de volume oferite de Editura Hasefer. Directorul George Gîlea a subliniat: „Cred că inaugurarea unei biblioteci a Căminului Rosen, astăzi, e tot o formă de celebrare a Tu biŞvatului, a Anului Nou al Pomilor, pentru că, după ce ne dau fructe, umbră, oxigen, aer curat, o formă de împlinire nobilă a vieţii unui copac este aceea de a deveni carte, pentru a transmite mai departe înţelepciunea umanităţii şi, în cazul Editurii Hasefer, înţelepciunea culturii iudaice şi a iudaismului. Aşadar, văd ca fiind firesc gestul FCER de a inaugura astăzi o bibliotecă în Căminul Rosen. Sper să vă bucuraţi de toate aceste cărţi – despre istoria evreilor din Antichitate şi până în prezent, albume de artă, albume despre sinagogile din România, despre marile personalităţi evreieşti. Şi ce promitem noi, Editura Hasefer, este că nu va rămâne o bibliotecă așa cum e acum. O vom împropăta de fiecare dată cu noile titluri apărute. Şi vă mai pot face o promisiune. Dacă vreuna dintre cărţi vi se pare mai interesantă, colegii mei de la Hasefer şi cu mine putem veni din când în când să mai stăm de vorbă, pentru că, de când s-a inventat scrisul – ca editor, sunt subiectiv şi aveţi dreptate –, cred că cititul, poveştile, dovestitul sunt unele

dintre cele mai frumoase şi utile îndelniciri ale oamenilor, așa că acestea ne vor ajuta pe toţi să mai stăm de vorbă pe marginea cărţilor.”

Dr. Alexandru Pavel, directorul administrativ al Căminului Rosen, le-a mulţumit tuturor pentru prezenţă şi i-a invitat să viziteze bibliotecă proaspăt inaugurată şi să participe la bufetul pregătit cu ocazia Tu biŞvatului.

Claudia BOSOI

COMUNITĂȚI

Bacău

Anul Nou al Pomilor și două noi întâlniri ale Clubului de Carte

În ciuda gerului de afară, enoriașii noștri au umplut până la refuz sala mare a sediului comunității. În deschidere am salutat prezența, în mijlocul nostru, a prietenilor de la CE Iași, domnul rabin Yehoshua Aharonovitch, doamna președintă Benjamina-Ides Vladcovschi, domnul secretar Silviu Segal, precum și de la CE Roman, domnul președinte Iancu Wexler.

Am făcut o scurtă prezentare a originilor acestei sărbători, am vorbit despre legătura cu Țara Sfântă și despre cele cinci binecuvântări legate de Sederul tradițional de Tu biŞvat. Am amintit despre originea denumirii Tu biŞvat (15 Şvat) sau Hamişa Asar beŞvat, ori, în idiş, Hamişoser, precum și despre necesitatea biblică a stabilirii vârstei pomilor, legată de interdicția din Tora de a consuma roadele acestora înainte de împlinirea

vârstei de trei ani.

În continuare, domnul rabin Aharonovitch a preluat conducerea Sederului tradițional de Tu biŞvat, cu cele patru pahare de vin, alb și roșu, și cu consumarea fructelor uscate din Ereţ Israel, însoțite de binecuvântările corespunzătoare.

După Sederul propriu-zis, domnul rabin Aharonovitch a antrenat asistența în interpretarea unora dintre cele mai cunoscute melodii evreiești. Doamna Fany Kaltman a prezentat, cu umor, „Povestea bătrânului și a smochinului”. A urmat un moment muzical, cu urări de „Mulți ani trăiască!”, acompaniat la chitară, cu talent și pasiune, de domnul Hari Rubingher, moment adresat sărbătorii Benjamina-Ides Vladcovschi, Rihard Vexler, Mariana Herman, Iulian Herman și Sorin Boliangiu.

Cei prezenți au participat apoi, într-o atmosferă foarte veselă, la plantarea unui cireș timpuriu în curtea sediului. S-au servit, pe lângă fructele tradiționale, preparate din pui, chec, sucuri, cafea și secherlăh, pregătite de doamna Doinița Brif. Am mulțumit invitaților noștri și ne-am exprimat dorința de a petrece împreună și Purimul care bate la ușă.

Grădinile Finzi-Contini

Clubul de Carte și-a reluat, cu un succes deosebit, activitatea în anul 2026. Am avut o întâlnire care a suscitat un interes deosebit din partea membrilor prezenți.

Cartea analizată la ultima întâlnire a fost *Grădinile Finzi-Contini*, a scriitorului evreu italian Giorgio Bassani care a trăit la Ferrara, loc unde se desfășoară și acțiunea romanului său.

Grădinile Finzi-Contini face parte din ciclul *Romanul Ferrarei* și este considerată cea mai cunoscută poveste de dragoste din literatura italiană a se-

colului al XX-lea. O foarte interesantă introducere în lumea romanului a fost prezentată de doamna Lidia Simon.

Au urmat discuții pe o serie de teme, una mai incitantă decât cealaltă, ridicată de lectura romanului, la care au participat doamnele Fany Kaltman, Corina Grinberg, Ana Cazacu, Doinița Brif, Lidia Simon, Mia Moscovici și Cristina Munteanu, precum și domnii Mircea Cojocaru, Robert Stern și subsemnatul.

Dintre subiectele cele mai discutate menționăm afirmațiile tatălui eroului principal, precum „Mussolini e mai bun decât Hitler” și „Ca să înțelegi viața, e nevoie să treci prin moarte”, cea mai incitantă și disputată afirmație fiind aceasta din urmă, cu trimitere, credem noi, la supraviețuitorii Holocaustului, care, metaforic, au trecut prin moarte și nu îi mai poate speria nimic.

Trei etaje

Cea mai recentă întâlnire a membrilor Clubului nostru de Carte s-a desfășurat chiar de Ziua Națională a Lecturii și a fost una dintre cele mai incitante de până acum.

În deschiderea întâlnirii, domnul Victor Yosef, veteran al armatei israeliene, în care a servit timp de 24 de ani, ne-a prezentat câteva aspecte legate de Şabat Şekalim, unul dintre cele patru Şabatot cu caracter special, înainte de intrarea în luna Nisan, și ne-a vorbit despre psihologia deosebit de complexă a soldatului israelian.

Titlul discutat a fost cartea *Trei etaje*, a scriitorului israelian Eshkol Nevo, care a suscitat numeroase dezbateri din partea membrilor clubului.

În deschiderea discuțiilor, doamnele Fany Kaltman, Lidia Simon și Mia Moscovici au menționat că în carte sunt prezentate aspecte din viața, secretele și angoasele a trei personaje din trei familii israeliene care locuiesc

Holocaustul nu a început în lagărele de concentrare, ci în școli, în ziare și piețe publice, unde oamenii obișnuiți stăteau deoparte.

Educația despre Holocaust, prin urmare, nu este în mod exclusiv de interes pentru evreime în general. Ea este în egală măsură și o parte integrantă a educației civice, în forma sa cea mai urgentă. Ea nu trebuie să fie o obligație impusă de anumite guverne, ci un act de memorie umană. Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului nu are nimic de-a face cu politica. Ea este dedicată memoriei, responsabilității și educației. Ea trebuie marcată pentru a comemora moartea celor aproximativ 6 milioane de evrei și ca să le aducă aminte generațiilor viitoare care sunt consecințele urii, ale indiferenței și extremismului.

Data fiind o asemenea prezență numeroasă de elevi și profesori, am insistat asupra noilor tendințe și manifestări antisemite din întreaga lume și din țara noastră, asupra atacurilor teroriste soldate cu numeroase victime și asupra eforturilor Statului Israel de a dezarma grupările militare ostile.

În final, de data aceasta s-au aprins 7 candelă pentru a se comemora și moartea victimelor atacului terorist din 7 octombrie 2023 și a soldaților israelieni căzuți la datorie pe parcursul intervenției militare din Fâșia Gaza, după care s-au rostit convenitele rugăciuni pentru cei care au pierit în Holocaust și pentru soldații din Armata de Apărare a Israelului.

Petru GANZ

în același bloc, pe trei etaje diferite. Toate aceste trei personaje, bine situate pe scara socială, au secrete bine ferecate, frustrări vechi și vinovății morale care nu pot fi mărturisite. Toate aceste confesiuni au suscitat dezbateri aprinse, exprimând puncte de vedere diferite, fiecare mai interesant decât celălalt, la care au luat parte, în afara celor menționați mai sus, doamnele Ana Cazacu, Doinița Brif, Cristina Munteanu, Michaela Yosef, domnii Mircea Cojocaru și Robert Stern, subsemnatul și, nu în ultimul rând, doamna Emilia și domnul Vili Blumenfeld.

Cei prezenți au apreciat în mod deosebit dezbaterile la care au participat.

Hainrich BRIF,
președintele CE Bacău

Sibiu

Semnificația specială de Tu biŞvat 5786

Și noi, oamenii, putem sărbători alături de copaci. La urma urmei, Tora spune: „Omul este un copac al câmpului.” Suntem hrăniți de rădăcini adânci, încă de la Avraham și Sara, ne întindem spre ceruri, în timp ce stăm ferm pe pământ, și, atunci când facem toate acestea corect, producem roade care aduc beneficii lumii, și anume, faptele noastre bune. Mănâncă niște fructe în această zi. Cel mai bine ar fi să cumperi unele dintre acele fructe pentru care Israelul este faimos: măslina, curmale, struguri, smochine și rodii.

Dacă gustați un fruct pentru prima dată în sezonul său, recitați binecuvântarea Şeheheianu înainte de a rosti binecuvântarea fructului: Ba-ruch a-tah Ado-nai, Elo-hei-nu me-lech ha-olam, she-heche-ya-nu ve-ki-ye-ma-nu ve-higi-a-nu liz-man ha-zeh / Binecuvântat ești Tu, Doamne, Dumnezeul nostru, Rege al Universului, care ne-ai dăruit viață, ne-ai susținut și ne-ai permis să ajungem la această ocazie.

Tiberiu BARUCH,
președintele CE Sibiu

Ploiești

Tu biŞvat, între tradiție și amintiri

La evenimentul găzduit de Comunitatea Evreilor din Ploiești, programul de Tu biŞvat a inclus o prezentare și o degustare a celor șapte roade specifice. CE Ploiești a organizat, de asemenea, o tratație festivă pentru sărbătoarea Tu biŞvat în data de 2 februarie, care a inclus și patru cupe de vin și o prăjitură cu rodie. Sărbătoarea nu a fost doar despre pomi și roade, ci și despre oamenii care își îngrijesc rădăcinile spirituale.

Anul Nou al Pomilor, celebrat la sinagoga din Ploiești, s-a format într-un veritabil popas sufletesc, unde aroma fructelor și a relatărilor s-a împletit cu nostalgia și speranța.

Grațiana DAVID,
președinta CE Ploiești

Sighet

Aduceri aminte

Ca în fiecare an, ne-am străduit și noi să organizăm o scurtă comemorare în amintirea martirilor noștri, cu ocazia Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului. De data aceasta, întrunirea a avut loc în sinagoga Vijnitzer Kloiz din strada Basarabia, nr. 10, din cauza condițiilor mai aspre de iarnă.

Invitați au fost, desigur, pe lângă membrii comunității noastre, și oficialitățile municipiului, coreligionari cetățeni ucraineni din localitățile învecinate, persoane diverse din orașul nostru. De data aceasta am insistat să fie prezenți și elevi din cele șapte licee, știut fiind faptul că în programele lor de studiu figurează și materia Istoria evreilor. Holocaustul. Răspunsul profesorilor de istorie a fost cu totul excepțional, dovadă fiind convocarea și participarea unui număr foarte mare de elevi, peste 150. Deoarece majoritatea celor prezenți se aflau pentru prima oară în sinagoga noastră, am început alocuțiunea cu o scurtă prezentare a acestui edificiu, subliniind și faptul că, în perioada interbelică, în oraș funcționau încă cinci asemenea sinagogi, două dintre ele fiind chiar mult mai mari, dat fiind că evreii reprezentau în jur de 40% din întreaga populație a orașului nostru.

Desigur că nu au putut lipsi nici cifrele cutremurătoare referitoare la victimele Holocaustului din zona noastră, în jur de 33.000 din fostul comitat al Maramureșului, în jur de 135.000 din întreaga zonă din nordul Transilvaniei. Referitor la cei care au fost deportați din Sighet, am furnizat cifrele exacte ale celor patru transporturi succesive ale Trenurilor Morții: în 16 mai 1944, cu 3.007 evrei; în 18 mai, cu 3.248 de evrei; în 20 mai, cu 3.104 evrei; și în 22 mai, cu 3.490 de evrei; în total, deci, 12.849 de evrei. Aceste cifre se cunosc deoarece trenurile au fost oprite pe parcursul lor la Kosice, în Slovacia, unde oamenii au

fost coborâți din vagoane, numărați și trimiși mai departe, direct spre Auschwitz, iar datele respective au fost consemnate într-un registru special.

În continuare, am încercat să le explic celor prezenți că Holocaustul nu a fost ceva inevitabil; acesta s-a petrecut la capătul unui drum pavat cu normalizarea plasării evreilor ca țapi ispășitori pentru toate relele, a unor dezinformări constante, a autocrației violente și a cultului urii extreme.

COMUNITĂȚI

Satu Mare

Natura, celebrată în comunitate: Tu biŞvat

Tu biŞvat la Satu Mare ne-a adus din nou împreună în jurul unui gest simplu, dar plin de sens: grija pentru natură și pentru viitor. În fiecare an, această sărbătoare a pomilor devine pentru Comunitatea Evreilor din Satu Mare mai mult decât o dată din calendar: ea devine un prilej de întâlnire, de reflecție și de reconectare cu valorile care ne leagă unii de alții și de lumea din jur.

Tu biŞvat este, prin tradiție, Anul Nou al Pomilor, momentul în care natura, chiar și în miez de iarnă, începe în mod nevăzut un nou ciclu al vieții. Rădăcinile lucrează în tăcere, seva începe să urce, iar promisiunea primăverii se naște înainte ca ochii noștri să o poată vedea. Tocmai această lecție discretă o readuce sărbătoarea în atenția noastră: schimbările profunde încep adesea nevăzut, dar dau roade în timp.

La Satu Mare, celebrarea Tu biŞvat a devenit o frumoasă tradiție anuală. Membrii comunității – copii, părinți, bunici – se adună pentru a marca împreună legătura dintre om și natură, dintre prezent și viitor. Fiecare ediție poartă o amprentă aparte, dar toate au în comun aceeași dorință: aceea de a transmite mai departe respectul pentru creație și responsabilitatea față de generațiile următoare.

Anul acesta, în curtea sinagogii, am făcut un pas cu o semnificație specială: am plantat un rodiu. Nu a fost doar o acțiune simbolică, ci și una plină de emoție. Cei prezenți au participat cu mâinile lor la așezarea pomului în pământ, la udarea lui și la primele urări pentru creștere și rod. În jurul acestui gest simplu s-au adunat

zâmbete, amintiri și speranțe.

Rodia ocupă un loc aparte în tradiția evreiască. Este asociată cu viața, cu belșugul și cu faptele bune, iar multitudinea semințelor sale amintește de bogăția faptelor și a posibilităților pe care le avem fiecare. Plantarea unui astfel de pom în curtea sinagogii înseamnă, simbolic, plantarea continuității și a valorilor comunității noastre. Ne dorim ca, asemenea rodiei, comunitatea să fie bogată în inițiative bune, în solidaritate și în bucurii împărtășite.

Momentul plantării a fost și unul educativ. Cei mai tineri au aflat despre semnificația sărbătorii, despre importanța protejării mediului și despre felul în care tradițiile pot rămâne vii atunci când sunt înțelese, nu doar repetate. Pentru copii a fost o experiență concretă: au văzut cum arată un pom tânăr, au înțeles că are nevoie de timp și îngrijire și au promis că vor reveni să-l vadă cum crește. În felul acesta, Tu biŞvat nu rămâne doar o poveste, ci devine o experiență personală.

Pentru adulți, sărbătoarea a fost și un prilej de reflecție. Într-o lume grăbită, în care rezultatele imediate sunt adesea cele mai căutate, plantarea unui pom ne reamintește valoarea răbdării. Un copac nu crește peste noapte, iar roadele lui nu apar instantaneu. Ele sunt rezultatul timpului, al griii și al consecvenței – la fel ca relațiile dintre oameni și ca viața comunitară.

Tu biŞvat la Satu Mare înseamnă, de asemenea, continuitate. Faptul că

această sărbătoare este organizată în fiecare an arată dorința comunității de a păstra vii tradițiile și de a le adapta prezentului. De la an la an se adună noi povești, noi participanți și noi amintiri. Cei care au fost copii la primele ediții sunt astăzi adolescenți sau tineri adulți care duc mai departe spiritul sărbătorii.

Curtea sinagogii, loc al rugăciunii și al întâlnirii, a devenit astfel și loc al creșterii la propriu. Pomul de rodie plantat anul acesta va rămâne acolo ca martor tăcut al timpului. Va

vedea generații trecând, sărbători repetându-se și comunitatea schimbându-se, dar păstrându-și esența. În fiecare floare și în fiecare fruct se va regăsi câte puțin din speranța celor care l-au plantat.

Mesajul sărbătorii trece dincolo de granițele unei singure comunități. Grija pentru natură, res-

ponsabilitatea față de viitor și dorința de a lăsa ceva bun în urmă sunt valori universale. Într-o perioadă în care mediul are nevoie de atenția și protecția noastră, gesturi precum plantarea unui pom capătă o relevanță și mai mare.

La finalul întâlnirii, urarea „La mulți ani pomilor și tuturor celor care îi îngrijesc!” a fost rostită cu zâmbet și sinceritate. Nu este doar o formulă frumoasă, ci un îndemn. Pomii au nevoie de oameni care să-i planteze și să-i îngrijească, iar oamenii au nevoie de pomi pentru aer, hrană, umbră și frumusețe. Este o relație de reciprocitate care ne amintește cât de conectați suntem cu natura.

Tu biŞvat la Satu Mare rămâne, astfel, o sărbătoare a rădăcinilor – ale pomilor și ale oamenilor deopotrivă. Iar rodiul plantat anul acesta este mai mult decât un pom: este o promisiune. O promisiune de viață, de continuitate și de comunitate.

Adrian BESA,
președintele CE Satu Mare

Dej

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, o datorie pentru comunitate

In data de 27 ianuarie, Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, la Muzeul Municipal Dej a avut loc o întâlnire cu elevi ai claselor a XI-a și a XII-a de la liceele „Andrei Mureșanu” și „Constantin Brâncuși”, precum și cu câțiva membri ai comunității, cărora le-am prezentat semnificația acestei zile comemorative pentru CE Dej.

Am început cu o scurtă istorie a așezărilor evreiești din zona Someșului, apoi am vorbit despre asociațiile evreiești care activau în oraș înainte de Holocaust (Asociația de Caritate a Femeilor, școli, orfelinat, cantină socială, Hevra Kadişa), până la membrii marcanți care și-au lăsat amprenta asupra societății, cum au fost dr. Nathan Friedlander, psihologul prof. dr. Béla Székely, care a înființat Institutul Sigmund Freud din Argentina și facultatea de psihologie din această țară, pictorița Eva Lazar (decedată la Auschwitz), scriitoarea Zimra Harsányi (autoarea volumului *Jurnal de lagăr*, despre Auschwitz).

În continuare, le-am prezentat perioada dictaturii horthyste și ghetozarea din pădurea Bungăr, urmate de trimiterea în lagărele de exterminare. Ca în fiecare an, elevii au fost interesați de experiențele din acea perioadă de lagăr ale familiei mele și ale altor membri ai comunității.

În final, au urmărit filmul documentar *Amintiri din infern*.

Anul Nou al Pomilor

În data de 1 februarie ne-am întâlnit pentru a sărbători Tu biŞvat, Anul Nou al Pomilor, și legătura pe care o avem cu mediul înconjurător. Sărbătoarea este desemnată și ca „zi de naștere a pomilor”, fiind momentul care permite stabilirea mai ușoară a vârstei unui pom și care amintește de

obligăția de a dona o parte din recoltă, în perioada Templului de la Ierusalim.

Ca în fiecare an, am sădit mici plante a căror evoluție o urmărim și pe care le îngrijim pe parcursul anului. Am discutat despre Sederul de Tu biŞvat și am gustat din cele șapte feluri de fructe și semințe care se cultivă în Israel și care, potrivit tradiției, trebuie consumate la Seder.

Yael GROSS,
președinta CE Dej

Oradea

Memoria este o datorie

Numărul 6.000.000 nu este doar un număr. Sunt 6.000.000 de povești care s-au oprit brusc din cauza urii.

La Auschwitz-Birkenau, cel mai mare loc al ororii naziste, milioane de destine s-au spulberat. De aceea, într-o lume care tinde să uite, noi alegem să ne amintim: 27 ianuarie, Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului.

În cinstea lor și a acestei zile, noi, cei de la Comunitatea Evreilor din Oradea împreună cu cei de la Oradea Heritage și cu Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, am organizat o întrunire cu o profundă semnificație atât pentru istoria noastră, cât și pentru sufletele noastre, la Sinagoga Aachavas Rein.

Cuvântul de deschidere a fost susținut de Robert Schorr, directorul JCC Oradea și al Departamentului Cultural, Istorie, Artă & Media din ca-

drul FCER.

Momentul aprinderii lumânărilor a fost cel mai emoționant moment al zilei. Cele 6 lumânări au fost aprinse de 6 invitați, după cum urmează: Florin Birta, primar al municipiului Oradea; Emilian Pavel, subprefectul județului Bihor; Virgil Bercea, episcop greco-catolic; László Böcskei, episcop romano-catolic; Lakatos Ioan, președintele partidului romilor; și Ecaterina Kincses, membră de căpătâi a comunității noastre. Ceremonia solemnă a fost completată de acom-

paniamentul la vioară oferit de Ioana Dascălu de la Filarmonica de Stat Oradea.

Ulterior, oficiantul de cult și cantorul comunității orădene, Robert Jo-

shua Rezmoves, a ținut o rugăciune pentru a binecuvânta memoria celor dispăruți.

Rabinul Asher Ehrenfeld ne-a vorbit despre originile sale orădene, despre amintirile din copilăria vremurilor crude în care și-a pierdut familia în război și despre cum suntem a treia generație care are datoria de a nu uita.

Apoi, dr. Raluca Lazarovici Vereș, fondator al Editurii Ratio et Revelatio, ne-a ținut o prelegere despre evreii orădeni în Holocaust, despre legile antisemite, lagărul de concentrare de la Auschwitz și migrările evreilor. Acest subiect vast, discutat și dezbătut, este unul care prezintă încă elemente de noutate și în zilele noastre.

Evenimentul s-a încheiat cu un scurt moment artistic susținut de Alexandrina Chelu-Schorr și Florian Chelu Madeva care ne-au cântat două rugăciuni evreiești.

Ura a lăsat răni adânci în istoria omenirii. Să ne privim în față cu sinceritate, cu compasiune și cu determinarea ca „Niciodată din nou” să nu rămână doar un slogan. Speranța rămâne ca următoarea generație să poată duce memoria victimelor Holocaustului mai departe. SĂ FIE PACE!

Vivienn COSAC

COMUNITĂȚI

Zalău

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, marcată la Zalău

La finalul fiecărui ianuarie, memoria Holocaustului revine în spațiul public ca un exercițiu de conștiință. Nu este doar o rememorare a unei tragedii istorice, este și un apel la responsabilitate față de prezent și de viitor.

La Zalău, Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a fost marcată în după-amiaza de 26 ianuarie 2026, prin evenimentul comemorativ și Conferința internațională „Ne amintim... Lagărele Morții”, găzduite de Casa de Cultură a Sindicatelor. Manifestarea a reunit reprezentanți ai comunității evreiești, oficialități locale și județene, istorici, oameni de cultură, cadre didactice și elevi din unitățile de învățământ din municipiu.

Evenimentul s-a desfășurat în prezența ambasadorului Statului Israel în România, E.S. Lior Ben Dor, și a președintelui Comunității Evreilor din Zalău, Dan Has, alături de care au fost primarul municipiului Zalău, Florin Florian, prefectul județului

Sălaj, Cristian-Claudiu Bîrsan, inspectorul școlar general al județului Sălaj, profesorul Gheorghe Bancea, precum și numeroși reprezentanți ai cultelor religioase. Printre aceștia s-au numărat Preasfințitul Părinte Benedict, episcopul Sălajului, și Înaltpreasfinția Sa Andrei Andreicuț, mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului.

Un moment distinct al ediției din acest an l-a constituit intervenția actriței Maia Morgenstern care a susținut monologul „Nu sunt eu”, un omagiu artistic dedicat victimelor Holocaustului. Momentul a adus în prim-plan dimensiunea umană a tragediei, dincolo de cifre și documente.

În cadrul conferinței, oficialitățile au rostit alocuțiuni dedicate memoriei victimelor și au aprins șase lumă-

acestui demers de memorie. Participarea lor a conferit evenimentului o dimensiune aparte: memoria nu rămâne doar o datorie a celor care au trăit istoria, ci devine o responsabilitate asumată de noile generații.

Conferința este organizată anual de Comunitatea Evreilor din Zalău și de Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, în colaborare cu Primăria Municipiului Zalău, Consiliul Județean Sălaj, Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Colegiul Tehnic „Alesandru Papiu Ilarian”, Inspectoratul Școlar Județean Sălaj și alți parteneri instituționali și culturali.

Reprezentanții Primăriei Zalău au transmis că această zi nu înseamnă doar evocarea statisticilor, ci și recuperarea memoriei oamenilor din spațiile lor, reafirmând dreptul fundamental la viață și demnitate.

La Zalău, comemorarea s-a desfășurat într-un cadru sobru, cu accent pe educație, dialog și asumarea adevărului istoric. Într-o comunitate mică, astfel de momente capătă greutate prin apropiere și implicare directă. Ele păstrează vie memoria celor dispăruți și re-

afirmă o idee simplă: trecutul nu poate fi schimbat, dar poate fi înțeles și asumat, pentru ca asemenea tragedii să nu se mai repete.

Irina MARKOVITS

nări, în amintirea celor șase milioane de evrei uciși în timpul Holocaustului. Gestul a fost însoțit de un moment de reculegere.

Un rol important l-au avut elevii și profesorii, prezenți constant la edițiile

diviziei comerciale a Regionalei CFR din Cluj, un om integru și respectat, care a reprezentat căile ferate și în relațiile internaționale.

Vasile Székely a arătat că a reușit aceste performanțe zăvorând adânc înlăuntrul său durerea atroce a pierderii părinților și suferințele fizice și psihice pe care le-a îndurat, despre care nu a vorbit timp de zeci de ani. Abia după șapte decenii, la anii senectuții, a avut forța să depășească această traumă și, înțelegând importanța mărturiei sale, a început să le povestească oamenilor de toate vârstele, din țară și de peste hotare, acesta fiind modul său de a respecta *Jurământul de la Buchenwald*.

Vasile Székely, vicepreședinte al Comitetului Internațional Buchenwald-Dora, Cetățean de Onoare al orașului Weimar, a dat citire acestui *Jurământ*, menționând că, în zilele noastre, în condițiile revirimentului îngrijorător al ideilor fasciste, rasiste și antisemite, acest jurământ, rostit de deținuții de la Buchenwald în aprilie 1945, este mai actual ca oricând.

Membrii Comunității Evreilor din Cluj au evocat-o pe Judith Szabó (1928-2025), prima femeie chirurg din Transilvania, respectat cadru didactic universitar, un nume de marcă al Școlii Medicale clujene. După vizionarea filmului-portret (realizat de TVR Cluj în 2018, la a nouăzecea aniversare a Judith Szabó), membrii comunității și invitații din afara comunității au depănat amintiri care exemplificau calitățile profesionale și umane ale doctorei care și-a îndeplinit cu devotament și noblețe profesiunea.

Profesorul universitar Ossi Horowitz a vorbit despre sorgintea sărbătorii de Tu biŠvat și despre obiceiurile legate de Anul Nou al Pomilor, încheind cu o pildă talmudică. În final, cei prezenți au degustat fructe tradiționale și prăjituri delicioase și au stat de povești într-o atmosferă relaxată.

Peste exact o săptămână, în 9 februarie 2026, sub bolțile Templului Memorial al Deportărilor Evreilor din Cluj au răsunat cântece în limba idiș, spre încântarea membrilor comunității și a oaspeților lor, aproape 90 de cursanți sosiți din mai multe țări, pentru a aprofunda limba și cultura idiș.

Recitalul oferit de Vira Lozinsky, o cunoscută interpretă israeliană a cântecului idiș, laureată a mai multor festivaluri și concursuri internaționale, a avut loc cu prilejul primei ediții a Școlii de Iarnă pentru cunoscătorii avansați ai limbii idiș. Vira Lozinsky, elevă a legendarei Nehama Lifshitz, a participat, în calitate de interpretă și profesoară, la acest program academic internațional, organizat de Institutul de Iudaistică și Istorie Evreiască „Moshe Carmilly” din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, în parteneriat cu Catedra de Cultură Idiș și Hasidism de la Universitatea Bar-Ilan din Israel.

Publicul încântat a răsplătit cu aplauze entuziaste programul alcătuit din șlagăre nemuritoare, poezii din literatura idiș puse pe muzică, precum și melodii românești și țigănești culese de pe meleagurile natale ale Virei Lozinsky, născută la Bălți, un oraș în care evreii vorbitori de idiș au conviețuit cu românii și cu romii.

Andrea GHITĂ

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna martie

Emanuel Nadler

Președintele CE Piatra Neamț, istoricul de artă și scriitorul Emanuel Nadler, veghează de ani buni asupra unei comunități cunoscute pentru tradițiile hasidice și personalitățile evreo-române care au cucerit lumea. Sinagoga Baal Șem Tov, unde, potrivit legendei, s-a rugat întemeietorul hasidismului, de mare interes turistic, este spațiu religios și cultural. E. Nadler organizează anual Ziua Victor Brauner în muzeul care poartă numele acestui pictor.

Iancu Wexler

Președintele CE Roman, prof. Iancu Wexler, este un model de longevitate activă, om de cultură, lider comunitar experimentat, autorul unei monografii de succes despre evreii româșani.

Iancu Wexler este printre primii președinți de comunitate care au renovat sinagoga. Prin demersurile lui a fost ridicat în gara orașului bustul Vioricăi Agarici, salvatoare de vieți evreiești în anii Holocaustului, Drept între Popoare, titlu conferit de Yad Vashem. Ea a oprit în gară un Tren al Morții.

Luciana Friedmann

Președinta CE Timișoara, jurnalista Luciana Friedmann, conduce una dintre cele mai mari comunități din țară, cu puternic segment de tineret. A restaurat Sinagoga din Cetate, a renovat sediul comunitar, restaurantul ritual, s-a implicat în realizarea unor importante evenimente culturale când Timișoara a fost Capitală Culturală Europeană. A înființat o filială a JCC. În prezent este director adjunct al Institutului Cultural Român din Tel Aviv, corespondent al revistei noastre.

Solomon Faimblat

Președintele CE Tulcea, prof. Solomon Faimblat, a luptat și a reușit să reabiliteze sinagoga din oraș, singura până acum din Dobrogea, lăcaș de rugăciune, spațiu cultural. Comunitatea

este apreciată pentru prestația sa la festivalurile interetnice anuale din Tulcea. Această bună înțelegere interumană și interreligioasă, caracteristică zonei, a inspirat tematic proza israelianului originar din Tulcea, Carol Feldman, și se simte în grafica și caricatura de șevalet ale lui Albert Poch, din Babadag.

Cluj

Cronică clujeană, sub semnul memoriei și al muzicii

Memoria și muzica au fost cuvintele-cheie ale evenimentelor organizate de comunitatea evreilor clujeni, în lunile ianuarie și februarie 2026.

Luni, 2 februarie 2026, exact de Anul Nou al Pomilor, membrii comunității și prietenii lor s-au reunit la Centrul Cultural Evreiesc pentru a marca Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, a o evoca pe Judith Szabó, prima femeie chirurg din Transilvania, la împlinirea unui an de la plecarea ei din această lume, și pentru a prăzni sărbătoarea Tu biŠvat.

Vasile Székely, în vârstă de 96 de ani, singurul supraviețuitor al lagărelor de la Auschwitz și Buchenwald, care mai trăiește la Cluj, a vorbit în fața audienței numeroase. Cuvântarea sa, de o sinceritate tulburătoare, a scos în evidență modul în care, după ce a supraviețuit infernului nazist, la vârsta de 15 ani, s-a străduit să învețe și să-și construiască viitorul cu forțe proprii. Și a reușit: a absolvit liceul și facultatea de inginerie feroviară, devenind un profesionist de elită, șeful

” Evreu este cel ce ține sărbătorile evreiești ”

Interviu cu VASILE DUB,
președintele CE Târgu Mureș

Față-n față!

Documente din 1829 consemnează numele primilor doi evrei stabiliți în Târgu Mureș: József Vojtitz și Izsák Schwartz. La recensământul din 1850 în oraș erau 249. Primul lăcaș de cult din oraș datează din 1862, prima școală publică israelită, din 1880, iar în 2 februarie 1889 se pune piatra de temelie a Sinagogii Mari a comunității Status Quo, proiectată de arhitectul vienez evreu Jakob Gärtner. Încet-încet, în secolul al XX-lea populația evreiască sporește și ajunge de la aproximativ 2.700 de persoane în 1910 și la peste 5.600 în 1941. Între 27 mai și 8 iunie 1944 au fost deportate la Auschwitz 7.559 de suflete. Au supraviețuit doar vreo 1.500. În 1960, comunitatea număra 800 de membri. Cum arată astăzi viața comunității evreiești din Târgu Mureș?

– Care este situația actuală a comunității? Câți membri aveți?

– Comunitatea Evreilor din Târgu Mureș are 180 de membri – evrei și afiliați din județele Mureș și Harghita, precum și evrei originari din Târgu Mureș, rezidenți în Israel –, dintre care astăzi, la început de 2026, 79 sunt evrei halahici.

– Cum pot fi atrași sau reconectați membrii mai tineri la viața comunitară evreiască?

– Este o întrebare dificilă: ce le putem oferi acestor tineri, față de alte culte? Viața religioasă este modestă ca număr, cu tot efortul rabinatului Federației. Neavând fonduri pentru a sprijini material prezența permanentă a unui rabin local, o cale ar fi oferirea de activități culturale prin baza muzeală a comunității.

– Dacă un tânăr din oraș ar dori să afle mai multe despre istoria evreilor mureșeni, de unde ar trebui să înceapă?

– L-aș invita să înceapă cu baza muzeală, adică prin vizitarea sinagogii, a Muzeului de Istorie al evreilor târg-mureșeni și a colecției de artă vizuală Pollak (Pollak Gyűjtemény). Toate sunt deschise zilnic, între orele 9-13. În paralel, poate afla mai multe despre istoria evreilor mureșeni și noutăți din viața comunității de pe site-ul nostru, izraelsarokms.ro

– La fel ca în multe alte comunități evreiești din România, vârstnicii reprezintă majoritatea. Ce fel de programe sau activități aveți pentru aceștia?

– Există o serie de programe coordonate de JCC București, dar trebuie să fim sinceri: repartiția pe categorii sociale, relativa izolare, mai ales în comunități mici ca Târgu Mureș, fac ca simpla atragere și participare la ținerea Șabatului să o considerăm drept o reușită. Ne dorim să organizăm și la noi un astfel de centru comunitar, avem un plan prin care să atragem voluntari din rândul tinerilor.

– Există familii evreiești din Târgu Mureș care s-au reintors după 1990? Mențineți legături active cu diaspora provenită din oraș, în Israel, în Ungaria sau în alte țări?

– Este o întrebare care merită continuată: cine sunt aceștia, de ce se reîntorc, care este tendința pe viitor? Am participat la ultimele câteva seminare Bereshit: apar fețe noi, tineri, hai să-i numim generația a doua, cea a copiilor reînțorși din Israel. Nu știm mare lucru despre ei, nu știm ce tip de identitate își asumă. Vă pot spune însă că avem legături personale cu diaspora din Israel, din păcate puțin eficientă pentru implicarea în activități de gospodărire sau ritualice, cum este îngrijirea cimitirelor evreiești din județele Mureș și Harghita.

– Ce locuri din oraș păstrează cel mai puternic amprenta evreiască: clă-

diri, străzi, instituții?

– Vă pot enumera cele două sinagogi din oraș, dintre care una activă, apoi zeci de clădiri construite de oameni de afaceri evrei (este cazul fostei Case de Cultură Evreiască), fără să uit numeroase clădiri la care au contribuit arhitecți sau oameni de artă evrei (vitrăliile în stil Art Nouveau din Sala Oglinzilor de la Palatul Culturii și vitraliile fostei Primării, toate realizate în atelierul cunoscutului artist sticlar Róth Miksa), cele două cimitire evreiești, sedii de întreprinderi evreiești ale anilor 1900-1940...

– Cum este marcată în oraș (sau în județ) memoria Holocaustului? Există monumente, plăci comemorative, trasee memoriale? Sunt ele cunoscute de tineri?

– Prin meritul conducerii Comunității Evreilor din Târgu Mureș și cu sprijinul diasporei, memoria Holocaustului este păstrată prin două monumente comemorative. Este vorba de Monumentul Martirilor, ansamblul

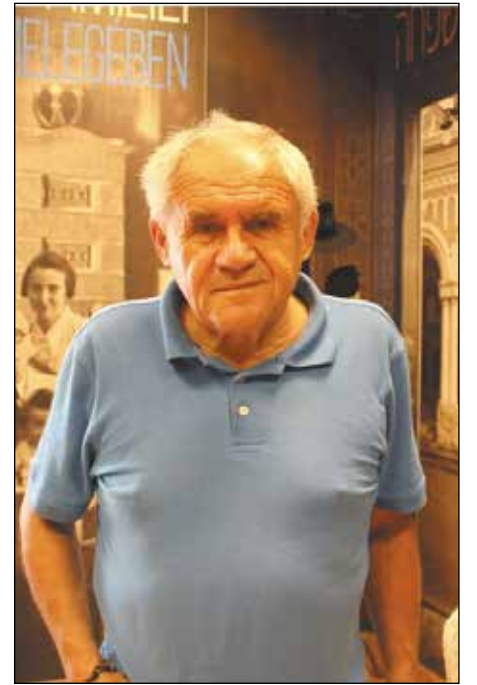
sculptural creat de Izsák Marton, dedicat memoriei celor peste 5.900 de evrei din oraș și împrejurimi deportați și uciși în lagărele de exterminare, și de Monumentul Ghetoului, placa comemorativă din Sinagoga Status Quo Ante. În colaborare cu primăria și cu instituția prefecturii, organizăm zile comemorative biannuale.

– Cum este percepută astăzi comunitatea evreiască de către majoritatea română și maghiară din Târgu Mureș?

– Datorită activităților noastre, astăzi comunitatea evreiască este percepută pozitiv atât de populația română, cât și de cea maghiară din Târgu Mureș, ca fiind un interesant centru muzeal, cultural și ecumenic.

– Pe lângă organizarea marilor sărbători la sinagogă, ce alte evenimente aveți deschise pentru publicul larg? Ce rol pot avea aceste activități culturale pentru consolidarea comunității?

– Participăm anual la Noaptea Muzeelor, manifestare organizată de Muzeul Județean Mureș. La ediția din 2025 ne-au trecut pragul peste 1.000 de vizitatori. Organizăm și găzduim concerte de muzică clasică, cum a fost cel al cvartetului Tiberius, dar și alte genuri. În vara trecută, de pildă, sinagoga de pe str. A. Filimon, nr. 23 și-a deschis porțile pentru un concert de jazz al trioului Mindthegap și ne-am bucurat să promovăm concertul ansamblului Muzsikás, care a adus în fața publicului muzică populară evreiască din Transilvania și Maramureș, din secolele trecute. Am găzduit conferințe cu subiecte culturale sau istorice, toate cu intrare liberă, am organizat proiecții de filme documentare (în luna mai 2025, la comemorarea Holocaustului, am prezentat filmul lui Zoltán Fecso despre evreii din Odorheiu Secuiesc) și participăm de câțiva

ani la „Mix gastro-cultural evreiesc-aramean”, un eveniment care aduce împreună două comunități și etnii care se confruntă cu probleme similare.

– Cum ați definit evreitatea?

– L-am întrebat același lucru pe fostul președinte al comunității evreiești din Târgu Mureș, regretatul Ausch Alexandru, un om mult mai înțelept decât mine. Răspunsul lui foarte scurt a fost: evreu este cel ce ține sărbătorile evreiești. Încerc.

– Ce proiect local v-ați dori să vedeți realizat în următorii ani, care ar da un nou sens prezenței evreiești în Târgu Mureș?

– Mă opresc la două: restaurarea monumentalei sinagogi de pe str. A. Filimon, nr. 23 și înființarea Centrului Cultural Evreiesc din Târgu Mureș.

Interviu realizat de
Irina MARKOVITS

„Minoritățile naționale din România sub același astru: Luceafărul”

Evenimentul special organizat la inițiativa Departamentului pentru Relații Interetnice, în parteneriat cu Uniunea Elenă din România, cu ocazia Zilei Culturii Naționale, celebrată la 15 ianuarie 2026, a reunit reprezentanți ai minorităților naționale din România într-o zi geroasă, dar însoțită, marcată de urări de bine pentru noul an.

Prin omagiul adus marelui poet Mihai Eminescu, precum și altor personalități culturale române și ale minorităților naționale, membri ai Comisiei de specialitate din cadrul Consiliului Minorităților Naționale – cultură, culte și mass-media –, alături de reprezentanți ai comunităților turcă, tătară, sârbă, bulgară, croată, greacă, evreiască, poloneză, rusă lipovenească, armeană, macedoneană și germană, au subliniat importanța culturii și a valorilor care definesc identitatea minorităților naționale. Totodată, au fost evidențiate eforturile de promovare a literaturii, a muzicii, a artei și a tradițiilor locale în contextul cultural românesc.

În deschiderea evenimentului, deputatul prof. dr. Dragoș Zisopol, președintele Uniunii Elene din România, a amintit de bogăția spirituală a poporului român și de responsabilitatea fiecăruia de a păstra, promova și transmite valorile culturale generațiilor viitoare.

În acest context a fost prezentat un proiect de suflet al deputatului Zisopol, la care a lucrat timp de zece

ani și care a prins contur, fiind tipărit în ultimul an. Este vorba despre volumul „Minoritățile naționale din România sub același astru: Luceafărul”, o lucrare deosebită, în care celebrul poem eminescian *Luceafărul* este tradus în limbile tuturor minorităților naționale din România, simbol al unității culturale în diversitate. Dincer Geafer, în calitate de subsecretar de stat și conducător al Departamentului pentru Relații Interetnice, a propus prezentarea acestui volum în cadrul Academiei Române și inițierea unui parteneriat cu instituția, iar lansarea oficială a volumului, programată pe data de 22 februarie a.c., ar constitui punctul de plecare pentru acest deziderat academic, având ca obiectiv consolidarea dialogului cultural și științific privind diversitatea etnică și interculturalitatea în România.

Partea creativă a întrunirii a constituit-o lectura câtorva strofe din *Luceafărul* de către fiecare reprezentant al minorității naționale în limba proprie, astfel că reprezentanta FCER-CM, Carmen Iovițu, directoarea Muzeului de Istorie și Cultură a Evreilor din România, al FCER-CM, a lecturat la prima vedere două strofe în idiş, o traducere realizată acum peste 100

de ani de către Sal Snyll, cu titlul *Der Morgenshtern*.

„Într-o lume marcată de fluiditatea culturală și identitară, traducerea *Luceafărului* eminescian în limbile materne ale minorităților naționale – ediția prezentă include traducerea poemului în limbile armeană, bulgară, cehă, croată, germană, greacă, idiş, macedoneană, maghiară, poloneză, romani, rusă, ruteană, sârbă, slovacă, tătară, turcă, ucraineană, franceză și engleză – reprezintă un act de deschidere, de apropiere și de încredințare a unui bun cultural fundamental tuturor celor care împărtășesc spațiul cultural românesc”, scrie în prefața volumului Dincer Geafer, subsecretar de stat în Departamentul pentru Relații Interetnice.

Însă întregul efort de a duce la bun sfârșit acest proiect uriaș este al deputatului Dragoș Zisopol, mesajul domniei-sale fiind pe măsura

grandorii acestui eveniment: „Implicarea activă a Uniunii Elene din România în demararea proiectului trebuie privită în contextul faptului că titlul poemului *Luceafărul* reunește două mituri: unul românesc, al stelei călăuzitoare, și unul grecesc, al lui Hyperion, pe deasupra mergătorul, geniul nemuritor care depășește treapta materialității primare, are capacitatea de a străbate nestingherit spațiul și timpul și face parte din spiritul primordial.” (C.H.I.)

Festivalul-concurs Ciorberia, la a 15-a ediție

Duminică, 15 februarie 2026, Centrul Comunitar Evreiesc (JCC) din București a fost, pentru a 15-a oară, epicentrul pasionaților de supe și ciorbe, găzduind festivalul cu cea mai mare tradiție, dedicat acestui univers culinar. Evenimentul

a reușit și de această dată să aducă laolaltă atât bucătari amatori, cât și iubitori ai gastronomiei autentice românești și evreiești.

Participanții au putut să se înscrie cu o rețetă de supă sau de ciorbă pregătită acasă, pe care au adus-o la festival pentru degustare și jurizare. Vizitatorii au avut prilejul să deguste anul acesta dintr-o varietate de supe și ciorbe, nelipsind două tipuri de supă yemenită, mai multe tipuri de supe de linte, ciorba de perișoare, ciorba de fasole, supă grasă de curcan, supă cremă de cartofi și

multe altele. Un total de 21 de ciorbe și supe au fost înscrise în concurs, iar spectatorii au putut și să-și voteze preferata, contribuind astfel la alegerea câștigătorului pentru premiul de popularitate.

Printre invitații speciali care au participat anul acesta la jurizare s-au numărat Alin Barabancea, cunoscut publicului de la emisiunea ProTV „Umami: al 5-lea gust”, sociologul Gelu Duminică și David Ionescu, personalități care au adus un plus de savoare și expertiză competiției.

În afara concursului principal, festivalul, ca și în edițiile trecute, a oferit și alte atracții culinare: preparate tradiționale, precum shakshuka, hummus cu thina, celebra chala evreiască, o mare varietate de dulciuri evreiești, dar și o competiție dedicată celor mici – deja binecunoscuta „Ciorberia Copiilor”. Astfel, festivalul ciorbelor a fost unul pentru întreaga familie, unde fiecare a putut găsi ceva pe placul său, după cum spune și proverbul: „Unde-i multă voie bună, nici ciorba nu se răcește!”

Câștigătorii acestei ediții au fost:
Premiul I: Mama Ruti cu *Supă israeliană de cartofi*;
Premiul II: Meir Sasson cu *Supă yemenită*;
Premiul III: Serena Adler cu *Universul perișoarelor*;

Premiul de popularitate, acordat de public: Familia Ralcu cu *Ciorbă de vacuță*.

Ne vedem la următoarea ediție a Festivalului-concurs de supe și ciorbe Ciorberia!

Cristian VECHIU

Seder Tu biŠvat la JCC

In ajun de Tu biŠvat, la Centrul Comunitar Evreiesc a fost organizat tradiționalul Seder. Acesta se deosebește de cel de Pesah, deoarece nu trebuie așteptată masa după rostirea binecuvântărilor și lungă poveste a plecării din Egipt, explicațiile semnificației sărbătorii desfășurându-se între felurile de mâncare, multe aflate pe masă sau aduse ulterior, au arătat prim-cantorul Emanuel Pusztai și directorul JCC, Adrian Gueron, care ne-au dat îndrumările necesare timp de trei ore cât a durat ceremonia.

De menționat că sala mare de la JCC a fost arhiplină, organizatorii au trebuit să mai pună mese în plus pentru ca doritorii să-și găsească locul. Nu știu dacă motivul efervescentei l-au constituit cele patru pahare de vin pe care participanții la Seder erau obligați să le consume sau caracte-

rul acestei sărbători vesele, pe care l-au structurat cabaliștii ce au fost la originea Anului Nou al Pomilor. Simbolurile și explicațiile sunt încântătoare, mai multe feluri de fructe, fiecare

Colaj foto realizat de Ada Pelin

reprezentând o idee inspirată din natură, cele patru pahare de vin după anotimp și multe altele. Copiii au avut de ce să se bucure: au luat parte la un concurs „pe neve”, în care au trebuit să ghicească pe pipăite fructele ascunse într-o cutie. Apoi, cine a vrut – și s-a dovedit că aproape toată lumea – a putut planta, conform tradiției, un pom, ceea ce la noi s-a transformat în diferite plante puse în ghivece.

Nu greșim dacă spunem că acei cabaliști care au inițiat sărbătoarea de Tu biŠvat au fost precursorii ecologiștilor. Ei au iubit și au cinstit natura, și-au imaginat povestea că pomii s-au dus la Dumnezeu și au cerut să aibă și ei un an nou, ca simbol al reînvierii naturii cu cele patru anotimpuri.

O masă gustoasă, cu feluri bazate mai ales pe produse ale pământului – salate, fructe –, a încheiat această sărbătoare desfășurată într-o atmosferă de bună dispoziție, fără nicio legătură cu cele patru pahare de vin.

Eva GALAMBOS

Anul Nou al Pomilor, sărbătorit între prieteni

Zia Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a fost marcată la CE Iași printr-o lecție deschisă de istorie și tradiție evreiască, adresată unei clase de elevi de liceu de la Colegiul Tehnic „Gh. Asachi” din Iași, care au vizitat Sinagoga Mare. Cu acest prilej, președinta comunității, Benjamina-Ides Vladcovschi, le-a vorbit elevilor despre istoria comunității ieșene, despre personalitățile sale, dar și despre momentele tragice trăite de evreii din Iași: „Este de datoria noastră să nu uităm niciodată ororile Holocaustului, să educăm tinerele generații în spiritul toleranței și al iubirii de oameni,

creând punți de comunicare între noi. Extremismul, rasismul, antisemitismul trebuie combătute prin educație, printr-o informare corectă.”

Membrii Comunității Evreilor din Iași au celebrat împreună Anul Nou al Pomilor (Tu biŠvat) prin participarea la tradiționalul Seder Leil Roș Hašana la-Ilanot. Evenimentul a fost prefațat de președinta comunității, care a vorbit despre sensurile multiple ale sărbătorii Tu biŠvat, de la semnificația agricolă de renaștere a naturii, prin care ne demonstrăm respectul și grija pentru pământ și roadele sale, la semnificația spirituală de renaștere a Creației.

În continuare, rabinul Yehoshua Aharonovitch a explicat motivul pentru care de Tu biŠvat se mănâncă, într-o ordine specifică, șapte tipuri de fructe (Shiv'at HaMinim) din Ereț Israel, „un ținut al grâului, orzului, viței-de-vie, smochinilor și rodiilor, al uleiului de măsline și mierii”, însoțite de patru cupe tradiționale cu vin alb și roșu, și a rostit binecuvântările „reînnoirii”, care se spun înainte ca aceste produ-

se să fie consumate.

De la un asemenea eveniment nu puteau lipsi copiii care au plantat un copăcel, ca simbol al speranței și bucuriei de a fi împreună.

Și pentru ca bucuria sărbătorii să fie împărtășită de cât mai mulți – *Hine ma tov umă na'ym shevet achim gam yachad*, adică „lată ce bine și ce frumos este când frații sunt împreună” –, o delegație a comunității din Iași a vizitat comunitățile din Bacău și Botoșani, pentru a sărbători Tu biŠvat alături de prietenii noștri de acolo.

Silvian SEGAL

Israelul inaugurează un supercomputer național pentru inteligența artificială

Israelul a lansat oficial primul său supercomputer național dedicat inteligenței artificiale, într-un demers strategic menit să consolideze poziția țării în competiția globală pentru putere de calcul și inovație tehnologică. Proiectul face parte din Programul Telem, o inițiativă guvernamentală care urmărește dezvoltarea infrastructurii de cercetare și industrie în domeniul AI. Potrivit Autorității pentru Inovare din Israel, noua platformă este deja operațională și va fi disponibilă atât pentru companiile din sectorul privat, cât și pentru instituțiile academice, printr-un sistem de acces subvenționat.

Supercomputerul este construit pentru a răspunde unei nevoi tot mai acute: antrenarea modelelor avansate de inteligență artificială necesită resurse uriașe, iar multe state și companii se confruntă cu costuri ridicate și timpi de așteptare mari pentru acces la hardware de ultimă generație.

Programul prevede alocarea a până la 1.000 de acceleratoare NVIDIA B200, dintre care 70% vor fi destinate companiilor private, iar 30% cercetătorilor universitari. Proiectele vor fi selectate pe baza excelenței tehnice și a potențialului economic, fiind prioritizate inițiativele capabile să genereze impact rapid în industrie. Lansarea supercomputerului confirmă ambiția Israelului de a rămâne un actor central în revoluția globală a inteligenței artificiale, într-o epocă în care calculul devine o resursă strategică, comparabilă cu energia sau cu infrastructura critică. Dror Bin, directorul general al Autorității pentru Inovare, a declarat: „Punerea în funcțiune a supercomputerului pentru uz industrial și academic este un pas important în consolidarea infrastructurii de cercetare și dezvoltare a Israelului în domeniul inteligenței artificiale.”

Autoritățile israeliene consideră că această investiție reprezintă un pas esențial nu doar pentru dezvoltarea economică, ci și pentru securitatea cibernetică și autonomia tehnologică pe termen lung.

CENTRUL PENTRU STUDIUL ISTORIEI EVREILOR DIN ROMÂNIA „WILHELM FILDERMAN” AL FCER-CM

Rebeliunea și Pogromul

În 29 ianuarie 2026, JCC București a găzduit proiecția filmului documentar *Rebeliunea și Pogromul*, realizat de istoricul Adrian Cioflâncă și de jurnalista Teodora Drăgoi pentru Televiziunea Română, producător Boris Velimirovici. Evenimentul a fost organizat de CSIER „Wilhelm Filderman”, în cadrul proiectului „ECHOES of Memory – Interactive Conversations with Holocaust Survivors through AI”, finanțat de Uniunea Europeană prin programul „Citizenship, Equality, Rights and Values” (CERV).

În introducere, Adrian Cioflâncă a precizat că este al șaptelea film pe care îl realizează cu Televiziunea Română, mereu în aceeași echipă. Filmul a pornit de la o bucată video regăsită în arhive, o filmare de până în 10 minute, făcută în timpul Rebeliunii legionare. Echipa de realizatori a încercat să afle și cine a filmat-o, din dispoziția cui, care au fost scopul și semnificația acesteia. Filmul se adresează mai multor tipuri de public, motiv pentru care include o introducere în istoria subiectului. Vorbitorul s-a bazat pe cercetările proprii, pe care le-a derulat în ultimii 10 ani în diferite arhive din România, Israel și SUA: „Evident că nu e un tratat, nu e o investigație criminalistică, am evitat să dăm nume și să urmărim spețe. Cine a lucrat cu acest subiect într-un mod profesional știe că informația arhivistică din acest moment ne permite să aflăm cu desulă precizie cine a fost la sinagoga X ori la sinagoga Y, cine a făcut devastările pe o stradă sau alta în cazul Pogromului de la București sau al altor episoade de violență din anii '40 și '43. Dar nu acesta era scopul filmului.”

Prezent la eveniment, președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a afirmat că, în ciuda faptului că existența Holocaustului în România a fost recunoscută încă din 2004, ambiguitatea morală și discursul oficial au permis eroizarea liderilor și a membrilor mișcării legionare, ca luptători anticomuniști. Foarte mulți oameni s-au identificat cu acest mesaj, fără să vadă partea criminală și teroristă a mișcării legionare, a subliniat vorbitorul. „Acest film este mai mult decât valoros, pentru că îi pune pe cei care îl privesc în fața unei realități nu neapărat plăcute. Imaginile sunt filmate de celălalt «erou», de mareșalul Antonescu, care nu poate fi bănuț de o mare prietenie cu evreii. În această perioadă atât de ciudată și de încurcată, nu există nimic mai valoros și mai important decât păstrarea, prezentarea și transmiterea informațiilor originale, așa cum le-au lăsat cei care au făcut crimele din perioada Holocaustului. Este singurul lucru care poate să aibă un impact adevărat în fața celor care își iau informațiile și își definesc viața după TikTok. Am văzut și am experimentat că toate discursurile, oricât de frumoase ar fi ele în spațiul public, toate cărțile, fără supărare, oricât de interesante ar fi ele, au efect până la un punct, după care nu mai contează. Publicul vizat, care trebuie să vadă acest film și multe altele asemenea lui, este format din cei care nu știu nimic, care cred că toți evreii au nas mare, păr lung, perciuni ș.a.m.d. Din oamenii care cred și văd în legionari eroii prin care va renaște România, nu «eroii» care aproape că au distrus România; cei care trebuie

să înțeleagă pericolul pe care îl are în față societatea, în ansamblul ei. Am repetat de mai multe ori asta: evreii sunt o țintă neinteresantă, pentru că ura care a fundamentat toate imaginile pe care le-ați văzut nu se oprește în acel punct. Ura merge mai departe și cineva întotdeauna va stabili arbitrar ce înseamnă *diferit și rău*”, a punctat președintele Silviu Vexler.

Adrian Cioflâncă a adăugat că filmul a căutat să pună accentul pe aspecte mai puțin studiate de istorici: „În film am făcut și această mică arheologie: preistoria violenței legionare în perioada interbelică. Peisajul politic de astăzi mi se pare că suportă o comparație bună cu perioada interbelică, anume că ne uităm la legionari, dar nu trebuie să ne limităm atenția doar acolo. Ideologic, forțând un pic nota, regimul Antonescu este un regim cuzist. Programul politic și politicile aplicate în timpul Holocaustului sunt, în mare parte, ilustrarea agendei ideologice stabilite de A.C. Cuza. Și asta e toată filozofia. Pentru că nu vorbim de partide politice în sensul clasic, vorbim de mișcări care au o dinamică mult mai greu de perceput și de controlat, în care contează foarte mult grupurile autonome, inițiativa de jos, concurența între diferite grupări din acest ecosistem radical, extremist. Și această concurență produce, de fapt, radicalizarea. Și vedem același lucru astăzi, între diferite facțiuni extremiste care sunt într-o logică a supralicitării care este copiată, până la urmă, de partidele *mainstream* care spun că

asta e cartea câștigătoare. Aceeași tentativă au avut-o și în perioada interbelică. Carol al II-lea imita ritualuri legionare din zona antisemită și toată agenda discursului naționalist.”

Dr. Anca Tudorancea, secretar științific la CSIER, a vorbit despre importanța păstrării memoriei Pogromului de la București: „Ca om care mă ocup de multă vreme de acest subiect, pot spune că victimele contează și prin prezența unor fotografii care încă se află în cimitirele evreiești, prin numeroasele detalii scrise despre ele, inclusiv în documente oficiale. Am constatat că printre cele mai eficiente tipuri de documente sunt fișele de la morgă – sunt extrem de importante pentru a demonstra, de exemplu, că episodul de la Abator a existat.” Inițiative precum spectacolul de teatru

„București '41. Tur-retur”, regizat de Alex Berceanu în 2016 la Teatrul Evreiesc de Stat, sau proiectul arhitectei Astrid Rottman, care în 2020 a realizat un memorial virtual cu numele și adresele la care locuiau victimele Pogromului de la București, se înscriu în eforturile de păstrare a memoriei tragicului eveniment. „E foarte important să le spunem numele și să avem fotografiile cu ei. Trăim într-o cultură vizuală. Imaginea lor, așa cum

am văzut, nu este acea imagine criminalistică. Ei trebuie să fie predați memoriei orașului și cu imagini pozitive. Imagini care aparțin familiilor, imagini care îi reconstituie ca oameni. Pentru că, folosind acele imagini cu cadavrele lor, chiar fără să ne dăm seama, re-

plicăm perspectiva călăilor. Îi vedem distorsionat și stereotipic și nu asta trebuie să se întâmple. Să fie nume, nu numere”, a subliniat vorbitoarea.

Seara a continuat cu un dialog animat între cei trei invitați și publicul din sală, discuțiile vizând mai ales ascensiunea antisemitismului și simpatiile legionare în creștere, în prezent, în societatea românească.

Claudia BOSOI

„Primii care au știut. Documentarea timpurie a Holocaustului din România”

Vernisaj la MICER pe tema Holocaustului

Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”, din București, a găzduit la 30 ianuarie vernisajul expoziției „Primii care au știut. Documentarea timpurie a Holocaustului din România”, un demers dedicat recuperării și prezentării mărturiilor contemporane despre atrocitățile comise în perioada 1941-1944. La eveniment au luat parte istorici, reprezentanți ai societății civile și un numeros public interesat de subiectul Holocaustului. Din partea Ministerului Culturii au luat parte: Irina Cajal-Marin, subsecretar de stat; Thomas Șindilariu, subsecretar de stat, Departamentul pentru Relații Interetnice.

Adrian Cioflâncă, directorul CSIER-WF, a vorbit despre importanța unor astfel de demersuri, ca rezultat al unei colaborări interinstituționale, și a prezentat expoziția drept un instrument util de cunoaștere a Holocaustului din România. Istoricul a prezentat o serie de perspective privind abordarea subiectului Holocaustului de-a lungul timpului, în istoriografia română, începând cu anul 1945. „M-am ocupat în ultimii ani de felul în care a fost perceput, documentat, relatat Holocaustul în timp real, în anii celui de Al Doilea Război Mondial și în anii imediat următori acestuia. Felul în care se așază memorial lucrurile în acei ani influențează pe termen lung discursul privind Holocaustul din România.”

Carmen Hannah Iovițu, directoarea Muzeului de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”, s-a referit la tradiția celor 48 de ani în care muzeul din cadrul Federației Comunităților Evreiești din România s-a preocupat de is-

toria evreilor din România încă de la înființarea sa, la inițiativa fostului șef-rabin al României, Moses Rosen. De asemenea, ea a subliniat faptul că această expoziție completează resursele muzeografice actuale pentru orice cercetător și pentru publicul larg.

Expoziția propune publicului o perspectivă documentată asupra modului în care Holocaustul din România a fost perceput și relatat chiar în timpul desfășurării sale sau imediat după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial. Vizitatorii au avut prilejul de a descoperi documente inedite și fotografii de arhivă provenite din România, Israel și SUA, precum și mărturiile timpurii ce demonstrează efortul supraviețuitorilor și al martorilor de a lăsa o urmă scrisă a adevărului istoric. Realizarea proiectului a fost posibilă prin colaborarea dintre FCER, prin CSIER-WF, Consiliul Național pentru Studiul Arhivelor Securității (CN-SAS) și Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” al Academiei Române, din Iași.

Activitatea de cercetare a fost coordonată de Adrian Cioflâncă și de Anca Tudorancea. Traducerea și corectura au fost asigurate de George Weiner și Diana Mărgărit, iar organizarea logistică, de Andreia Balaban și Cătălin Bontaș. Identitatea vizuală și designul expoziției au fost realizate de Irina Weiner-Spirescu.

Evenimentul a făcut parte din programul european Echoes of Memory – Interactive Conversations with Holocaust Survivors through AI, finanțat prin Programul CERV al Uniunii Europene.

Dan DRUȚĂ

Peter Marom: Cântarea lacului muribund

Mlaștini și lacuri, mai ales cele învăluite în ceață, reflectând cerul, vegetația și lumina și transmițând o stare melancolică, prezintă tema fascinantă abordată de pionierii fotografiei artistice încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Valea Ha'Hula, situată în zona de nord a Israelului, între granițele cu Siria și Liban (25 / 6-8 km), este o urmare a milenarelor schimbări geologice,

bivolii, regii mlaștinii încă din secolul al VIII-lea.

La începutul secolului al XX-lea, în Ereț Israel mlaștinile erau socotite pământ irosit. Găzduiau țânțarul Anopheles, purtătorul malariei, boală care a secerat multe vieți ale primilor coloniști din Roș Pina sau Yessod Ha'Maala. Termenul „mlaștină” era sinonim cu „sălbăticie”, antagonist în treprinderii sioniste, pe timpuri când „Cucerirea puștiului” era filozofia dominantă.

În 1934, KKL a obținut de la britanici o concesiune pentru a deseca 13 kmp de lac și 50 kmp de mlaștini din Valea Ha'Hula, cu scopul de a le transforma în terenuri agricole și de a elimina malariala.

Pe 20 ianuarie 1951, în numele Statului Israel, KKL a început proiectul de uscare, finalizat pe 30 octombrie 1957. Aproximativ 13.000 de hectare au fost transformate în câmpuri agricole. Proiectul, devenit o mândrie sionistă, a fost realizat în ciuda rezistenței siriene, care a inclus și

a activității vulcanice și a lavei care s-a întărit în roci de bazalt timp de secole, blocând curgerea râului Iordan către Marea Galileei – Kineret. Cândva s-au creat mlaștini și un lac cu o floră și o faună acvatică extrem de bogate și variate. Era un loc de popas pentru păsări în zbor din Europa spre adăposturi de iarnă din Africa de Est. Se odihneau, se hrăneau cu pește, își curățau penele și le pregăteau pentru călătoria care urma. Faimoși erau și

foc de artilerie.

Paralel, conștientizând că lumea minunată a mlaștinii dispărea, Comitetul pentru Protecția Naturii în Israel a publicat în 1953 un apel pentru propuneri de a crea rezervații în întreaga țară și, în primul rând, de a proteja o zonă în Mlaștina Ha'Hula. Chiar de la început, în timpul lucrărilor, excavatoare plutitoare au adunat diguri de pământ, destinate menținerii nivelului apei în zona desemnată, și

au fost păstrate 4.500 de hectare de mlaștină. Astfel s-a născut *de facto* prima Rezervație Naturală din Israel, recunoscută *de jure* în 1964.

Desecarea a provocat tasarea terenurilor, poluarea Mării Galileei și dispariția multor specii. În anii 1990 au fost efectuate reinundații parțiale. Lacul Ha'Hula, în prezent o atracție turistică populară, a fost reconstituit pe un spațiu mai restrâns.

Una dintre cele mai spectaculoase priveliști ale Rezervației este migrația pelicanilor care cuibăresc în Delta Dunării și în estuarele Donului și Volgăi. În fiecare an, după ce își încheie îngrijirea noii generații de urmași, pelicanii migrează spre sud și trec prin Israel.

Puține imagini din istoria fotografiei israeliene din prima jumătate a secolului al XX-lea îndeplinesc criteriul exclusiv al „peisajului natural”, priveliști lipsite de figuri umane sau de influența umană. Într-o manieră proeminentă și sistematică, sunt prezentate rezultatele relațiilor reciproce între loc și om.

Cu o sensibilitate de neuitat, fotograful Peter Marom, autorul imaginii prezentate aici, a documentat în mod constant etapele uscării mlaștinii, de la comportamentul pescarilor până la ultima scurgere de apă din 1958.

Peter Henkin Merom (n. 11.01.1919 Silezia, Germania, actualmente Polonia) a emigrat împreună cu părinții în Ereț Israel în 1934. În vara anului 1938 s-a numărat printre întemeietorii kibutului Hulata pe malul lacului Ha'Hula. Aici și-a petrecut cea mai mare parte a vieții, ca soț al Hannei Novak (lași 1923 - Hulata 2000), care imigrase în Palestina cu familia la vârsta de 11 ani, ca tată a trei copii, ca pescar. Și-a schimbat numele de familie în Marom, referitor la numele biblic al lacului, Mei-Marom. În 1954 a început să fotografieze lacul, fiind autodidact. Era o modalitate rapidă și simplă de a exprima valori grafice și estetice. „Aveam o cameră mică de buzunar... Cu o mână conduceam

barca și navigam rapid într-un stol de păsări, iar cu cealaltă făceam poze, ca un vânător, ca un pescar.”

În 1957 kibutul i-a prilejuit trei luni de studii la Paris, într-un laborator, cot la cot cu fotografi celebri ai vremii. La întoarcere a început să fotografieze în toată țara. Proiectele sale, imagini lipite pe placaj, difuzate în cantități mari, mai ales elemente grafice din natură, aproape fără prezența umană, au devenit obiect popular de consum.

Peter Marom a inițiat și a editat albume artistice, cuprinzând fotografiile sale, însoțite de texte. Acestea s-au bucurat de popularitate: în medie, se vindeau peste 10.000 de exemplare. Cel mai faimos, vândut în 30.000 de exemplare, a fost volumul *Cântarea lacului muribund*, considerat unul dintre cele mai importante albume foto din Israel (prima ediție în 1960). Autorul imortalizează frumusețea lacului, alături de procesul dispariției și al transformării lui în brazde de pământ.

În anii 1960-1970, Peter Marom a adus o deosebită contribuție la dezvoltarea fotografiei artistice în Israel. „Privirea mea este estetică. Nu contează dacă sunt valuri de mare sau de nisip. Frumusețea nu aparține nici stângii, nici dreptei, nici Israelului, nici nimănui”, mi-a mărturisit într-un interviu.

În anul 2000, Muzeul Israel i-a acordat Premiul Enrique Kavlin pentru întreaga sa activitate. În 2010 am avut onoarea să fac parte din comisia care l-a ales laureat al Premiului Israel în Fotografie.

Peter Marom avea 103 ani când s-a stins din viață pe 20 februarie 2022. Opera sa a devenit o mărturie vizuală, poetică și emoțională a ceea ce a fost socotit ulterior un „dezastru ecologic”, contribuind la memoria colectivă a peisajului pierdut prin intervenția umană.

Ruth OREN

Recognition, documentar difuzat de Ziua Holocaustului

Recognition, filmul documentar dedicat evreilor și neevreilor salvatori de evrei europeni în anii Holocaustului, realizat de regizorul israelian Avraham Huli, membru în B'nai B'rith Israel, a fost difuzat pe Zoom sub auspiciile BBI de Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului.

Poate nicidecum mai mult decât azi un documentar despre această prăbușire a valorilor umanității, care a însemnat Holocaustul, nu este mai actual, remarcă în introducere Dan Mariaschin, CEO al BBI. Trăim într-un prezent plin de îngrijorări în fața felurilor expresii ale urii și ale violențelor antisemite, armele zăngănesc cu atât mai amenințătoare, cu cât sunt mai sofisticate. Asistăm la manifestări tot mai ofensive de negare a Holocaustului, de delegitimare a Statului Israel. Recunoașterea Holocaustului, recunoașterea Israelului sunt cele două puternice motivații care stau la baza filmului, a fost sinteza de preambul a autorului său, Avraham Huli.

Dr. Gideon Greif, istoric israelian specializat în istoria Shoahului, a făcut, în câteva linii de portret, prezentări ale unora dintre eroii care nu s-au considerat nicio clipă eroi. „Amintește-ți de noi / Am existat”, au fost rostite ultimele versuri din poemul de final al filmului.

Iulia DELEANU

Moise Leib Lilienblum: de la Haskala la sionism (ep. II)

In episodul anterior am urmărit drumul intelectual al lui Moise Leib Lilienblum de la entuziasmul iluminist la criza profundă provocată de pogromurile din 1881. Astăzi explorăm cum, din cenușa acelei deziluzionări, s-a născut o nouă convingere – cea sionistă – și cum Lilienblum a devenit una dintre vocile fondatoare ale acestei mișcări.

Imediat după 1881, Lilienblum a tras o concluzie radicală și dureroasă, și anume că evreii nu vor fi niciodată acceptați în Europa, indiferent de cât de mult s-ar lăsa aceștia asimilați. Altfel spus, idealul educației laice sau al modernizării nu mai era perceput de Lilienblum ca un vector al integrării comunităților evreiești în Imperiul Țarist. Antisemitismul nu era, în ochii lui, o problemă ce ținea de ignoranță și care se putea vindeca prin educația de tip iluminist, ci reprezenta o reacție organică a națiunilor europene față de o prezență pe care o percepeau drept străină. Singura soluție logică îi apare de la acel moment încolo ca evreii să înceteze a fi „străini pretutindeni” și să devină stăpâni pe propriul lor teritoriu istoric.

Această idee, formulată cu o claritate tăioasă, l-a plasat pe Lilienblum în inima unui curent de gândire care prindea contur în mai multe locuri deodată. Nu întâmplător, în 1882, Leon Pinsker – tot un evreu din Odessa, format tot în spiritul iluminist – publica celebrul pamflet *Autoemanciparea*, prin care diagnostica „iudeofobia” drept o psihoză socială incurabilă și cerea emanciparea evreilor prin propriile lor forțe, nu prin bunăvoința celorlalți. Lilienblum și Pinsker și-au recunoscut imediat viziunile comune și idealurile de odinioară, năruite de crunta realitate. Cei doi au colaborat strâns în cadrul mișcării *Hovevei Zion* („Iubitorii Sionului”), o rețea de grupuri și organizații fondate în anii 1881-1882 în Rusia țaristă, precum și pe teritoriul României, care promova întoarcerea în ținutul străvechi al Israelului ca singura soluție practică la așa-zisa „problemă evreiască”. Pinsker a ajuns președintele

mișcării, iar Lilienblum, unul dintre ideologii și organizatorii săi cei mai activi.

Contribuția teoretică a lui Lilienblum la nașterea sionismului este adesea subestimată în comparație cu rolul jucat în epocă de Pinsker sau, ceva mai târziu, de Theodor Herzl. Totuși scrierile lui Lilienblum din această perioadă sunt remarcabile prin sobrietatea și realismul lor. Spre deosebire de viziunile romantice ale unor contemporani, Lilienblum nu promova un sionism mesianic sau religios. El vedea întoarcerea în Israel în termeni pur pragmatici: evreii au nevoie de un refugiu sigur, de un spațiu în care să fie majoritari și să nu depindă de toleranța altora. Această abordare seculară și politică l-a apropiat de ceea ce va deveni mai târziu linia principală a sionismului politic. A scris extensiv în publicațiile de limbă ebraică ale vremii, argumentând că *Hovevei Zion* trebuie să treacă de la idealuri vagi la acțiune concretă: strângere de fonduri, organizare și sprijinirea efectivă a primilor evrei care se stabileau înapoi în Israel – ceea ce ulterior va fi cunoscut drept *Aliyah ha-Rishonah*, Prima Aliyah.

Observăm, așadar, că parcursul intelectual al lui Lilienblum se schimbă dramatic după experiența-limită din Odessa. De la susținătorul învederat al iluminismului iudaic, care în anii '60 scria articole incendiare

împotriva talmudismului și cerea evreilor să îmbrățișeze civilizația europeană, Lilienblum se transformă, douăzeci de ani mai târziu, într-un gânditor pesimist care opina că Europa nu-i va accepta niciodată pe evrei. Acest parcurs paradoxal sau neobișnuit nu trebuie privit ca o înfrângere a mișcării Haskala, ci mai curând poate fi perceput ca o concluzie la care Lilienblum și alți contemporani de-ai lui din estul Europei au ajuns tocmai prin exercițiul riguros al gândirii raționale. Astfel, dacă antisemitismul este structural, și nu accidental, atunci răspunsul trebuie să fie și el structural și radical. Această logică îl face pe Lilienblum un precursor intelectual direct al lui Herzl, chiar dacă cei doi au activat în universuri culturale diferite.

Moștenirea lui Lilienblum rămâne o lecție despre limitele iluminismului și despre prețul deziluzionării lucide.

Cristian VECHIU

FILOZOFIE

Encyclopaedia Britannica și-a corectat conținutul, după ce a „șters” Israelul de pe hărțile pentru copii

Encyclopaedia Britannica a modificat mai multe pagini de pe site-ul său dedicat copiilor, *Britannica Kids*, după ce organizația UK Lawyers for Israel (UKLFI) a sesizat oficial că respectivul conținut educațional nega practic existența Statului Israel. La începutul lui ianuarie 2026, UKLFI a scris celor de la *Encyclopaedia Britannica*, identificând numeroase exemple în articolele *Britannica Kids* unde termenul „Palestina” era folosit pentru a descrie regiunea pe parcursul a mii de ani, inclusiv în contexte moderne în care Statul Israel există. UKLFI a sesizat, de asemenea, faptul că hărțile și descrierile din articole păreau să șteargă existența Israelului și să denatureze conexiunile istorice și indigene ale poporului evreu cu pământul respectiv. Concret, articolele le explicau copiilor că regatele evreiești antice, istoria biblică și originile iudaismului s-au petrecut toate în „Palestina”, deși regiunile în cauză erau cunoscute istoric drept Canaan, Iudeea, Samaria și Galileea. Aplicarea retroactivă a termenului „Palestina” unor perioade cu mii

de ani înainte ca acest concept să fi existat creează o falsă impresie de continuitate istorică și șterge identitatea națională evreiască din memoria istorică, potrivit juriștilor britanici. Pe lângă textele propriu-zise, hărțile prezentau întregul teritoriu al Israelului și al zonelor palestiniene ca o singură regiune nediferențiată, etichetată „Palestina”, ștergând vizual existența Statului Israel din ochii tinerilor cititori. În plus, o astfel de utilizare a denumirii Palestina înseamnă relativizarea totală a complexității istorice a regiunii, în contextul existenței unor regate dintre care niciunul nu a fost numit în Antichitate „Palestina”.

Britannica a corectat la începutul lunii februarie mai multe articole pentru copii, inclusiv cele despre Palestina, Israel și iudaism. Articolul despre Palestina a fost revizuit pentru a elimina descrierile la prezent care defineau Palestina drept întreg teritoriul „dintre fluviul Iordan și Marea Mediterană”. Hărțile au fost corectate și ele, astfel încât să nu mai prezinte teritoriul unic nediferențiat etichetat drept „Palestina”. Articolul

Israel (Kids) descria anterior Israelul ca parte a unei regiuni numite „Palestina” atât în contexte antice, cât și moderne, dar acum clarifică dezvoltarea istorică și politică a Statului Israel. „Salutăm faptul că *Encyclopaedia Britannica* a revizuit și a modificat aspectele ale conținutului său pentru copii în urma solicitărilor noastre”, a declarat Caroline Turner, directoarea UKLFI. Aceasta a mai declarat, potrivit presei britanice: „Resursele educaționale destinate copiilor poartă o responsabilitate deosebită de a fi corecte din punct de vedere istoric, mai ales pe subiecte puternic politizate.” Ministerul de externe al Israelului a salutat la rândul său vestea: „Adevărul istoric a fost recuperat. *Encyclopaedia Britannica* a dat înapoi.”

Cazul *Britannica* nu este izolat. El se înscrie într-o tendință mai amplă de „ștergere” a Israelului din materiale educaționale și culturale, o formă subtilă, dar periculoasă, de antisemitism instituțional, care acționează asupra minților celor mai tineri. Acest fenomen a căpătat amploare după 7 octombrie 2023, în contextul valului de antipatie față de Israel, resimțit în mediile academice și culturale occidentale. Faptul că o organizație de avocați a reușit să determine una dintre cele mai prestigioase enciclopedii din lume să-și corecteze conținutul reprezintă o victorie importantă, dar și un semnal de alarmă: dacă astfel de erori ajung în materialele destinate copiilor, fără a fi sesizate la timp, ce altceva se mai poate strecura în educația copiilor?

Cristian VECHIU

Tragedia de pe Struma. O privire contemporană

Tragedia pasagerilor de pe vasul *Struma* a făcut subiectul multor cărți, filme, memoriale, în România și în Israel. La Beer Șeva ființează Muzeul Struma, al cărui vicepreședinte a fost fratele uneia dintre victime, Baruch Tercatin z.l., mult apropiat comunității-mamă până în ultimii ani de viață.

Struma era în larg când agențiile de presă anunțau că SUA și Marea Britanie au declarat război României. Deși, prin plecare, cei 779 de pasageri pierduseră cetățenia română, declarația devenea pretext pentru Marea Britanie – care limita din 1939, prin Cartea Albă, intrarea evreilor în Ereț – să-i considere cetățeni ai unui stat inamic. Deși Turcia era neutră, nu voia să supere Anglia. Când *Struma* ancora la Büyükdere, aproape de Bosfor, din cauza unei defecțiuni la motor, numai 9 pasageri primesc autorizație să părăsească vasul. O gravidă și opt prevăzători cu viză britanică luată înainte de plecare, când mai funcționau relațiile între cele două state. Pentru ceilalți se instituie carantina. Reprezentanții ai evreilor (Moshe Shertok, șeful departamentului de politică externă al Agenției Evreiești, Simon Brod, președintele comunității din Istanbul, N.G. Dan Marioglu, șeful de escadă al Serviciului Maritim din

Din trecutul Ierusalimului

Ieșirea dintre zidurile Orașului Vechi

Ce înseamnă „Ierusalimul vechi” și „Ierusalimul nou”? Răspunsul este convențional. „Vechiul oraș al Ierusalimului” este partea dintre ziduri, cu clădiri istorice și locuri sfinte, cu bazarul arab și cele patru sectoare istorice, în prezent în fiecare locuind oameni în funcție de etnie și religie – evrei, musulmani, creștini, armeni. „Ierusalimul nou” este orașul din afara zidurilor, a cărui construcție a început din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Dar care au fost primele clădiri și cartiere ierusalimite construite în afara zidurilor Orașului Vechi și când au fost ele construite? Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să răsfoim cărți de istoria și geografia orașului, publicate de specialiști, precum: *Jerusalem and its Environs: Quarters, Neighbourhoods, Villages, 1800-1948* (Ierusalim și împrejurimile lui: cartiere, vecinătăți, sate, 1800-1948), editat de Ruth Kark și Michal Oren-Nordheim; *Yir be-reei tekufah: Yerushalayim ha-chadashah be-reshitah* (Un oraș în imaginea epocii sale: Ierusalimul nou la începutul lui), de Yehoshua Ben-Arieh; *The Streets of Jerusalem: Who, What, Why* (Străzile Ierusalimului: cine, ce, de ce), de Ronald L. Eisenberg; și altele.

Schimbări în istoria și geografia Ierusalimului au avut loc începând din perioada Războiului Crimeei și după el. Au urmat schimbări, consecința a începutului modernizării și a dorinței de îmbunătățire a condițiilor de viață. În acea perioadă, Orașul Vechi încă nu era împărțit în sectoare pe bază etnico-religioasă. Suprafața orașului între ziduri era mică, de un kilometru pătrat, aglomerația era mare și condițiile insalubre. În afara zidurilor, singurele zone construite erau cea de lângă Mormântul Regelui David de pe Muntele Zion și cea a satului Silwan. A apărut ideea ieșirii în afara zidurilor orașului în alte părți ale lui. Deși cu reticență, faptul a fost decis atât de locuitori evrei, cât și de arabi musulmani și creștini. Au venit și filantropi evrei și creștini din străinătate, care au pus planul în aplicare aducând și fonduri bănești în acest scop. Totuși era greu: nesiguranța și atacurile din partea jefuitorilor împiedicau această mutare.

Probabil că una dintre primele ieșiri moderne dintre zidurile orașului a avut loc în anul 1853, când școala întemeiată în anul 1847 de misionarul elvețian Samuel Gobat, episcopul protestant al Ierusalimului, s-a mutat pe o porțiune de teren nefolosit, destinat cimitirului protestant de pe Muntele Zion.

În anul 1855, consulul britanic James Finn a construit clădirea principală în punctul *Kerem Avraham* (Via lui Avraham), o fermă pe care a întemeiat-o pentru evreii din

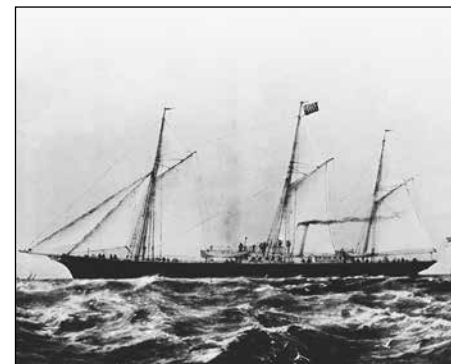
Ierusalim. În anii 1855-1856, misionarul protestant german Johann Ludwig Schneller a cumpărat un teren într-o zonă considerată sălbatică. El a construit acolo o casă și s-a stabilit în ea împreună cu familia, dar după puțin timp au trebuit să se mute înapoi între ziduri din cauza atacurilor jefuitorilor. Au revenit abia după ce autoritățile otomane au ridicat avanposturi de pază și corpuri de gardă pe drumul între Ierusalim și portul Jaffo. Ulterior, clădirea a servit pentru Orfelinatul Sirian, cunoscut și sub denumirea Orfelinatul Schneller, care a început să activeze în anii 1860-1861. Clădirea a rămas funcțională până recent, cu alte scopuri.

În anii 1859-1860, bancherul, activistul și filantropul evreu britanic Moses Montefiore a construit cartierul Mishkenot Shaananim (Locuințele liniștite), terenul fiind cumpărat de la guvernatorul Ierusalimului, Ahmad Agha Duzdar. Baniile proveneau din moștenirea evreului sefard bogat Judah Touro. Acesta a fost primul cartier evreiesc din Ierusalim, construit în afara zidurilor Orașului Vechi. La început a fost greu pentru Montefiore și oamenii lui să convingă evrei din Ierusalim să vină să locuiască acolo – deși prețurile erau mai mici și condițiile mai bune decât în Orașul Vechi – din cauza nesiguranței. În cele din urmă, a reușit. Clădirile din Mishkenot Shaananim există și în prezent. Astăzi este un cartier de lux, după reparări și renovări, o zonă de verdeață, iar moara construită de Montefiore este un monument istoric și de artă al orașului.

În anii 1860-1890 a fost construit un grup de clădiri, printre care o biserică ortodoxă rusă, o clădire a Misiunii Ortodoxe, o clădire pentru Consulatul Rus, un spital, cămine pentru pelerinii ortodocși ruși. În perioada Mandatului Britanic a servit drept centru administrativ. La începutul anilor 1960, o parte dintre clădiri au fost cumpărate de guvernul israelian. Biserica, după ce a cunoscut renovări, este funcțională până în prezent, considerată o bijuterie a arhitecturii Ierusalimului. Zona, cunoscută ca Migrash ha-Rusim (Terenul Rușilor), se află în partea centrală a orașului.

Putem adăuga și alte ieșiri din Orașul Vechi și mutări în afara zidurilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, care au dus la extinderea orașului, odată cu ieșirea treptată dintre ziduri. Câteva exemple: cartierul evreiesc ultra-ortodox Meah Shearim (O sută de porți, 1874-1875); Beit Ticho (Casa Abraham Albert și Anna Ticho), construită de Aga Rashid Nashashibi (1864); cartierul Mahaneh Yisrael (Tabăra lui Israel, 1865-1869); cartierul evreiesc Nahalat Shiva (Moșia celor șapte, 1869) și altele. Dar despre acestea într-un articol viitor.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

Istanbul, Rifan Karafa, om de afaceri) poartă negocieri cu autoritățile turcești care primesc 10.000 de dolari, donații de organizații ale evreilor americani. Celor patru li se permite să urce la bord cu apă, alimente, medicamente pentru prizonieri.

Cei patru negociază pentru vize și cu oficiali britanici, suedezi, sovietici, reprezentanți ai Crucii Roșii. Comandantul vasului trimite o scrisoare guvernului turc, în care contestă carantina, cere debarcarea pasagerilor și eliberarea navei, dată fiind neutralitatea Turciei. Concomitent, o delegație a evreilor originari din România, din ișuvuri, este primită în audiență de președintele Turciei. Fără rezultat. Pasagerii, exasperați, întind pe laturile navei cearșafuri cu SOS-uri în engleză și ebraică. Poliția portuară se apropie de vas, rupe cearșafurile și amenință cu împușcarea celor care vor să se arunce în apă.

La 23 februarie 1942 vine un ordin: vasul să fie escortat cu forța în Marea Neagră. Un echipaj turc îl lasă să plutească în derivă în largul Bosforului. Explozia navei din zorii zilei următoare pune capăt vieții a 769 de pasageri, cu excepția unui tânăr de 19 ani, David Stoliar, care ajunge în Israel și moare la 91 de ani.

Vasul *Struma* a fost torpilat de un submarin sovietic, considerându-l inamic. Epava a fost descoperită în 1999. Submarinul sovietic a eșuat, la rândul lui.

Iulia DELEANU

Cine a fost Edmond Safra, miliardarul evreu din documentarul Netflix „Crimă la Monaco”?

Noul documentar de succes al Netflix, „Murder in Monaco”, nu aduce răspunsuri noi despre moartea din 1999 a lui Edmond Safra, miliardar evreu și moștenitor al unei dinastii bancare. Safra a fost ucis, alături de Vivian Torrente, una dintre asistentele sale, într-un incendiu considerat un act premeditat. Bolnav de Parkinson, avea 67 de ani când a murit în baia penthouse-ului său din Monaco.

Ca multe documentare despre crime, filmul acordă mai mult spațiu suspectilor, decât victimei și ridică mai multe ipoteze. Să fi fost implicată soția sa, Lily Safra, cea care i-a moștenit averea? Să fi fost vorba despre mafia rusă, a cărei corupție Safra o denunțase FBI-ului? Să fi fost neglijența poliției și a pompierilor din Monaco? Sau Ted Maher, celălalt asistent al lui Safra, presupus fost membru al organizației Green Berets, care a recunoscut că a provocat incendiul și care a fost, de altfel, condamnat pentru crimă?

Spectatorii sunt lăsați să tragă singuri concluziile. Însă cine a fost, de fapt, Edmond Safra?

La momentul morții sale, Edmond Safra era unul dintre cei mai bogați oameni din lume și unul dintre cei mai respectați bancheri ai epocii sale. Avea doar 15 ani când a fost trimis la Milano pentru a extinde afacerea familiei, iar ulterior a susținut mutarea acesteia în Brazilia, unde a fost fondată Banco Safra. A creat Republic National Bank of New York, destinată clienților cu averi exorbitante, și Trade Development Bank din Geneva, vândută mai târziu către American Express.

Născut la Beirut, într-o familie cu rădăcini bancare ce datează din Imperiul Otoman, Safra a fost profund influențat de părinții săi. Tatăl său, Jacob Safra, provenea din Alep și a fost cel care a deschis la Beirut prima bancă a familiei, iar moartea timpurie a mamei sale l-a determinat să se dedice filantropiei.

„Fluent în șase limbi și cu un simț acut al valorii și al gestionării riscului, Safra a fost în continuă mișcare până la moartea sa tragică”, scria Dan Gross despre Safra în volumul *A Banker's Journey* (2022), subliniind

principiile prudente care au stat la baza imperiului său financiar.

Safra a fost profund devotat credinței și moștenirii sale evreiești, sprijinind numeroase cauze din diaspora, în special comunitățile sefarde și evreii din Alep. La moartea lui, lideri religioși și comunitari au vorbit despre impactul uriaș al generozității sale, afirmând că puține comunități evreiești din lume nu au beneficiat de sprijinul lui.

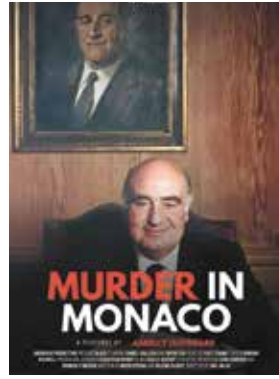
Numeroase sinagogi, muzee și instituții educaționale îi poartă astăzi numele. Pe mormântul său din Geneva sunt inscripționate rugăciunea *Şema* și cuvintele „tzadik be'emunato yichye” („cel drept trăiește prin credința sa”). Safra ar fi trebuit să fie înmormântat în Israel, unde familia contribuise la construirea multor sinagogi, însă problemele de securitate existente la momentul morții sale au făcut ca acest lucru să fie dificil. La funeraliile sale au participat sute de persoane, printre care Elie Wiesel.

Ce s-a întâmplat cu familia lui Safra?

Soția sa, Lily Safra, a murit în 2022 și este înmormântată alături de el în cimitirul evreiesc din Veyrier. Frații săi, Moise și Joseph, au decedat în 2014, respectiv 2020, Joseph fiind cea mai bogată persoană din Brazilia la momentul morții sale. Documentarul sugerează că frații Safra nu au aprobat căsătoria cu Lily, care era așkenază și laică. Edmond fusese un celibatar convins, temându-se că o femeie s-ar putea căsători cu el pentru bani, însă Lily a intrat în mariaj având propria avere. Cele trei surori ale lui Safra (Arlette Friedler, Gaby Safra și Huguette Michaan, care nu apar în documentar) sunt și ele decedate.

Neavând copii, Edmond Safra și-a vândut afacerile înainte de moarte, din cauza bolii Parkinson. Jumătate din averea sa a fost donată în scopuri caritabile.

Irina MARKOVITS

PROFIL DE SCRITOR

Martorul

Dictatura antonesciană, apoi dictatura proletariului, apoi dictatura ceaușistă; un regim militar în care nimeni nu mișcă în front, sub amenințarea execuției, apoi un regim sociopolitic în care disprețul pentru viața privată face casă bună cu controlul ei, prin Securitate și alte instituții de profil; o retorică marțială antibolșevică și iudeo-masonică, în Al Doilea Război Mondial, iar apoi o retorică antiimperialistă, în lungii ani de lagăr socialist; o primă excludere, a copilului împreună cu familia și coreligionarii săi, și autoexcluderea lui decisă din Utopia comunistă, odată cu arestarea tatălui; ezitarea continuă între a pleca din România, devenită Jormanania lui Culiuanu, și a rămâne în această țară a scrisului său; hotărârea în fine luată și pusă în actul exilării, cu puțin timp înainte de 1989; iar acum, în prezentul confesiv și rememorativ din *Întoarcerea huliganului*, componenta traumatică a revizitării fostului *acasă*...

Din unghi literar privind lucrurile, pentru aceste adevărate plăci tectonice biografice Norman Manea a conceput, în *Întoarcerea huliganului*, o structură trans-prozastică și meta-romanescă de o flexibilitate uimitoare și cu o proporțională capacitate integratoare. Dacă lucrurile nu ar fi în continuare la fel de serioase și amintirile la fel de dureroase, așa spune că scriitorul își ia astfel revanșa, în lumea pusă pe hârtie, asupra excluderilor și a depozitărilor din sfera existențială.

De fapt, tocmai trauma rupturii inițiale de un mediu resimțit ca familiar explică și dificultatea considerabilă a reintegrării. Nu trebuie să fii psihanalist ca să observi cele două versante, interdependente, ale problemei Manea, un capitol important al problematicii evreiești și românești deopotrivă. E suficientă puțină curiozitate la lectură, e nevoie doar de puțină empatie omenească pentru a pătrunde (de la o distanță post-factuală, totuși) în nucleul nevrozei „bătrâne”. Cu cât versantul deportării și al eliminării fizice a dușmanului „de rasă” a fost urcat, în marș, mai rapid, cu cât vectorul depozitărilor simbolice a fost parcurs, în diferite regimuri politice forte, într-un ritm mai susținut, cu atât revenirea și reintegrarea subiectului sunt mai complicate.

Aceste complicații, Norman Manea le sugerează încă din titlul de efect *Întoarcerea huliganului*, însă un cititor mai puțin avizat asupra semnificațiilor celui de al doilea termen (de la Mircea Eliade la Mihail Sebastian și retur) le poate rata, fără o lectură directă. O referință mai generală și o echivalare ușor de asimilat de către un public larg, indiferent de limba și de lecturile lui, e aceea care îl înscrie pe Manea în familia dislocată și disruptă a intrușilor. Personajul August Proslu, cu care scriitorul se identifică obsesiv, pentru a intra și a rămâne în opoziție cu Clovnul Alb al Autorității (multe majuscule simbolice), este o asemenea apariție „ridicolă” în contextul învingătorilor bine așezați în scaunele banchetului comun. Intrusul lui Manea, ca și cel al lui Preda, ar trebui să plece cât mai departe și să nu ne mai tulbure cu problemele lui confortul comunitar.

Norman Manea se dovedește un martor inconvenabil și un arhivar minuțios al Istoriei noastre comune, pe care o recompose din firele unor istorii personale, familiale, de comunitate sfărâmată. Atenția sa la fapte și detalii, la conturul lor real, nu romanesc, merge până acolo încât își înregistrează pe magnetofon mama bătrână și bolnavă, ori îi cere tatălui, aflat și el la senectute, un fel de autobiografie condensată.

Martorul se încarcă de mărturiile altora și le duce mai departe, către noi.

Daniel CRISTEA-ENACHE

Vineri. Ora 6

Cel mai recent spectacol intrat în repertoriul Companiei „Liviu Rebreanu” a Teatrului Național din Târgu Mureș este *Vineri. Ora 6*, de Ionuț Sociu și Vlad Bălan, în regia lui Vlad Bălan, ultima premieră a anului 2025, pe 19 decembrie, la Sala Mică a teatrului. Aceasta a fost urmată pe 18 februarie 2026 de o nouă montare a unuia dintre cele mai iubite texte ale dramaturgiei universale: *Romeo și Julieta*, de William Shakespeare, în regia lui Nicolas Cristache, la Sala Mare.

Vineri. Ora 6 explorează mijloacele de radicalizare și mecanismele extremismului ideologic, fără a fi un spectacol de teatru documentar, deși punctul de pornire este un eveniment care a avut loc în anul 1923, având însă toate caracteristicile prezentului, în ultima vreme fiind discutate tot mai des asemănările dintre ce se întâmplă azi și ce s-a întâmplat în perioada interbelică. În spectacol, „dincolo de tema în sine, o importanță majoră o are dimensiunea (meta)teatrală, care aduce în atenția publicului semnificații culturale multiple, umor și ironie”, după cum declara Ionuț Sociu care a scris împreună cu Vlad Bălan o piesă complet nouă, pornind de la cazul real al boicotului unui spectacol de teatru prezentat de Compania evreiască Molly Picon la Sala Eforie din București. Spectacolul a fost întrerupt de un grup de studenți antisemiți/legionari, care au bătut spectatorii, fiind nevoie de intervenția jandarmilor pentru a pune capăt violențelor.

Poate nu este lipsit de interes, cel puțin ca fapt divers, și faptul că Molly Picon (Mally, cum era cunoscută în România) a fost una dintre actrițele emblematice din America anilor 1930-1940. S-a născut la New York, într-o familie de emigranți, tatăl ei fiind evreu din Varșovia, iar mama evreică din Kiev. Înainte de a deveni star de cinema, Malka Opiekun devenită Molly Picon a fost una dintre vedetele teatrului idiș din New York și chiar avea propria companie, cu care a făcut turnee în Europa de Est, ajungând și la București sau în Moldova.

Ionuț Sociu și Vlad Bălan abordaseră în 2024, în spectacolul *Expuzi* – montat în cadrul unei rezidențe la Teatrul Național din Craiova, în parteneriat cu Facultatea de Teatru și Film a Universității Babeș Bolyai din Cluj Napoca și cu Departamentului de Arte și Me-

dia din Craiova –, tema radicalizării și a extremismului, dar axându-se atunci pe un plan contemporan, pornind de la o cercetare în arhive de presă, iar acum căutând să vadă cum se leagă evenimente, atitudini și mentalități la un secol distanță, cu gândul de a face chiar „o trilogie a radicalizării, dar nu neapărat trei spectacole legate printr-un fir narativ, ci doar plasa-te sub umbrela radicalizării, dar în diverse contexte”, după cum spune Ionuț Sociu care adaugă: „Nu e vorba despre reconstituire, nu e teatru documentar, deși am pornit de la acest eveniment concret, din 1923, când se vota Constituția României, și de la acțiunile agresive ale unor grupuri de studenți și mișcări antisemite, care voiau să pună presiune pentru ca cetățenii străini și evreii să nu primească cetățenie română, așa zice, o formă de proto-extremism, care s-a întins apoi pe toată perioada interbelică și ni s-a părut comparabil cu se ce întâmplă acum, noi fiind interesați să vedem ce înseamnă diverse forme de radicalizare, fie ele online sau offline. Am ficționalizat, dar am păstrat fundalul istoric pentru a înțelege mai bine evenimentele care țineau prima pagină a ziarelor, deși poliția le tolera, să zicem așa.” „Am conștientizat asemănările cu ce trăim noi. Apoi am observat schimbările care ne influențează viața de zi cu zi și senzația asta de fierbere, de apă care dă în clocot, care există și în epoca despre care vorbim în spectacol. Nu era ușor nici atunci. Și nu am vrut să demonizăm oamenii care ajung la extremism, ci să înțelegem cauzele care îi duc acolo. Și cel mai mult ne-a interesat să captăm firul care leagă cei 100 de ani dintre evenimentul de la care am pornit și realitatea noastră de azi. Avem scene scurte și un decupaj cinematografic, pentru că și acum, ca și atunci, trăim cu senzația că nu putem să prindem timpul din urmă. Adică, în fiecare zi apare o nouă știre care pare să modifice fundamental realitatea pe care o știm. Și am vrut să surprindem și în spectacol ritmul ăsta și să fie mai degrabă un fel de experiență în care spectatorul este integrat, și nu un spectacol la care doar se uită de pe scaunul lui comod și vede o poveste de la distanță”, completează regizorul Vlad Bălan.

TEATRU

Raluca RĂDULESCU

Zilele filmului „Memoria Holocaustului”

Cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și al comemorării a 85 de ani de la Pogromul de la București, Institutul Elie Wiesel în colaborare cu Institutul Goethe din București și cu Muzeul Național al Țăranului Român au organizat a VI-a ediție a Zilelor filmului „Memoria Holocaustului”. Evenimentul s-a desfășurat la Cinema Muzeul Țăranului Român, între 23 și 25 ianuarie a.c.

Deschiderea Festivalului pe 23 ianuarie s-a desfășurat în fața unei săli arhipline, majoritatea celor din public fiind tineri. Au participat o serie de invitați, reprezentanți ai guvernului, parlamentului, ai corpului diplomatic, oameni de cultură, directorul Institutului Elie Wiesel și cel al Goethe Institut, gazda fiind directorul Muzeului Țăranului Român.

Dragoș Hotea, secretar de stat, coordonatorul Comitetului Interministerial pentru monitorizarea implementării Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, a transmis mesajul premierului Ilie Bolojan. Referindu-se la Festival, premierul a arătat că este

necesar să se cunoască ce a fost în trecut, mai ales acum când ne confruntăm cu un nou val de antisemitism. Trebuie luată poziție față de cei care perpetuează această ideologie. Guvernul României își asumă în continuare combaterea antisemitismului, a xenofobiei, s-a subliniat în mesajul premierului.

Dr. Lior ben Dor, ambasadorul Israelului în România, a arătat cât de importantă este pentru tineri cunoașterea trecutului și și-a manifestat satisfacția că Guvernul României se preocupă de educația tinerilor. Referindu-se la atentatul mișesc din 7 octombrie 2023 din Israel, el a menționat că antisemitismul nu a dispărut, ci îmbracă alte forme.

Markus Huber, directorul Institutului Goethe, a vorbit despre responsabilitatea societății față de cunoașterea Holocaustului, acum, când supraviețuitorii sunt din ce în ce mai puțini. Virgil Nițulescu, gazda evenimentului, a lansat un apel pentru vigilență, în condițiile în care în anii 1930 oamenii nu au recunoscut

semnele care au dus la catastrofa celui de Al Doilea Război Mondial. În încheiere, Alexandru Florian, directorul general al Institutului Elie Wiesel, a prezentat, în completarea programului Festivalului, un documentar despre Pogromul de la București, din 21-23 ianuarie 1941, realizat de actrița Maia Morgenstern.

Filmul prezentat la deschidere, *The Commandant's Shadow*, este un documentar HBO din 2024, regizat și produs de Daniela Völker. Pelicula pune față-n față reacția celei de a doua generații de supraviețuitori ai Auschwitzului, în acest caz fiica Anitei Lasker-Wallfisch și fiul și nepotul lui Rudolf Höss, comandant al Auschwitzului, în perioada în care au fost gazați zeci de mii de deținuți evrei. Dacă fiul lui Höss, confruntându-se cu trecutul criminal al tatălui său, a avut o atitudine ambiguă față de acesta, nepotul, care a devenit preot, l-a condamnat categoric pe bunicul său.

Alte pelicule prezentate la festival: filmul animat *Survivor*, ecranizarea mărturiei lui Ivor Perl Bem, supraviețuitor, la vârsta de 12 ani, al Auschwitzului; și *Against all Odds: Surviving the Holocaust*, povestea a patru supraviețuitori din Austria, Germania și Polonia. În ultima zi a Festivalului au fost prezentate două

producții premiate cu Oscar: *The Last Days*, film produs de Steven Spielberg; și filmul artistic *Ida*, în regia lui Pawel Pawlikowski.

Simpozion dedicat memoriei Holocaustului

La 21 ianuarie, cu prilejul Zilei Internaționale de Comemorare a Victimelor Holocaustului și al comemorării Pogromului de la București, din ianuarie 1941, Institutul Elie Wiesel a organizat un simpozion online, intitulat „Memoria Holocaustului în era digitală: provocări metodologice, etice și educaționale”. Potrivit aprecierilor Institutului, era vorba de evaluarea posibilităților prezentate de noile tehnologii, paralel cu riscurile metodologice și etice, inerente folosirii inteligenței artificiale în contexte istorice sensibile. S-a subliniat necesitatea prevenirii distorsionării, trivializării și pierderii contextului, precum și a respectului față de victime și față de autenticitatea mărturiilor și a materialelor de arhivă. (E.G.)

Administrația Trump a marcat Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a fost marcată la Casa Albă printr-un mesaj al președintelui Trump, în care s-a subliniat necesitatea combaterii urii împotriva evreilor. „Asasinarea a 6 milioane de evrei de către nazisti rămâne o rușine de neșters de pe fața omenirii. Ca amintire a tuturor celor care au pierit în Holocaust și în cinstea tuturor celor care au supraviețuit și și-au refăcut viața din cenușă, reînnoim angajamentul nostru ca astfel de lucruri nefaste să nu se mai întâmple într-un bastion al Vestului.” „După ce am devenit al 47-lea președinte al Statelor Unite, a declarat în continuare Donald Trump, mi-am propus drept prioritate a guvernului federal să folosească toate mijloacele legale pentru a combate flagelul antisemitismului.” El a subliniat că susține cu toate forțele dreptul evreilor americani și dreptul dat de Dumnezeu pentru toți americanii să-și practice deschis, liber și fără frică credința lor.

Secretarul de stat Marco Rubio a declarat că Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului reflectă „un angajament permanent al SUA”. „Statele Unite vor combate întotdeauna antisemitismul, vor lupta pentru dreptate pentru supraviețuitorii Holocaustului și moștenitorii lor și vor proteja integritatea memoriei Holocaustului.”

În schimb, vicepreședintele J.D. Vance i-a omis pe evrei din declarația dată cu prilejul acestei zile. El a vorbit despre milioanele de vieți pierdute în Holocaust, a remarcat că omenirea este în stare să facă fapte bune, dar în aceeași măsură și brutalități inimaginabile, fără să menționeze că era vorba de evrei. Comentariile lui Vance au fost criticate de publicații și organizații evreiești din SUA. Acestea au remarcat că vicepreședintele a evitat și în trecut să condamne mai multe manifestări antisemite.

Eva GALAMBOS

Chicago a adoptat definiția IHRA a antisemitismului

Municipalitatea Chicago, al doilea oraș ca mărime din SUA, a adoptat definiția International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) a antisemitismului, alături de alte orașe americane importante, ca Washington, Miami, Dallas, Wichita, El Paso, Las Vegas, Phoenix. „Votarea legii este o mare victorie, după foarte mult timp, a comunității evreiești din Chicago”, a declarat pentru *Jerusalem Post* unul dintre susținătorii săi, lider al studenților evrei din oraș, Michael Kaminsky.

În Codul Municipal Chicago, secțiunea 6-10, privind drepturile omului, potrivit definiției IHRA, antisemitismul este considerat „expresia urii împotriva evreilor”. Manifestări antisemite (ștergerea istoriei evreilor din manuale, adunări în campusuri universitare unde au fost proferate chemări la ură și violență față de colegii evrei, refuzul unor firme de a furniza servicii evreilor) au afectat comunitatea evreiască din Chicago. Până acum nu a existat o legislație care să le sancționeze.

Kaminsky însuși a fost ținta unui atac antisemit, sol-

dat cu răni grave și două operații în decursul aceluiași an. „Mi-am făcut atunci o promisiune, a mărturisit el, să acționez cu toate puterile pentru ca niciun alt evreu să nu mai fie atacat din cauza identității sale.” În primăvara anului 2025, membri din conducerea studenților evrei (Debra Silverstein, Raymond Lopez, Jake Rymer și Michael Kaminsky) s-au întrunit să discute propunerea adresată municipalității orașului de includere în codul legislativ a „definiției complete a antisemitismului, instrument de lucru pe baza căruia să fie pedepsiți cei care încalcă legea”.

„Legiferarea definiției IHRA privind antisemitismul înseamnă o nouă etapă în sprijinul vieții evreiești din Chicago”, a declarat Jake Rymer pentru *Jerusalem Post*. „Comunitatea noastră are nevoie să se simtă în siguranță.” „A trecut prea mult timp de când comunitatea evreiască din oraș se confruntă cu creșterea la un nivel fără precedent a atacurilor antisemite, un flagel pentru Chicago. Votarea definiției IHRA privitoare la antisemitism este și împlinirea promisiunii amintite”, a completat Kaminsky. (I.D.)

fiind dictat din memorie de tatăl lui, Shmaryahu, în timp ce restul familiei era ascuns de o familie poloneză la Boryslaw (Polonia). În alt sector este expus un Mahzor scris din memorie de Mordechai Glick și Shlomo Ullman, într-un lagăr siberian. Vizitatorii pot vedea șofarul care a răsunit în lagărul de la Theresienstadt. Într-un lagăr de muncă forțată, Naftali Stern a scris din memorie rugăciuni de Roș Hașana, prezentate în expoziție. Ca o parafrază la Cartea Esterei, Pesper Hassine, scrib și profesor la Casablanca, a scris, în 1944, Cartea lui Hitler: evenimentele care au precedat ascensiunea lui la putere, ocuparea Europei, confiscarea proprietăților evreiești, Holocaustul. Kalman Mincemacher a confecționat un grăgar (zornăitoare) de Purim pentru fiul lui, Marcel, în timp ce se aflau într-un lagăr de tranzit în Franța, înainte de a fi transportați și uciși la Auschwitz. Grăgarul este un alt artefact prezent în expoziție. Din arhivele de la Yad Vashem a fost selectată o mărturie despre construirea unei suca la Auschwitz-Birkenau: povestirea lui David Yizraeli despre un rabin care a furat lemne pentru a o ridica.

Iulia DELEANU

„Credință sub persecuții în anii Holocaustului”

Expoziție comemorativă la Yad Vashem

Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului a fost marcată la Yad Vashem printr-o expoziție deschisă în sinagoga din incintă, sub genericul „Credință sub persecuții în anii Holocaustului”. Calendare evreiești, cărți de rugăciune scrise de mână, artefacte și mărturii expuse pe pereții sinagogii au relevat eforturile extraordinare făcute de deținuți evrei în perioada Holocaustului, dovedind ingeniozitate și curaj pentru menținerea echilibrului interior și a identității naționale atunci când nazistii voiau să le-o distrugă. Calculele pentru stabilirea sărbătorilor în aceste luhuri nu erau întotdeauna riguroase, dar marcarea lor era mai importantă în condițiile de lagăr. Ele cuprindeau și semnificațiile sărbătorilor, originile fiicăreia, aserțiuni înțelepte de conduită pentru rezistența de zi cu zi.

„Efortul de susținere morală în anii Holocaustului a fost un act de păstrare a umanității. În aceste arte-

facte și mărturii vedem numeroasele modalități de inventivitate și curaj prin care evreii aflați în lagăre au realizat luahuri și și-au respectat sărbătorile”,

a spus Michael Tal, directorul Departamentului de artefacte al Centrului Mondial de Rememorare a Holocaustului Yad Vashem din Ierusalim.

Expoziția include o Hagada scrisă de un tânăr, Elimeleh Landau, textul

Yad Vashem a fost nominalizat la Premiul Nobel pentru Pace

Joel Ystebø, parlamentar norvegian, a nominalizat Centrul de Rememorare a Holocaustului Yad Vashem la Premiul Nobel pentru Pace. „Cred că Comitetul Nobel ar trebui să se solidarizeze cu toți combatanții antisemitismului”, a declarat el pentru JNS.

Centrul memorial din Ierusalim este „una dintre cele mai semnificative instituții a cărei activitate este centrată pe lupta împotriva antisemitismului, ideologiilor urii și distorsionării istoriei”, l-a caracterizat Joel Ystebø, membru al Partidului Creștin Democrat norvegian, într-o scrisoare adresată Comitetului Nobel. „Oferind acest Premiu Centrului Yad Vashem, chiar dacă ar putea fi extrem de dificil din cauza implicațiilor politice, Comi-

tetul Nobel ar da dovadă de solidaritate cu lupta împotriva negaționiștilor Holocaustului”, și-a motivat propunerea parlamentarului de 24 de ani, ales anul trecut în parlamentul unicameral, din partea partidului conservator, de opoziție, pe baza dreptului fiecărui parlamentar de a nominaliza un candidat la Premiul Nobel pentru Pace. „Sunt mulți oameni în Norvegia care, ca și mine, sunt nemulțumiți de propriul nostru guvern care, după 7 octombrie 2023, s-a dovedit prea blând față de Hamas. Această nominalizare are, de asemenea, rolul de a arăta atât israelienilor, cât și comunităților evreiești de pretutindeni că au mulți prieteni în Norvegia”, a accentuat acesta în interviul pentru JNS.

În scrisoarea către Comitetul No-

bel, el a arătat că, „în istorie, antisemitismul a demonstrat că este una dintre cele mai persistente și distrugătoare forme de ură”, ajungând, după masacrele din sudul Israelului, de la 7 octombrie 2023, la cote nemaîntâlnite în întreaga lume de la Holocaust încoace.

„Yad Vashem reprezintă astăzi un pilon de stabilitate și securitate globală în lupta împotriva antisemitismului și a altor forme de ură. Într-un timp în care antisemitismul câștigă din nou teren în discursul public, Yad Vashem ne amintește unde duc ura și calomniile când sunt lăsate să se răspândească”, se argumentează în scrisoare. „Premiul Nobel pentru Pace a onorat în istorie oameni și instituții care au luptat împotriva urii, a opresiunii și a nedreptății. Și Yad Vashem se află în prezent în primele rânduri ale luptei împotriva antisemitismului, una dintre cele mai grave amenințări la coexistența pașnică, în zilele noas-

tre. Acordarea către Yad Vashem a Premiului Nobel pentru Pace ar însemna o recunoaștere fără echivoc a acțiunilor sale de apărare a păcii, democrației și demnității umane.”

Prof. dr. Dina Porat de la Universitatea din Tel Aviv, consilier academic principal pentru Yad Vashem, intervievată de JNS, a întărit motivarea acestei nominalizări: „Asistăm azi la felul în care ura cauzată de antisemitism este din nou relevantă în plan global. Prin documentare și comemorare, Yad Vashem oferă un tablou clar al istoriei Holocaustului, reprezintă un avertisment al trecutului față de prezent.”

Fondat în 1953 pe Muntele Amintirii din Ierusalim, cu scopul de a perpetua neuitarea celor șase milioane de evrei uciși în Holocaust, Yad Vashem s-a dezvoltat ca sit de vizitare global, îndeplinind un rol educativ important pentru toți cei care îi trec pragul. (I.D.)

Recital evreiesc la Sydney

Pentru prima dată în istoria Australiei, o trupă muzicală evreiască a cântat în limba ebraică pe scena principală a concertului oficial Australia Day Live, desfășurat pe esplanada emblematică Operei din Sydney și transmis la nivel național, cu prilejul Zilei Naționale a Australiei.

SHIR – the Australian Jewish Music Festival – a fost unul dintre spectacolele de final din programul statului New South Wales, în care a fost interpretată piesa *Od Yavo Shalom Aleinu*, un cântec ebraic emblematic despre pace, înainte de a continua cu celebrul imn australian *Am Australian*. Ansamblul CHUTNEY, cunoscut ca cel mai vechi grup mu-

zical evreiesc activ din țară, a acompaniat recitalul SHIR. Performanța a inclus și artiști neevrei, precum compozitorul Bruce Woodley, alături de cântăreți precum Cody Simpson și Olivia Coe Fox.

Evenimentul a fost cu atât mai emoționant, cu cât s-a desfășurat la doar câteva săptămâni după atentatul terorist antisemit care a zguduit orașul Sydney în timpul sărbătorii de Hanuca, în decembrie trecut. Organizatorii și artiștii au adus un omagiu victimelor, proiectând pe zidurile Operei imagini ale memorialului și o menora.

Directorul SHIR, Ben Adler, a declarat pentru *Jerusalem Post* că este

„foarte mândru” de realizările grupului și de impactul pe care momentul l-a avut asupra comunității evreiești din Australia. „Am ales o melodie despre pace, deoarece acesta părea să fie cel mai important mesaj pe care să-l transmitem Australiei în acest moment, că vrem doar să trăim în pace. Asta este tot ce ne-am dorit vreodată ca evrei, israelieni, sioniști, cu toții. Este tot ce ne-am dorit vreodată”, a declarat Ben Adler.

Spectacolul, apreciat și de Ministerul Multiculturalismului din New South Wales, a fost conceput ca un mesaj de pace și unitate între comunitatea australiană și cea evreiască, subliniind interdependența și solidaritatea dintre ele într-un moment sensibil pentru orașul Sydney.

Dan DRUȚĂ

„Bebelușul arian perfect”: povestea lui Hesy Levinsons Taft

În primele luni de viață, Hesy Levinsons a devenit, fără voia familiei sale, o mică celebritate. La vârsta de șase luni, fotografia ei apărea pe afișe și cărți poștale răspândite în întreaga Germanie, iar timp de o lună a ilustrat coperta revistei de familie *Sonne ins Haus*.

În loc să se bucure sau să fie mândri de popularitatea micuței Hesy, părinții ei au intrat în panică. Jacob și Pauline Levinsons erau evrei, iar *Sonne ins Haus* era unul dintre cele mai răspândite periodice de propagandă nazistă. Ironia situației era evidentă: crezând că au dat peste cel mai frumos bebeluș arian, autoritățile naziste promovau imaginea unui copil aparținând chiar comunității pe care încercau să o elimine de pe fața pământului.

Hesy, fiica a doi cântăreți de operă, originari din Letonia, este fotografiată în 1935 de Hans Ballin, un cunoscut fotograf berlinez. Cunosând originea evreiască a familiei, acesta înscrie intenționat portretul fetei în concursul lansat de Joseph Goebbels, ministrul Propagandei naziste. Se pare că însuși Goebbels a ales fotografia dintre numeroasele imagini participante, care, astfel, ajunge pe coperta din iunie 1935 a revistei și este ulterior reprodusă pe felicitări, cărți poștale, afișe și materiale publicitare.

Când Pauline Levinsons observă

portretul fetei la chioșcurile de ziare, este cuprinsă de groază. De teamă că identitatea familiei ar putea fi descoperită, părinții încep să evite aparițiile în public: nu mai merg în vizite, nu mai scot bebelușul la plimbare, nu mai merg la grădina zoologică sau la film. Jacob este arestat de SS pentru scurt timp, dar eliberat imediat. Ballin îi mărturisește Paulinei că, tocmai pentru că le cunoștea apartenența, dori-se să își bată joc de nazisți. Este episodul care accelerează decizia familiei Levinsons de a fugi din Germania.

Trei ani mai târziu, în 1938, Levinsonii părăsesc Berlinul: inițial se opresc la Riga, apoi pleacă la Paris. În 1940, când nemții ocupă Franța, familia obține vize pentru Cuba, unde ajung abia în 1942, după escale la Nisa și Lisabona. Pauline ascunsese trei exemplare ale revistei între partiturile muzicale pe care le avea în bagaje. Se stabilesc în SUA în 1949, iar Hesy preia numele de Taft după căsătoria din 1959 cu Earl Taft, profesor de matematică la Universitatea Rutgers.

Între timp, după ce ani de zile

educația îi fusese orientată spre științe umaniste, Hesy le descoperă pe cele exacte. Este fascinată de chimie, așa că se înscrie la cursurile Universității Columbia și, după obținerea doctoratului, lucrează ca profesoară la Universitatea St. John din New York și, ulterior, drept cercetătoare la Princeton. Mamă a doi copii, duce o viață academică înfloritoare, departe de umbrele trecutului.

În 2014, la vârsta de 80 de ani, declară într-un interviu că a simțit „o formă de răzbunare” prin viața normală și reușită pe care a dus-o. În același an, împreună cu soțul ei, Hesy vizitează Yad Vashem unde, ca parte a proiectului *Gathering the Fragments*, donează muzeului unul dintre exemplarele originale ale revistei *Sonne ins Haus*, păstrat de familie încă din timpul fugii din Europa.

A fost, desigur, un gest simbolic de victorie asupra absurdității nazismului.

Viața ei, documentată în arhivele US Holocaust Memorial Museum, reamintește publicului de grotescul rasismului hitlerist, dar mai ales ilustrează modul în care destinul îți poate fi marcat de accidente istorice.

Hesy Levinsons Taft a decedat la începutul acestui an. Avea 91 de ani.

Irina MARKOVITS

Ipoteze pentru dezarmarea Hamas

Israelul condiționează progresul în realizarea păcii și reconstrucției Fâșiei Gaza de dezarmarea forțelor Hamas. Statul evreu nu-și va retrage trupele până când Hamas și alte grupuri militante nu-și vor depune armele, iar state care se angajează în pacificare și reconstrucție nu vor să-și trimită trupele pentru a face parte dintr-o forță internațională de stabilizare până când această condiție nu va fi îndeplinită, deoarece nu doresc ca militarii lor să se confrunte cu Hamas. În concluzie, constată *The New York Times*, fără demilitarizare foarte puține dintre cele 20 de puncte ale planului de pace pentru Gaza ar putea fi puse în aplicare.

Numai că, scrie publicația americană, nu se clarifică ce se ascunde sub denumirea demilitarizare. Marea întrebare este dacă Hamas va fi dispusă să-și predea toate armele sau i se va permite să păstreze ceva. Potrivit unui proiect de plan american de demilitarizare a Gazei, Hamas ar trebui să predea toate categoriile de arme cu care ar putea lovi Israelul, dar i se va permite să păstreze, cel puțin temporar, arme de calibrul mai mic. Acest proiect va fi prezentat în următoarele săptămâni de către americani liderilor Hamas.

Dar și în acest plan mai sunt o serie de necunoscute; de pildă, în cazul acceptării demilitarizării, cine va deveni proprietarul armelor predate de Hamas sau cum se va desfășura procesul? Totuși chiar și numai prezentarea planului liderilor Hamas ar fi un pas semnificativ, apreciază analiștii specializați în problemele Fâșiei, deoarece demilitarizarea este cheia tuturor problemelor.

Unul dintre obstacolele în calea realizării acestei condiții esențiale este teza Hamas, respectiv că lupta armată împotriva Israelului este o parte esențială a ideologiei și identității organizației și, potrivit unor analiști de pe teren, însăși ideea de a discuta dezarmarea a creat fisuri, deoarece, pentru mulți membri Hamas, a renunța la arme echivalează cu capitularea. Limita acceptată deocamdată de Hamas ar fi, potrivit unor declarații ale lui Khaled Meshal, importanța oficialitate în Hamas, ca grupul să-și rețină armele, dar să nu le folosească în viitorul apropiat. Fără o implicare a Hamas, va fi dificil pentru Consiliul pentru Pace al lui Donald Trump să pună în aplicare planul de pace, conchide *The New York Times*.

Eva GALAMBOS

Regele Charles s-a întâlnit cu supraviețuitori ai Holocaustului

Regele Charles al III-lea și regina Camilla a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord au marcat Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului printr-o recepție solemnă, desfășurată la Palatul Buckingham,

întâlnind supraviețuitori ai Holocaustului și familiile acestora.

La recepție au fost aprinse lumânări de comemorare într-o ceremonie

simbolică, menită să evoce atât memoria celor șase milioane de evrei uciși, cât și a milioanele de victime ale persecuției naziste. Suveranul britanic a vizitat expoziția de portrete a șapte supraviețuitori ai Holocaustului (un proiect artistic pe care îl inițiasă încă din perioada în care era Prinț de Wales) și a purtat discuții cu invitații prezenți, exprimându-și admirația pentru curajul și tenacitatea lor.

Printre cei prezenți s-au numărat Anita Lasker-Wallfisch, violoncelistă supraviețuitoare a Orchestrei din Auschwitz, și Helen Aronson, a cărei familie a fost ucisă în lagărele naziste. Au participat de asemenea reprezentanți ai organizațiilor dedicate educației despre Holocaust, precum Holocaust Memorial Day Trust,

Anne Frank Trust UK și Holocaust Educational Trust, toate entități care promovează conștientizarea istorică și combaterea antisemitismului. Tema din acest an, „Bridging Generations” (Conectarea Generațiilor), a subliniat responsabilitatea colectivă de a transmite mărturiile supraviețuitorilor noilor generații. În discursurile oferite și în schimburile cu membrii comunității supraviețuitoare, liderii britanici au evidențiat importanța educației istorice ca instrument împotriva urii, a intoleranței și a distorsionării trecutului.

Regele Charles al III-lea, care anul trecut a devenit primul șef de stat britanic care a vizitat lagărul de la Auschwitz, i-a spus supraviețuitoarei Lasker-Wallfisch, în vârstă de 100 de ani, că este „minunat” că a participat la recepție: „A trecut mult timp de când te-am întâlnit prima dată, cred că au trecut 20 de ani”, i-a spus regele, potrivit BBC. Ulterior, Rachel Levy, supraviețuitoare a lagărelor de concentrare Auschwitz-Birkenau și Bergen-Belsen, le-a oferit lumânări regelui Charles și reginei Camilla, pe care aceștia le-au aprins.

Dan DRUȚĂ

Evreii americani, supuși hărțuierilor

Potrivit rezultatelor unui sondaj în rândul a 1.222 de evrei americani, efectuat în perioada 26 septembrie - 26 octombrie 2025, de către American Jewish Committee (AJC), cel puțin o treime dintre evreii americani au fost în 2025 victimele unor incidente antisemite. Dintre respondenți, 31% au fost „ținte ale unui incident antisemit: atac fizic, comentariu la adresa persoanei vizate, vandalism antisemit sau mesaje cu un astfel de caracter, remarci antisemite, în social media sau alte forme de antisemitism”, arată raportul.

Situația este asemănătoare celei din 2024, ceea ce sugerează că pentru evreii americani această stare de fapt devine o nouă și tragică normalitate după evenimentele din 7 octombrie 2023. „Americani nu ar trebui să accepte acest fapt”, a declarat într-un

interviu Ted Deutch, președintele AJC.

Ca să se ferească de astfel de incidente, 55% dintre cei chestionați au declarat că evită comportamente specifice, respectiv se feresc să frecventeze unele evenimente și renunță să poarte lucruri sau să posteze online ceva care ar putea facilita identificarea lor ca evrei. Respondenții au fost întrebați dacă se simt „mai puțin siguri” după mai multe atacuri antisemite popularizate larg din 2025, cum ar fi incendierea casei guvernatorului Pennsylvaniei, Josh Shapiro, în aprilie, asasinarea a doi angajați ai Ambasadei Israelului din Washington, în mai, sau atacul cu cocktailuri Molotov împotriva demonstranților pentru un ostatic israelian în Boulder, Colorado, în iunie. O pătrime dintre cei întrebați au spus că s-au simțit mult mai amenințați. Rezumând, două treimi

dintre respondenți au spus că evreii din SUA sunt mult mai puțin siguri decât cu un an înainte.

O întrebare nouă, introdusă în sondaj, a fost dacă evreii americani aprobă modalitatea în care președintele Trump reacționează la antisemitismul din țară. Aproximativ două treimi au spus că dezaprobă acțiunile lui Trump, dar diferențele s-au conturat în funcție de partide, 84% dintre democrații evrei nefiind de acord cu reacția președintelui, comparativ cu 9% dintre republicanii evrei.

Referindu-se la unele dezbateri despre așa-zisa ineficiență a combaterii antisemitismului și înlocuirea ei cu întărirea aspectelor educative, Ted Deutch a arătat că cele două aspecte nu se exclud și că promovarea ambelor va contribui la eficientizarea formelor de combatere a antisemitismului.

(E.G.)

Școală primară evreiască, vandalizată la Paris

Recent, indivizi necunoscuți din Paris, arondismentul 20, au pătruns în timpul nopții în incinta Școlii evreiești primare Beth Louba-vitch - Beth Hannah, au spart ferestre, au avariat diverse bunuri, au furat o placă memorială. Un act de vandalism adăugat la numeroase altele privind gradul alarmant de creștere a antisemitismului cu care se confruntă comunitatea evreilor din Franța.

Potrivit Oficiului de Procuratură Publică (OPS) din Paris, placa a fost găsită ulterior într-o piațetă învecinată, poliția identificând-o ca aparținând instituției evreiești educaționale. OPS din Paris a deschis o anchetă privind distrugerile grave cauzate de antisemitism, având circumstanțe agravante: distrugerile au fost comise de un grup și au fost motivate religios.

Comunitatea evreiască din Franța a condamnat fapta. I s-au alăturat ministrul francez de interne, primarul arondismentului 20 din Paris, Congresul Evreiesc European (CEE). Ministrul de interne a accentuat: „Atacul asupra unei școli, loc de învățatură și adunare pentru copii, constituie un act

de o gravitate alarmantă.” „Condamn în termeni cei mai puternici orice atac împotriva oricărei școli evreiești. Acest act este inacceptabil și contrar valorilor noastre. Siguranța elevilor are prioritate absolută. Împreună cu echipa municipală îmi reaffirm totala

respingere a oricărei forme de antisemitism”, a subliniat Éric Pliez, primarul arondismentului 20 din Paris. Conducerea CEE a dat un comunicat de presă, în care s-a specificat: „Atacul a

reprezentat încă o dovadă a gradului îngrijorător de ridicat la care a ajuns antisemitismul în Franța și pretutindeni în Europa. Trebuie manifestată toleranță zero față de asemenea acte de vandalism, cauzate de ură, îndreptate împotriva instituțiilor evreiești, în special a celor unde învață copii. Protecția școlilor evreiești, a sinagogilor și a instituțiilor comunitare nu este opțională, este o responsabilitate fundamentală.”

„Normalizarea antisemitismului este o mare eroare care se săvârșește în Franța”, a fost reacția politicii franceze evreice Shannon Seban, amendând faptul că „familiile trebuie să se teamă pentru securitatea copiilor lor, pentru singurul motiv că sunt evrei”.

Antisemitismul a crescut dramatic în Franța după 7 octombrie 2023. Statisticile arătau 1.570 incidente antisemite comise în Franța în 2024. În primele 8 luni ale anului 2025 au fost înregistrate 886 de asemenea incidente.

Iulia DELEANU

Incidente antisemite în Polonia și Germania

La 81 de ani după Holocaust, antisemitismul se manifestă viguros pe teritoriile fostului al Treilea Reich, ținta urmărită fiind evrei din Polonia sau Germania. Chiar pe 27 ianuarie, Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului, un grup de evrei ultrareligioși, care așteptau să se imbarce pe aeroportul din Cracovia, mergând spre Israel, au fost abuzați fizic și verbal de un angajat al aeroportului, acest incident fiind condamnat de oficialități și de lideri ai comunității, a relatat publicația evreiască *Allgemeiner* din SUA.

Călătorii se rugau înainte de imbarcare și, când angajatul i-a văzut, a început să strige lozinci antisemite și le-a cerut să se oprească. Când membrii grupului i-au explicat că sunt aproape de a termina rugăciunea, atacatorul a devenit mai agresiv, a scuipat o persoană și a împins un alt membru al grupului. După ce situația a escaladat și atacatorul a devenit mai ostil, a intervenit poliția de la aeroport pentru a controla incidentul care a fost transmis și online. Pe înregistrarea video transmisă pe social media se vede angajatul aeroportului care se apropie agresiv de grup țipând: „Ce căutați în Polonia? Întorceți-vă în Israel!”

Remarcile angajatului aeroportului seamănă cu comentariile făcute de deputatul Grzegorz Braun, un om politic de extremă dreapta, cunoscut pentru repetatele lui declarații antisemite și pentru criticile deschise față de Israel. „Polonia este a polonezilor. Alte popoare își au statul lor, inclusiv evreii. Ei vor să fie supraoameni în Polonia, să aibă un statut mai bun și poliția poloneză dansează cum își se cântă”, a declarat deputatul într-o conferință de presă recentă la Oswiecim-Auschwitz.

Polonia, la fel ca cele mai multe țări din Europa, a înregistrat în ultimii doi ani o creștere a incidentelor antisemite, după 7 octombrie 2023, ziua atacului mișelesc al Hamas.

O situație asemănătoare se constată și în Germania. De curând, persoane necunoscute au vandalizat o sinagogă din Kiel, în nordul țării, și au distrus obiecte lăsate de enoriași în memoria victimelor Holocaustului, inclusiv o stea a lui David, candelă și fotografii. Atacul a fost condamnat sever de Daniel Günther, ministru-președinte al landului Schleswig-Holstein, care l-a etichetat ca fiind „o acțiune inacceptabilă de ură antisemită și un afront adus crimelor comise de regimul național-socialist”.

„Supraviețuitorii Holocaustului din întreaga lume se întreabă dacă democrațiile și cetățenii sunt conștienți de pericolele aduse de retorica plină de ură a politicianilor și a partidelor populiste și de extremă dreapta”, a declarat Christoph Heubner, vicepreședintele Comitetului Internațional Auschwitz din Berlin.

Potrivit ultimelor cifre date publicității de către Ministerul german de Interne, incidentele antisemite continuă să sporească, anul trecut înregistrându-se 2.122 de cazuri numai în Berlin, dintre care 60 de atacuri violente.

Eva GALAMBOS

Regina Jonas, prima femeie rabin

De cele mai multe ori nici nu știm ce nu știm.

Nu știm, de pildă, că propria noastră istorie, a evreilor, este mai amplă și mai diversă decât versiunea concentrată în jurul Holocaustului, al conflictelor din Orientul Mijlociu, al religiei sau al fondării Statului Israel. Chiar și când începem să ne (auto)educăm cu privire la cine a influențat istoria sau a contribuit la marea cultură, întâlnim aceleași repere: Regele David și Theodor Herzl, Freud și Kafka, Ben Gurion și Chagall. Bine, poate că cineva le menționează în treacăt pe Anne Frank, Regina Estera și Golda Meir.

Rareori apar în prim-plan femeile evreice, deși contribuțiile lor traversează toate domeniile: literatură și știință, justiție și jurnalism, sport și psihologie, arte și politică. Numeroase femei evreice au creat și au inovat, au influențat comunități și au deschis drumuri, fără ca numele, realizările și destinele lor să fie cunoscute pe măsura impactului avut.

De aceea, începând cu această ediție, inaugurăm rubrica „Femei evreice care au influențat istoria”, un spațiu dedicat recuperării acestor biografii și readucerii lor în memoria publică. Fiecare articol va prezenta povestea unei femei ale cărei muncă, curaj sau viziune au schimbat radical ceva în cultura evreiască, dar și dincolo de ea.

„«Binecuvântat de Dumnezeu» înseamnă a dăruia binecuvântări, bunătate și loialitate, indiferent de loc sau de situație.”

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care Regina Jonas le-a scris la Theresienstadt, înainte de deportarea la Auschwitz. În spiritul lor, timp de doi ani slujește acolo ca rabin și îndrumător spiritual. Lucrează alături de psihanalistul Viktor Frankl în Referat für psychische Hygiene (un fel de centru de primire și intervenție, organizat chiar de acesta), fiind cea care îi întâmpina pe cei care coborau din trenuri într-o realitate traumatizantă, marcată de aglomerație, boală, moarte și disperare.

Născută în 1902 la Berlin, într-o familie evreiască nevoiașă, Regina studiază inițial la școala de fete afiliată sinagogii de pe Rykestrasse, unde excelează la cursurile de iudaism, ebraică și cultură evreiască. Transfor-

mările începutului de secol 20, când iudaismul german se îndrepta treptat spre forme mai liberale, îi favorizează aspirațiile. Berlinul devenise centrul reformelor în iudaism, care înlocuia ritual clasic cu tradiții noi, precum muzică corală acompaniată de orgă.

Femei evreice care au influențat istoria

Sinagoga de pe Rykestrasse, de orientare moderată, susținea educația religioasă a fetelor și ceremoniile de Bat Mițva, un climat progresist care îi întârește hotărârea.

În 1924 își începe studiile la Hochschule für die Wissenschaft des Judentums (Academia pentru Știința iudaismului) din Berlin, singura instituție dispusă să pregătească o femeie pentru rabinat. Lucrarea ei de absol-

vire, „Poate o femeie să ocupe funcția de rabin?”, demonstrează o profundă cunoaștere a Talmudului, a textelor și a subiectelor legate de Halaha, dar mai ales o completă încredere și credință în puterile proprii. În concluzia tezei ei, Regina scrie: „În afară de prejudecăți și de nefamiliar, nu există aproape nimic în legea religioasă care să împiedice o femeie să devină rabin.”

Deși a absolvit cu distincții, hirotonisirea îi este amânată din cauza morții lui Eduard Barneth, profesorul ei îndrumător. Succesorul acestuia, tradiționalist, nu îi permite participarea la examenul oral și, la final, i se oferă doar diploma de profesoară de religie. Regina începe să predea și, până la urmă, este hirotonisită în 1935 de rabinul liberal Max Diemann și devine, astfel, prima femeie rabin din istorie.

În 1937, Die Jüdische Gemeinde zu Berlin (comunitatea evreiască oficială din Berlin) o angajează inițial în rol de consilier rabinic în instituțiile sale de îngrijire și binefacere, ulterior la Spitalul Evreiesc. Abia mai târziu ajunge să țină serviciul de Havdala la Neue Synagoge, centrul vieții reformate evreiești berlineze.

Nici în anii următori nu primește propria comunitate, însă predă, ține predici, vizitează bolnavi și vârstnici și slujește drept capelan într-o închisoare de femei. În iarna lui 1940-1941 merge prin congregații rămase fără conducere religioasă după emigrarea sau deportarea rabinilor din acele locuri: Braunschweig, Göttingen, Frankfurt am Oder, Wolfenbüttel și

Bremen.

Viața ei în Germania se încheie în 6 noiembrie 1942, când este deportată în lagărul din Theresienstadt (Terezin), împreună cu mama ei vârstnică. Acolo își continuă activitatea, având grijă de bolnavi și ținând predici. Un

document din arhiva muzeului din Terezin, intitulat „Vorträge der einzigen Rabbinerin Regina Jonas” (Predicile singurei femei rabin, Regina Jonas), păstrează textele a 24 de prelegeri în care sunt evocate femei evreice, dezbătute subiecte din Talmud și Biblie sau prezentate subiecte din iudaism. Ultimele rânduri îi reflectă altruismul și devotamentul:

„Poporul evreu a fost sădit de Dumnezeu în istorie ca o națiune binecuvântată. «Binecuvântat de Dumnezeu» înseamnă a dăruia binecuvântări, bunătate și loialitate, indiferent de loc și de situație. Munca noastră din Theresienstadt, grea și plină de încercări cum este, servește și acestui scop: să fim slujitori ai lui Dumnezeu și, ca atare, să trecem din sferele pământești la cele veșnice. Fie ca toată munca noastră să fie o binecuvântare pentru viitorul Israelului (și viitorul umanității).”

La 12 octombrie 1944, Regina Jonas este deportată la Auschwitz. Este gazată în aceeași zi.

După căderea Zidului Berlinului, la deschiderea arhivelor fostei Germanii de Est, au fost identificate în Gesamtarchiv der deutschen Juden documente și referințe care îi confirmă activitatea. Și în 2014 la Theresienstadt a fost inaugurată o placă memorială dedicată vieții și moștenirii ei.

Istorii desenate din infern: mărturii grafice ale femeilor despre Holocaust

Albumul-accordion, desfășurat pe aproape 6 metri și alcătuit din 19 acuarele și desene în cerneală, poartă un titlu lipsit de echivoc: *Auschwitz, lagărul morții*. Parcurgerea lui dezvăluie scene de o violență concentrată: o femeie bătută de soldați SS, o baracă sufocată de trupuri îngrămădite, o deținută dezbrăcată, rasă în cap, sub privirea disprețuitoare a unui gardian.

Realizat în 1945 de Zofia Rozenstrauch, albumul a fost creat la scurt timp după eliberarea ei din Auschwitz. Fostă studentă la arhitectură, artista a redat cu o precizie aproape topografică clădirile, gardurile și turnurile de supraveghere ale lagărului, într-atât de fidel, încât desenele au fost utilizate ulterior ca probe în rechizitoriul din procesul lui Eichmann din Israel.

Lucrarea constituie nucleul expoziției *Cine ne va scrie istoria? Narațiuni grafice ale femeilor despre*

Holocaust, 1944-1949, găzduită de Galeria Kniznick pentru Artă Feministă a Institutului Hadassah-Brandeis din SUA. Rozenstrauch este una dintre cele zece supraviețuitoare ale căror creații (desene, picturi, ilustrații, jurnale grafice) alcătuiesc acest proiect expozițional, deschis până la sfârșitul lunii aprilie a.c.

Curatoriată de Rachel E. Perry, istoric de artă și cercetătoare în studiul Holocaustului la Universitatea din Haifa, expoziția pornește de la volumul său *Cine ne va desena istoria?*, ce readuce în atenție artiste evreice care au supraviețuit lagărelor de concentrare și au reluat actul de creație imediat după eliberare. Deși unele dintre lucrări au fost expuse sau publicate,

multe au rămas un timp în arhive sau au fost tratate uitate.

Perry descrie aceste lucrări drept „narațiuni mute” ce funcționează ca documente istorice, comparabile cu jurnalele scrise sau cu mărturiile orale. Majoritatea lucrărilor – originale sau facsimile realizate special pentru acest context – datează din ultimele

luni ale celui de Al Doilea Război Mondial și din primii ani postbelici, inclusiv perioada formării Statului Israel.

Printre artistele reprezentate se află sculptorița maghiară Edith Ban Kiss, supraviețuitoare a lagărului Ravensbrück, care a realizat în 1945 seria de 30 de guașe *Deportare*. Expuse inițial la Budapesta, lucrările se află astăzi în arhiva Memorialului Ravensbrück; două sunt prezentate în expoziție. Una surprinde un grup de femei înghesuie într-un vagon de vite, cealaltă înfățișează trupuri scheletice, văzute din spate, ale căror coaste se reliefează dureros sub pielea emaciată.

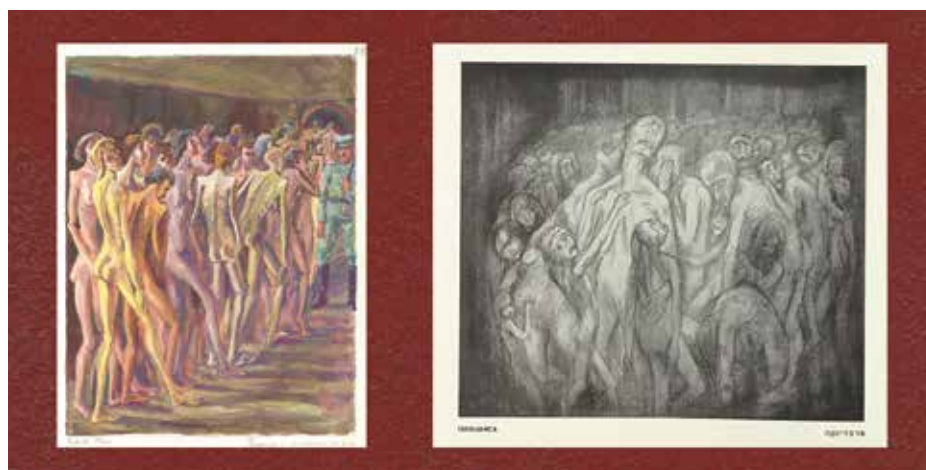
Afișul expoziției reproduce o fotografie cu mâinile artistei Lea Grundig în timp ce trasează chipul desfigurat de durere al unei femei. Grundig, cunoscută pentru utilizarea artei ca formă de protest împotriva regimului nazist din Dresda, a fost închisă de Gestapo timp de doi ani, înainte de a se

refugia în 1940 în Palestina aflată sub mandat britanic. Din albumul său din 1944, *În valea măcelului*, în expoziție este inclus desenul în cerneală al unui grup de femei care se sprijină reciproc și fug din calea soldaților germani. Publicat inițial la Tel Aviv, albumul este păstrat astăzi la Metropolitan Museum of Art din New York și la Wiener Library din Londra.

Multe dintre lucrările prezentate au fost identificate de curatoare în mari arhive dedicate Holocaustului (Yad Vashem, Muzeul Auschwitz-Birkenau), dar și în colecții publice și private mai puțin cunoscute, precum Muzeul Național al Ungariei, Illinois Holocaust Museum sau Memorialul Ravensbrück.

Prea fragil pentru a fi transportat de la Yad Vashem, albumul în facsimil al Zofiei Rozenstrauch se află în centrul expoziției atât simbolic, cât și fizic. Amplasat în mijlocul sălii, vine însoțit de explicații privind rolul său ca probă juridică în procesul Eichmann. „Este o intersecție remarcabilă între lupta supraviețuitorilor pentru dreptate și forța creativă a acestor femei”, a subliniat Lisa Fishbayn Joffe, directoarea Institutului Hadassah-Brandeis.

Redescoperirea acestor artiste și a operelor lor contribuie la lărgirea imaginii culturale despre lagărele de concentrare, dominat până acum de perspectivele agresorilor și ale eliberatorilor. Puternice vizual și memorabile, narațiunile grafice reunite în expoziție afirmă nu doar importanța autoreprezentării, ci mai ales necesitatea ca relatările supraviețuitoarelor să fie văzute, citite și integrate în memoria colectivă.

Ce mai vedem la muzeu

O privire în Muzeul de Istorie și Cultură a Evreilor din România „Dr. Nicolae Cajal”

Iosif Ross 1899-1976

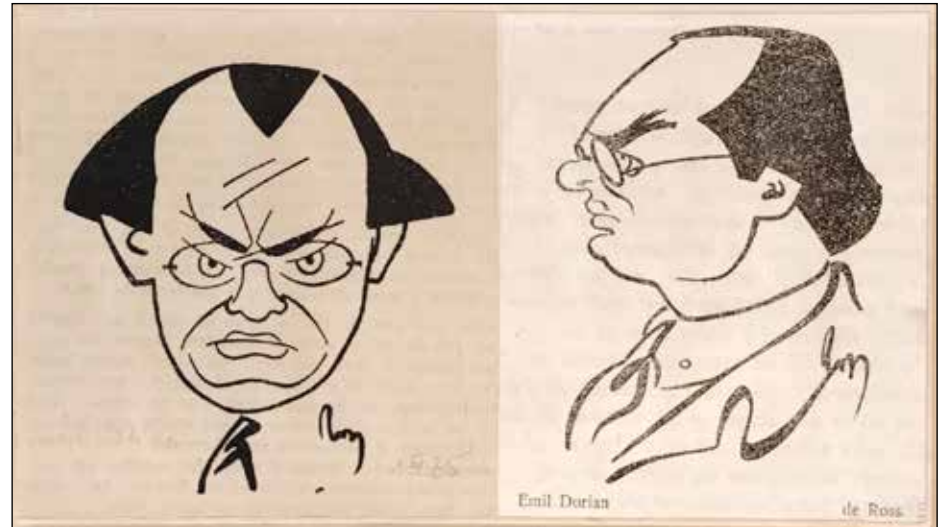
Iosif Ross s-a născut la Iași în ianuarie 1899 și a murit la București în 1976. Talentul la desen i-a fost remarcat foarte devreme, încă din timpul cursurilor primare și secundare de la Iași, când a început să publice desene în vitrinele unor librării (încă din 1917). Ulterior s-a înscris la Facultatea de Medicină din Iași, pe care însă nu a absolvit-o, atracția sa către arta desenului fiind deja palpabilă. În 1918 s-a stabilit la București unde s-a înscris la cursurile Facultății de Arhitectură (1922-1926), perioadă ce coincide cu momentul în care a început să publice caricaturi, devenind unul dintre caricaturistii cei mai importanți, conform spuselor Ameliei Pavel. A colaborat la publicațiile *Rampa*, *Făclia*, *Chemarea*, *Adevărul*, *Dimineața*, *Cuvântul liber*. Astfel a devenit în scurt timp un grafician și un caricaturist foarte cunoscut. La început, activitatea sa intelectuală s-a desfășurat în cadrul unui cerc de intelectuali evrei de prim rang ai perioadei interbelice, personaje care l-au influențat și impulsionat: scriitorul Benjamin Fundoianu, prietenul său bun, gazetarul Filip Brunea-Fox, pictorul M.H. Maxy, Ro-

dica Wechsler (sora lui Fundoianu), precum și sociologul și criticul de film german Siegfried Kracauer, ale cărui studii pre- și postbelice aveau să devină o sursă importantă de inspirație pentru tânărul Ross. S-a afirmat și ca un caricaturist militant, mai ales pe teme politice și sociale, aceste opere, mai târziu, fiind adesea publicate în cataloage sau studii apărute pe internet. I s-au organizat numeroase expoziții personale, a participat la multe saloane oficiale de artă, în cadrul dedicat artei grafice. Caricaturile realizate de Iosif Ross sunt, prin compoziție și prin maniera de tratare, adevărate picturi satirice. În fiecare dintre ele se poate distinge nu doar finețea observației psihologice, ci și atmosfera specifică unui anumit climat în care personajul portretizat se manifestă. De la caricatura stereotipă de presă din trecut, care viza aproape exclusiv persoane, s-a ajuns la o caricatură capabilă să rezume situații și să ofere privitorului sugestia celui mai just mod de rezolvare a acestora. Rolul de a contribui la formarea opiniei publicului admirator de caricatură a fost asumat de Iosif Ross și urmărit cu perseverență, adeseori cu un umor scilpitor, mai întâi în caricatura dedicată problemelor externe, apoi și în cea cu tematică internă, publicată în ziarele la care colabora. În vitrina de la etajul întâi al muzeului avem expuse câteva decupaje din presa vremii, în care Iosif Ross se afirmă ca un portretist de prestigiu pentru unele personalități consacrate, muziceni, scriitori, politicieni: Emil Dorian, A. Toma, Tristan Tzara, M.H. Maxy. Excelează atât prin exactitatea fizionomică și expresivitatea liniei de

senului, cât și prin mesajul (politic sau nu) al caricaturilor sale, demonstrând că schițele sale nu sunt simple desene de presă, ci interpretări personale, profund individualizate, total lipsite de șabloanele tipice caricaturistilor și graficienilor contemporani lui (anii 1950-1970).

senului, cât și prin mesajul (politic sau nu) al caricaturilor sale, demonstrând că schițele sale nu sunt simple desene de presă, ci interpretări personale, profund individualizate, total lipsite de șabloanele tipice caricaturistilor și graficienilor contemporani lui (anii 1950-1970).

lată câteva rânduri scrise de Ion Frunzetti în numărul 4 al revistei *Arta Plastică* din 1954, un articol despre compartimentul de artă grafică al Salonului Național de Artă, cu câteva rânduri introductive despre avantajul caricaturii: „Artistul grafician are în această privință, față de pictor și sculptor, un mare avantaj: grafica este, dintre toate artele plastice, cea mai operativă. O operă de artă cere, ce e drept, indiferent de tehnică, aceeași atenție apropiere de viață reală, aceeași perioadă de studiu serios, aceeași grijă în execuție. Dar, de unde în pictură sau în sculptură complexitatea mijloacelor

de expresie necesită adeseori perioade foarte lungi de elaborare până să-și capete opera forma definitivă, în grafică este cu puțință o mai mare rapiditate de execuție. În alb și negru, în special în desen, se pot realiza ‘cu mai mare’ ușurință decât în culorile lucrări valabile, ce pun mai puține probleme de meșteșug, fără ca prin aceasta să-și diminueze nici valoarea educativă, nici forța expresivă...”

În plan biografic, universul artistic al lui Iosif Ross se prelungește firesc și în propria familie. Fiica sa, Lulu Ross, a fost balerină a Operei și una dintre cele mai apreciate profesoare ale Liceului de Coregrafie, personalitate marcantă a scenei și a pedagogiei coregrafice românești. Prin căsătoria cu talentatul compozitor Ștefan Mangoianu, această filiație artistică se extinde și către domeniul muzicii, conturând un mediu cultural complex, în care artele vizuale, dansul și sunetul se întâlnesc și se potențează reciproc, context ce conturează suplimentar profilul intelectual și sensibilitatea artistică a lui Iosif Ross.

Carmen Hannah IOVIȚU

Concert comemorativ la Ateneu

In memoriam Iancu Țucărman

Tripla comemorare de la Ateneul Român, sub genericul „În lumina evocării” – Ziua Internațională de Comemorare a Victimelor Holocaustului; Pogromul legionar din 21-23 ianuarie 1941 de la București; *in memoriam* Iancu Țucărman z.l., supraviețuitor din Trenurile Morții –, urmată de un recital de muzică de cameră adecvat momentului, a fost

organizată de Asociația culturală „Iancu Țucărman și Maria Popa”, în parteneriat cu Forumul Cultural Austriac (FCA). În public: E.S. Ulla Krauss Nussbaumer, ambasadoarea Austriei în România; Thomas Kloiber, directo-

ru FCA. Conservatorul „Johann Josef Fux” din Graz și Salonul Bösendorfer al ICR Viena au fost, de asemenea, gazde ale concertului comemorativ. „Evenimentul aduce împreună oameni chemați de memorie și responsabilitate”, l-a definit în deschiderea de la Ateneul Român președinta Asociației, Maria Popa, parteneră de viață a unui om pe care istoria l-a metamorfozat în simbol: Iancu Țucărman, „un exemplu de demnitate umană, curaj, moralitate, care a transformat suferința personală într-o lecție despre adevăr și responsabilitate”. Vorbitorul a mulțumit publicului pentru „disponibilitatea de a asculta nu doar muzica, ci și ceea ce poartă ea dincolo de sunet: memorie, conștiință, speranță”.

Un cuvânt introductiv au rostit prof. Vasile Morar și conf. univ. dr. Felicia Waldman.

Vasile Morar a realizat o analiză a fenomenului Holocaustului, aducând în discuție experimentul psihologului american Stanley Milgram. Influențat de evenimentele Holocaustului și de procesul lui Eichmann, Milgram a creat un experiment care îi poartă numele. Prin acesta se arată

că toți oamenii poartă în ei trei valori fundamentale: iubirea, mila și supunerea ierarhică. Numai că, în condiții absolut deosebite, în care un climat de psihologie politică și de ideologie criminală întâlnește conducerea irațională, pasiunea de a distruge (tanatofilia) este cea care învinge, din păcate, la 64-65% dintre oameni: „Mila funcționează, iubirea funcționează, dar supunerea ierarhică în fața unei autorități represive, criminale, își are și ea locul ei. Și asta explică, într-un fel, prin acest experiment crucial al secolului al XX-lea, fenomenul Holocaustului”, a punctat vorbitorul. Profesorul Morar a mai arătat că propriii studenți – pe care îi bănuia uneori de un antisemitism insidios, nu manifest – puteau fi sensibilizați doar de întâlnirea directă cu supraviețuitorii: „Am văzut, în câteva cazuri, convertirea omului și faptul că a putut să părească o prejudecată grea și reală.”

Felicia Waldman a vorbit despre memoria activă și memoria pasivă, termeni folosiți pentru a face diferența între opțiunile pe care le-au avut supraviețuitorii atunci când au fost eliberați. Unii și-au reprimat amintirile și au refuzat să-și povestească experiențele, pentru a nu-și împovăra familia (memoria pasivă). Astfel au perpetuat trauma transgenerațională. Alții au dorit să împărtășească lumii prin ce au trecut: „Vorbim despre supraviețuitori care și-au făcut din viața pe care au căpătat-o a doua oară, după ce au fost eliberați, a doua șansă. Au vrut să-și învețe pe ceilalți despre ceea ce s-a întâmplat, dar și să-și arate umanitatea.” Printre supraviețuitorii care au menținut

memoria activă s-au numărat Iancu Țucărman, Liviu Beris, Oliver Lustig. Vorbitorul a împărtășit povești despre acești trei supraviețuitori care și-au păstrat umorul și dragostea de oameni. Disponibilitatea lor de a vorbi și de a răspunde la orice întrebare, oricât de ciudată ar fi fost, era de fapt un mecanism de apărare în fața traumei. Uneori nu mai făceau diferența între realitatea din timpul zilei, când erau liberi, și cea din timpul nopții,

când se trezeau înapoi în lagăr. Vorbitorul a subliniat importanța de a păstra memoria supraviețuitorilor în diverse forme: „...nu numai prin înregistrările cu ceea ce au povestit, ci

Claudia BOSOI
(Continuare în pag. 24)

organizată de Asociația culturală „Iancu Țucărman și Maria Popa”, în parteneriat cu Forumul Cultural Austriac (FCA). În public: E.S. Ulla Krauss Nussbaumer, ambasadoarea Austriei în România; Thomas Kloiber, directo-

O lună cu recorduri: sportivii israelieni scriu istorie pe gheață și în baschet

Într-o perioadă în care Israelul se confruntă în continuare cu presiuni pe plan internațional din partea activiștilor propalestinieni, sportivii israelieni au oferit lumii întregi o imagine a unei națiuni ambițioase și talentate. Știrile sportive din ultimele săptămâni compun un tablou emoționant al unui Israel care refuză să rămână irrelevant în plan sportiv.

În primul rând, Deni Avdija, baschetbalistul celor de la Portland Trail Blazers, în vârstă de 25 de ani, a devenit primul israelian selecționat în meciul All-Star din istoria NBA, după ce a fost desemnat rezervă pentru Conferința Vest. Aceasta este o recunoaștere pe deplin meritată a juctorului foarte bun afișat de Avdija în actualul sezon, după o ascensiune spectaculoasă, comparativ cu anii trecuți. Avdija a terminat pe locul șapte

în votul publicului, cu peste 2,2 milioane de voturi, înaintea unor legende ca LeBron James și Kevin Durant. Sezonul său a fost de-a dreptul excepțional: a adunat în medie 25,8 puncte, 6,8 pase decisive și 7,2 recuperări pe meci, statistici care îl plasează pe locurile 13, respectiv 12 în NBA la aceste capitole și îl fac favorit la titlul de „Most Improved Player” al anului. Drumul său a început la Maccabi Tel Aviv, unde era deja considerat un fenomen în echipele de juniori. La

draftul NBA din 2020 a devenit primul israelian ales în primii zece jucători ai unui draft. Fostul său antrenor de la Maccabi, Oded Shalom, a declarat recent: „Deși are doar 25 de ani, cred că este cel mai de succes atlet israelian din istorie.” Ascensiunea lui Avdija nu a venit însă fără tensiuni. Israelianul a vorbit deschis despre frustrarea de a nu putea fi perceput pur și simplu ca un baschetbalist. „Sunt un atlet. Nu intru în politică, pentru că nu e treaba mea. Evident, îmi susțin țara, pentru că de acolo provin. E frustrant să văd toată ura asta legată de Israel. Fac un joc bun sau primesc voturi pentru All-Star și toate comentariile leagă asta de politică. De ce nu pot fi pur și simplu un bun jucător de baschet?” Nici la meciul All-Star nu au lipsit însă tensiunile politice: pe 15 februarie, la Los Angeles, cunoscutul regizor Spike Lee (fan al echipei New York Knicks) și baschetbalistul Kyrie Irving (Dallas Mavericks) au purtat ținute propalestiniene.

Pe de altă parte, luna februarie aduce o nouă ediție a Jocurilor Olimpice de Iarnă. Israelul este reprezentat la această ediție desfășurată la Milano Cortina de o delegație formată din nouă olimpici și un paralimpic, definiți mai degrabă prin determinare, decât prin tradiție în sporturile de iarnă. Delegația israeliană este plină de pre-

miere istorice: Attila Mihaly Kertesz va deveni primul schior de fond israelian care concurează vreodată la Jocurile Olimpice, în timp ce patinatoarea artistică Mariia Seniuk, de patru ori campioană națională a Israelului, își face și ea debutul olimpic și a fost purtătoarea de drapel la ceremonia de deschidere. Frații Barnabas și Noa Szollos revin la a doua participare olimpică în schiul alpin, după Beijing 2022. Barnabas este descris drept cel mai titrat atlet de iarnă al Israelului de până acum, iar Noa a devenit recent prima israeliană care a obținut puncte în Cupa Mondială de schi alpin. Medaliiile nu sunt obiectivul imediat, dar mesajul este limpede: Israelul este prezent și competitiv chiar și în medii nespecifice și netraditionale, pe gheață și pe zăpadă.

În încheiere vin știrile din fotbal. Echipa bucureșteană FCSB l-a transferat pe jucătorul israelian Ofri Arad, rămas liber de contract, după ce ace-

ta s-a despărțit de Kairat Almaty. Arad a jucat în Champions League în acest sezon pentru echipa din Kazahstan și reprezintă o soluție de întărire a mijlocului pentru FCSB, care l-a pierdut în ianuarie pe Adrian Țut, plecat la Al-Ain în Emiratele Arabe Unite. Ofri Arad este al doilea jucător din Israel care evoluează în prima Ligă din România în acest sezon, după fundașul dinamovist Nikita Stoinov care a strâns deja 24 de meciuri. Tot în această iarnă s-a zvonit faptul că Dinamo București l-ar fi dorit și pe Lisav Eissat, fundașul naționalei României, care joacă în prezent pentru Maccabi Haifa. Eissat ar fi fost aproape și de un transfer în Polonia, la FC Rakow, care a picat în ultimul moment din cauza presiunii fanilor care au zis că nu își doresc jucători din Israel. Între timp, Eissat a marcat primul său gol pentru Maccabi Haifa și a prelungit contractul cu echipa israeliană până în 2029.

Cristian VECHIU

Conferința Doinei Lemny despre esența operei lui Constantin Brâncuși, la ICR Tel Aviv

Institutul Cultural Român de la Tel Aviv a găzduit miercuri, 11 februarie, întâlnirea cu Doina Lemny, muzeograf, critic și istoric de artă, una dintre cele mai importante specialiste internaționale dedicate operei lui Constantin Brâncuși. Evenimentul s-a bucurat de un public numeros, confirmând interesul constant pentru personalitatea și creația marelui sculptor român în Israel.

În cadrul conferinței, Doina Lemny a propus o incursiune în filozofia creației lui Brâncuși, demontând mituri persistente și evidențiind felul în care sculptorul și-a construit, cu luciditate și consecvență, propriul limbaj artistic. A urmărit parcursul său de la lucrările de început, *Cap de copil* sau *Crochiu*, din perioada studenției, până la marile sinteze plastice, precum *Măiastra* și *Domnișoara Pogany*, subliniind procesul de reducere la esență și de purificare a formei.

Un moment aparte al prezentării a fost dedicat relațiilor personale ale artistului și cercetării consacrate muzeului lui Brâncuși: femeile care i-au fost apropiate și care i-au influențat atât viața, cât și creația. Prin această abordare, Doina Lemny a conturat un portret viu al artistului, revelând legătura profundă dintre experiența umană și expresia artistică.

Evenimentul s-a desfășurat în prezența lui Adrian Tudor, viceprimar al municipiului Târgu Jiu, care a oferit ICR Tel Aviv, din colecția sa de fotografii documentare, o serie de imagini referitoare la construcția *Coloanei Infinitului*. Fotografiiile au fost expuse publicului, completând conferința printr-o dimensiune vizuală valoroasă

și emoționantă.

Directorul ICR Tel Aviv, Salomon Marton, a subliniat importanța momentului: „Cu o activitate îndelungată în calitate de curator la Muzeul Național de Artă Modernă – Centre Pompidou din Paris, Doina Lemny este, astăzi, una dintre cele mai respectate autorități mondiale în studiul operei brâncușiene. Cercetările sale, desfășurate pe parcursul mai multor decenii, au valorificat arhive esențiale, corespondență, fotografii și documente inedite, contribuind decisiv la reconstituirea contextului artistic și uman în care a creat Brâncuși.”

La rândul său, Luciana Friedmann, director adjunct al ICR Tel Aviv, și-a exprimat recunoștința atât față de invitata specială, dr. Doina Lemny, cât și față de Adrian Tudor, pentru deschiderea și spiritul prietenesc în care au învăluit publicul din Tel Aviv. „Solidaritate și susținere conferinței și să participe la colocvii, expoziții și proiecte curatoriale în marile centre culturale ale lumii, Doina Lemny este apreciată pentru rigurozitatea științifică, claritatea discursului și capacitatea de a face accesibilă complexitatea demersului artistic brâncușian. Expertiza sa depășește analiza formală a sculpturilor, integrând dimensiunea biografică, relațiile personale și mediul intelectual în care a evoluat artistul la Paris”, spunea ea.

Prin organizarea acestui eveniment, ICR Tel Aviv își reafirmă misiunea de a promova valorile culturii române în spațiul internațional și de a facilita dialogul intercultural prin întâlniri cu personalități marcante ale scenei artistice și academice. (L.F.)

DIN BUCĂTĂRIA EVREIASCĂ

Pui cu susan

Când este vorba de mesele de Purim, toată lumea se gândește la humăntașul care evocă povestea Esterei, la diferitele sale variante, în funcție de umplutură, deoarece în afara celei cu nuci, clasică, se poate pregăti și cu mac sau cu gem. De asemenea, ne amintim și de alte numeroase dulciuri care se pregătesc pentru această sărbătoare în care abundă prăjiturile și ne crește... glicemia. Dar masa de Purim nu se limitează la acestea. Cărțile de bucate cașer recomandă o listă întregă de feluri. În funcție de regiune, există rețete de Purim sefarde sau așkenaze și altele.

Rețeta pe care o prezentăm, pui cu susan, cred că are caracter universal. Ea are două calități: este o mâncare ușoară și ușor de pregătit.

Ingrediente

- 1 kg pulpă pui dezosată, tăiată bucăți
- 1/2 ceașcă (aprox. 70 gr) făină
- 1/2 ceașcă ketchup (125 ml)
- 1/2 ceașcă oțet
- 1 ceașcă zahăr brun
- 100 ml ulei măsline

- 2 linguri muștar
- 4 căței usturoi, zdrobiți
- 3 linguri susan, cantitate ce se împarte.

Preparare

Se preîncălzește cuptorul la 200°C și se unge cu ulei o foaie de copt, așezată pe o tavă.

Se pune carnea într-o pungă de plastic care se poate închide, împreună cu făina. Se scutură bine pentru ca făina să se prindă de carne, apoi se așază bucățile de pui pe tavă. Într-un castron mic se amestecă oțetul, ketchupul, zahărul brun, uleiul de măsline, muștarul, usturoiul și două linguri de susan și se toarnă peste pui. La sfârșit se presară restul de susan.

Se acoperă tava și se coace 30 de minute, apoi se scoate capacul și se mai lasă să se coacă încă 15 minute.

Este un mod de preparare sănătos, deoarece nu se prăjește în ulei.

(E.G.)

Centenar Dan Mizrahi

Pianistul, compozitorul, profesorul Dan Mizrahi a venit pe lume acum un veac, timp cu mari falii sociale (nazism și totalitarism), caracterizat din perspectiva propriei vieți între copertele unei cărți de mare succes, apărute la Hasefer: *Așa a fost*. A rezistat încercărilor ajutat de muzică.

Vocația și-a descoperit-o timpuriu. „Aveam mai puțin de patru ani, retrăia el clipa într-un interviu pentru *RE*. Mă întorsesem acasă cu părinții mei de la primul film din viața mea, *Luminile orașului*, cu Charlie Chaplin. M-am așezat la pian și am reprodus fără greș, cu un deget, melodia ce îmi răsuna încă în urechi.” Moștenea talentul tatălui său, care renunțase la muzică în favoarea carierei militare.

În anul în care Dan Mizrahi intră în clasa întâi, 1933, Hitler vine la putere în Germania. În 1940 este eliminat prin legislație rasială din Liceul Spiru Haret și din Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică, unde fusese admis ca student la nouă ani. Învață la Liceul evreiesc Cultura. Trăiește Pogromul de la București, din ianuarie 1941. Vede cum arde până la temelii Sinagoga Cahal Grande, unde primise binecuvântarea de Bar Mițva de la marele rabin Sabetai Djaen. O lună mai târziu, prin Sohnut, împreună cu un grup de câteva sute de tineri evrei, ajunge în Ereț Israel, pe atunci sub mandat britanic. Aurelia Cionca, profesoara lui de la Conservatorul din București, cu care rămăsese în legătură, îi facilitează posibilitatea de a-și continua studiile la Conservatorul din Ierusalim. Ca să se întrețină, dă lecții de acordeon, cântă la un club scoțian al armatei.

În 1945 se întoarce la București. Ia lecții de compoziție în particular cu Mihail Jora. În paralel cu studiile reluate la Conservatorul de Muzică din București, le urmează și pe cele ale Conservatorului American de Muzică, deschis de Edmond Deda. Scurta perioadă fastă (profesoratul la Liceul Dinu Lipatti, debutul solistic la Sala Radio) e frântă în 1951 când e privat de libertate 28 de luni, nejudicat, necondamnat, eliberat fără proces. Pe biletul de eliberare era un singur cuvânt: „reeducare.” Reintră în viața muzicală abia în 1954.

Deși eticheta onorantă de „promotor al muzicii lui Gershwin în România” l-a urmărit o viață și continuă în posteritate – în 1946 Dan Mizrahi prezenta publicului român *Rhapsody in blue* în primă audiere, varianta de pian solo, incluzând treptat toate compozițiile lui Gershwin pentru pian și orchestră –, artistul se considera un muzician clasic. „Nu pot să-mi gradez dăruirea, să-mi diferențiez dragostea între un concert de Bach și unul de Gershwin”, obișnuia el să spună.

A răspuns prezent la toate spectacolele de Purim organizate de FCER, a compus lieduri pe versuri de Tania Lovinescu, inclusiv unele inspirate din istoria poporului evreu. Dan Mizrahi a fost de nouă ori laureat al Festivalului Național de Interpretare și Creație a Romanței *Crizantema de Aur* și aplaudat pe mari scene ale lumii.

Iulia DELEANU

Despre memoria evreiască într-un oraș fără evrei: Târgoviște

În toate școlile din județ li s-a vorbit elevilor despre cea mai neagră filă din istoria recentă. Implicați au fost și studenții de la Facultatea de Istorie a Universității Valahia.

La întâlnirea mea cu elevii clasei a XI-a (care studiază istoria Holocaustului) am insistat pe diferența dintre *patriotism*, obligatoriu fiecărui cetățean, și *naționalism*, exagerare care a generat atrocități.

Al doilea eveniment din cultura iudaică, Anul Nou al Pomilor, Tu biŠvat, l-am făcut cu elevii clasei a VI-a de la Școala gimnazială Smaranda Gheorghiu (Elisa și Iosef Samuil), în cadrul disciplinei Educație interculturală. A fost o oră practică, în care, învățând despre ceilalți, am descoperit ce ne unește: universalitatea valorilor, grija pentru planetă fiind o responsabilitate comună, indiferent de religie sau etnie; dialogul între culturi, obiceiurile de Tu biŠvat, plantarea pomilor, se regăsesc și în sărbătorile românești de primăvară, cele din luna martie; identitate și diversitate, tradițiile și obiceiurile sunt rădăcinile unei comunități. Elevii au pus în ghivece diverse semințe. Educația interculturală ne învață că, așa cum o livadă este mai bogată dacă are soiuri diferite, și societatea noastră este mai valoroasă prin diversitatea ei culturală; patrimoniul imaterial: Tu biŠvat ne arată cum o tradiție veche poate deveni o lecție modernă, demonstrând că obiceiurile minorităților îmbogățesc cultura întregii lumi.

S-a desenat un pom desfrunzit. Pe ramurile lui elevii au lipit frunze verzi pe care au scris valorile și principiile societății interculturale: respectul, dialogul intercultural, empatia, toleranța, solidaritatea, acceptarea, bunățatea, cooperarea etc.; nonvalorile le-au scris pe frunze galbene, căzute din copac. Prin acest exercițiu s-a demonstrat că, la fel cum semințele puse în ghiveci au nevoie de îngrijire pentru a crește, și societatea interculturală are nevoie de valori și principii pentru a înflori. Activitatea a fost primită cu bucurie atât de elevi, cât și de corpul didactic.

Ileana GHENCIULESCU

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna martie

Yitzhak Rabin – general și om politic, născut la Ierusalim, 1 martie 1922. Prim-ministru al Israelului, 1974-1977, 1992-1995. Premiul Nobel pentru Pace, 1994. Asasinat, Tel Aviv, 4 noiembrie 1995.

Solomon Marcus – matematician și filozof al culturii, născut la Bacău, 1 martie 1925. Membru al Academiei Române. Decedat la București, 17 martie 2016.

Sholem Aleichem (Solomon Rabinovici) – scriitor idiş, născut la Pereiaslav, 2 martie 1859. Printre romane: *Stele rătăcitoare*. Decedat la New York, 1916.

Eugen Relgis (Sieglar) – scriitor, născut la Iași, 2 martie 1895, imigrat în Uruguay. Întemeietor al umanitarismului. Decedat la Montevideo, 1987.

Joseph Schmidt – tenor, născut la Davideni, Bucovina, 4 martie 1904. Filmul *Un cântec străbate lumea*. Decedat în lagărul de refugiați de lângă Zürich, 1942.

Giorgio Bassani – scriitor, născut la Bologna, 4 martie 1916. Printre romane: *Grădina lui Finzi Contini*, despre Holocaustul evreimii italiene. Decedat la Roma, 2000.

Avraham Grossman – istoric, născut la Tiberiada, 10 martie 1936. Premiul Bialik, 1996. Membru al Israel Academy of Sciences and Humanities. Decedat în Israel, 27 martie 2024.

Grigory Solomonovici Pomerants – filozof, teoretician al culturii, născut la Vilnius, 13 martie 1918. Disident politic în URSS. Decedat la Moscova, 2013.

Albert Einstein – fizician, născut la Ulm, Germania, 14 martie 1879, imigrat în SUA, 1933. Premiul Nobel pentru Fizică, 1921. Decedat la Princeton, SUA, 1955.

Raymond Aron – filozof, născut la Paris, 14 martie 1905. Printre scrieri: *Opiul intelectualilor*, *Democrație și totalitarism*. Decedat la Paris, 1983.

Solomon Mikhoels (Shloyme Vovsi) – regizor și actor idiş, născut la Dvinsk, 16 martie 1890. Președinte al Comitetului Antifascist Evreiesc, 1941-1948. Asasinat, Minsk, 1948.

Yigael Yadin – general, arheolog, om politic, născut la Ierusalim, 21 martie 1917. Săpături arheologice la Qumran, Masada, Hatzor. Decedat la Ierusalim, 1984.

Aryeh Levin – rabin, născut la Orla, Polonia, 22 martie 1885, imigrat în Palestina, 1905. „Părintele arestaților evrei din Hagana, Etzel, Lehi.” Decedat la Ierusalim, 28 martie 1969.

Jeffrey Kaplan – istoric și sociolog, născut la Denver, 23 martie 1954. Premiul Fundației Guggenheim, 2016. Studii și pe teme iudaice. Decedat la Charlotte, NC, 12 martie 2025.

Benzion Netanyahu (Mileikowsky) – istoric, născut la Varșovia, 25 martie 1910, imigrat în Palestina, 1920. Printre lucrări: *Originea Inchiziției*. Decedat la Ierusalim, 2012.

Viktor E. Frankl – medic psihiatru, supraviețuitor al Holocaustului, născut la Viena, 26 martie 1905. Autor a 39 de cărți, traduse în 49 de limbi. Decedat la Viena, 1997.

Jerome Isaac Friedman – fizician, născut la Chicago, 28 martie 1930. Premiul Nobel pentru Fizică, 1990, pentru cercetări în domeniul fizicii experimentale.

DECESE COMEMORĂRI

Amintesc celor care l-au cunoscut pe dragul meu **ALBERT SCHREIBER (ABI)** că pe 29 Tevet s-au împlinit 7 ani de când ne-a părăsit, trecând în eternitate. Să-i fie sufletul înconjurat de lumină și Dumnezeu să-i dăruiască pacea și odihna, alături de părinții lui, **ANNA** și **RUDI**.

Fie-i memoria binecuvântată!

Soția, familia

Înhumați în cimitirele CEB în perioada 15 ianuarie - 15 februarie: **VEBER NICOLINA** (Cimitirul Giurgului).

Evrei decedați în luna martie

Moses Gaster – rabin savant, născut la București, 1856, expulzat, 1885. Șef-rabin al evreilor sefarzi din Commonwealth. Decedat la Londra, 5 martie 1939.

Max Jacob – scriitor, născut la Quimper, Franța, 1876. Poet care face legătura între simbolism și suprarealism. Deportat, ucis în lagărul de la Drancy, 5 martie 1944.

Nili Tal-Herman – jurnalistă, regizoare, producătoare de film, născută la Tel Aviv, 1944. Premiul Israeli Documentary Forum, 2022. Decedată la Tel Aviv, 7 martie 2024.

Chaim Topol – actor și cântăreț, născut la Tel Aviv, 1935. Printre filme: *Sallah Shabati*; *Scripcarul pe acoperiș*. Premii israeliene și străine. Decedat la Tel Aviv, 8 martie 2023.

Menachem Begin – om politic, născut la Brest-Litovsk, 1913, imigrat în Palestina, 1942. Prim-ministru al Israelului, 1977-1983. Premiul Nobel pentru Pace, 1978. Decedat la Ierusalim, 9 martie 1992.

Anne Frank – victimă a Holocaustului, născută la Frankfurt, 1929, stabilită la Amsterdam, 1933. Jurnal, iunie 1941 - septembrie 1944. Ucisă la Bergen-Belsen, 12 martie 1945.

Yehudi Menuhin – violonist, născut la New York, 1916. Primul violonist care a cântat în Germania în fostul lagăr Bergen-Belsen, 1945. Decedat la Berlin, 12 martie 1999.

Martin Greenfield – maestru croitor, născut la Pavlovo, Slovacia, 1928, supraviețuitor al Holocaustului, imigrat în SUA, 1947. Cel mai bun croitor din SUA, 2014; printre clienți: 6 președinți americani și numeroase celebrități. Decedat la New York, 20 martie 2024.

Yitzhak Yamin – pictor și sculptor, născut în Irak, 1938, imigrat în Israel, 1951. Tehnici noi în artele plastice. Decedat în Israel, 21 martie 2020.

Shmuel Agmon – matematician, născut la Tel Aviv, 1922. Premiul Israel, 1991; membru al American Mathematical Society, 2012. Decedat la Ierusalim, 21 martie 2025.

Tudor Caranfil – critic de film, născut la Galați, 1931. Premiul Asociației Cineaștilor din România, 1988. Decedat la București, 23 martie 2019.

Madeleine (Jana Korbel) **Albright** – diplomată, născută la Praga, 1937, imigrată în SUA, 1948. Secretar de Stat al SUA, 1997-2001. Decedată la Washington D.C., 23 martie 2022.

Alfred Hassner – chimist, născut la Cernăuți, 1930, imigrat în SUA și Israel, 1983. Premii internaționale; 320 publicații. Președinte al Israel Chemical Society. Decedat în Israel, 27 martie 2024.

Marc Chagall – pictor, născut la Vitebsk, 1887, stabilit în Franța, 1923. Picturi, vitralii și tapiserii pe teme iudaice. Decedat la Saint-Paul-de-Vence, Franța, 28 martie 1985.

Nicolae (Nuhăm) **Steinhardt** – scriitor, născut la București, 1912. Convertit la ortodoxie, „evreu de sânge și român de cultură”. Decedat la Baia Mare, 29 martie 1989.

Leon Blum – om politic, născut la Paris, 1872. Prim-ministru al Franței, 1936-1937; 1938; 1946-1947. Decedat la Jouy-en-Josas, Franța, 30 martie 1950.

Lucian-Zeev HERȘCOVICI

La 27 februarie comemorăm 30 de ani de la dispariția celui care a fost **DAVID BĂNESCU**.

Să-i fie memoria binecuvântată!

Familia

Duminică, 8 februarie 2026, Comunitatea Evreilor din Craiova și președintele acad. prof. dr. Corneliu Sabetay au luat parte la comemorarea și slujba de Askara (sfințirea pietrei tombale) pentru minunata noastră dr. **EVA SABETAY**, soție, mamă și bunică.

Fie amintirea ei binecuvântată!

Familia

Concert comemorativ la Ateneu

(Urmare din pag. 21)

și prin ceea ce au creat: prin muzică, poezie, literatură, artă, prin diversele forme de ceea ce astăzi se numește *enactment*, deci de punere în valoare a acestor memorii.”

Recitalul a fost o răsfrângere a amintirii prin muzică, susținută de doi artiști remarcabili ai prezentului: pianista Mihaela Manea, originară din România, stabilită la Viena, laureată a numeroase premii internaționale, cadru didactic la Conservatorul din Graz, doctorand la Universitatea Națională de Muzică din București; și clarinetistul Arnold Plankensteiner, profesor la același Conservator, membru al ansamblului Klangforum Wien, participant constant la prestigioasele festivaluri de la Salzburg, Lucerna, BBC Proms.

Versatilitatea și siguranța interpretativă ale Mihaelei Manea au fost pe deplin ilustrate prin trecerea dezinvolată de la baroc (Sonata în do minor K 11, de Domenico Scarlatti) la modernism (Sarcasme op. 17, de Serghei Prokofiev), cu reveniri la romantism (Rapsodia Spaniolă, de Franz Liszt). Au fost expresii ale serenității, ale dizarmoniei de veac 20, ale melodicității unor teme din folclorul spaniol.

Dialogul pian-clarinet, „Sonorități și gladiole multicolore III”, compoziție a lui Ulpiu Vlad, dedicată memoriei prietenului său, lancu Țucărman, a fost bazat pe câteva repere biografice semnificative: educația muzicală primită în copilărie, maturizarea timpurie în anii legislației rasiale, experiența terifiantă a Trenului Morții, puterea de a supraviețui cu ajutorul muzicii, bucuria, până în anii din urmă, de a descoperi talente muzicale confirmându-i, azi, așteptările.

GÂNDUL SCRIS

Speranță

O amintire plăcută și trei bucurii în așteptarea primăverii

Tu biSvat este una dintre sărbătorile mele preferate din calendarul iudaic. Din atât de multe motive! Mai întâi, pentru că ideea de a ne opri din rutina cotidiană, fie și doar o singură dată într-un an, pentru a conștientiza legătura noastră indisolubilă cu natura este una salvatoare pentru menținerea echilibrului pe care îl presupune relația pe care o avem cu mediul înconjurător, cu plantele și mai ales cu copacii. Apoi, pentru că ideea de a avea o sărbătoare dedicată naturii, un *An Nou al Pomilor*, este frumoasă în sine. Motivele specifice sunt și mai multe, cum spuneam, dar sunt convins că le știți sau măcar le intuiți, așa că să trecem mai departe la amintirea plăcută din titlu.

Era în urmă cu vreo opt ani, deși la fel de bine pot fi și zece, nu mai țin minte exact, dar sigur era înainte de pandemie, iar asta înseamnă din start mai mult de șase. Eram împreună cu prim-rabinul Rafael Shaffer pe bancheta din spate a unei mașini a Federației, într-un lung drum spre casă de undeva din nord-vestul țării, de la Zalău sau poate tocmai de la Sighet, nici asta nu mai știu precis. Cert este că în acel moment eram undeva pe Valea Oltului, în dreptul munților Făgăraș. În treacăt fie spus, am avut de mai multe ori plăcerea unor conversații lungi și foarte plăcute cu domnul prim-rabin Shaffer, iar asta a fost una dintre ele, poate una dintre primele. Altfel, mărturisesc aici că îl prețuiesc mult pe rabinul Shaffer pentru echilibrul, blândețea și profunzimea cu care se apropie de cele mai complicate idei, concepte și dileme. Dar și pentru extraordinarul său simț al umorului.

Să ne întoarcem însă pe Valea Oltului, între munții Făgăraș și Lotrului. Îmi amintesc că am vorbit, între altele, despre sistemul politic din China, despre ideologiile politice extremiste din Europa, despre filozofie politică, în general; în fine, discuții așezate, de drum lung. După un moment ceva mai prelungit de liniște, l-am întrebat pe prim-rabinul Shaffer la ce se gândea, iar răspunsul său m-a surprins pe moment. Mi-a spus că a făcut o binecuvântare pentru munți, astfel încât și generațiile viitoare să

se poată bucura de ei. Nu știam la acea dată că există o binecuvântare specifică pentru munți, iar gestul prim-rabinului Shaffer de a rosti în gând acea binecuvântare m-a impresionat profund și port cu mine de atunci acea amintire pe care, iată, o împărtășesc și cu voi.

Iar acum, despre cele trei bucurii din titlu. Prima este că am sărbătorit Tu biSvat anul acesta împreună cu rezidenții Căminului Rosen din București, alături de câțiva colegi din Federație. A fost un mic spectacol oferit rezidenților de Corul de Copii, Corul Templului Coral și actrița Geni Brenda Vexler, dar și o explicație foarte frumoasă a prim-cantorului Emanuel Pusztai despre semnificațiile sărbătorii. Puteți citi un articol despre asta în pagina 7 a revistei, în care o să aflați că, tot atunci, am inaugurat o Bibliotecă a Editurii Hasefer pentru rezidenții Căminului – un alt fel de a celebra Tu biSvat.

O altă bucurie este că, începând cu acest număr al revistei, care apare aproape de 1 Martie, la propunerea mai noii noastre colege Irina Markovits (propunere pentru care îi mulțumesc și aici), avem o rubrică nouă, *Femei evreice care au influențat istoria*, cu o primă ediție dedicată primei femei rabin, Regina Jonas, și tulburătoare ei povești de viață.

În fine, o ultimă bucurie pe care o împărtășesc cu voi este aceea că Festivalul-concurs Ciorberia (unul dintre evenimentele mele preferate de la JCC București) a ajuns la ediția a 15-a (puteți citi un articol despre asta în pagina 12 a revistei). O ediție pe care, din păcate, eu personal am ratat-o, dar las scris aici că anul viitor voi fi prezent, poate chiar în concurs, așa cum am mai făcut în urmă cu niște ani, când am primit și o mențiune din partea juriului pentru celebrul meu *Borș de fasole*, pe care mă învrednicesc să-l perfecționez până ajunge pe podium – așa să-mi ajute Rataouille!

Închei spunându-vă că, deși când scriu aceste rânduri se văd de la geam mormane mari de zăpadă (în frumoasa noastră Capitală sunt încă nămeți care măsoare peste 50 de centimetri), mă gândesc constant la momentul fără întoarcere al primilor muguri din copaci, care se deschid în soare. Nu pare, dar cred că e momentul perfect să vă urez tuturor o primăvară frumoasă și călduroasă, să sper pentru noi toți la un an mai blând de aici încolo. Pentru că, odată cu frunzele și florile copacilor, cu lumina mai lungă a zilelor în detrimentul întunericului nopții, totul capătă mai mult sens. Să le așteptăm pe toate acestea cu răbdare! La mulți ani pomilor și la mulți ani nouă, celor care îi îngrijim și ne bucurăm de ei!

George GÎLEA

REALITATEA CĂRȚII

O lege strict necesară: Legea Vexler

Am asistat la dezbateri aprinse, în special în mediile de socializare, pe marginea așa-numitei „Legi Vexler” (numită așa de către antisemiți, spre a incrimina, prin deputatul care o reprezintă în Parlament, comunitatea evreiască din România și, în general, pe evrei). În realitate, este vorba de anumite modificări aduse legislației pentru combaterea manifestărilor extremiste, solicitate de numeroase organizații, intelectuali, chiar oameni politici, pe fondul acutizării acestor manifestări. Deputatul Silviu Vexler și-a asumat misiunea de a introduce aceste necesare actualizări, dar demersul său a fost susținut și de alți oameni

politici, fără de care modificările respective ar fi rămas un simplu deziderat. Totuși numele celorlalți susținători parlamentari ai inițiativei nu au fost nicio dată rostite: tipic clișeu antisemit, de a individualiza evreul în orice dezbateri care suscită controverse, spre a stigmatiza apoi comunitatea și etnia.

Intervin spre a sublinia un aspect care nu a fost adus în discuție, pe parcursul lunilor de zile în care modificările legislative (necesare, repet, pentru a preveni niște evoluții care seamănă tot mai mult cu anii de dinainte de 1939) au fost supuse tirului certat, inclusiv de la nivelul celei mai înalte funcții din stat.

Este vorba despre așa-zisul pericol – pe care nimeni nu a putut să-l demonstreze – de a fi interzise opere și personalități din istoria culturii române, pe motivul manifestărilor lor antisemite. S-au dat și nume, pentru ca opinia publică să fie incitată împotriva legii, a deputatului care a promovat-o și a etniei pe care Silviu Vexler o reprezintă: Alecsandri, Eminescu, Goga, Iorga, Eliade. Nu mă mir că „apărătorilor” culturii române le-au scăpat alte nume la fel de sonore: Hasdeu, Slavici, Noica.

Depun aici o mărturie deschisă, a cuiva care chiar comentează, în scris și de la catedră, operele

și personalitățile istorice ale literaturii române. Ca profesor de literatură română la Universitatea din București, respectiv critic și istoric literar, predau și voi preda în continuare, scriu și voi scrie despre istoria literaturii române. Nu m-a împiedicat nimeni, nicio dată să comentez poezia lui Goga sau rolul lui Iorga în literatura de la începutul secolului al XX-lea, nu m-a oprit nicio autoritate să comentez publicistica lui Slavici sau opera lui Alecsandri. *Legea Vexler nu este o lege care interzice dezbaterile și comentarea științifică a unor autori.* Este doar un instrument prin care se încearcă (și sper că se va și reuși) prevenirea unor manifestări antidemocratice ale unor contemporani de-ai noștri, care se revendică de la momente regretabile din istorie.

Libertatea de a comenta un autor presupune și responsabilitate din partea comentatorului: aceea de a distinge, să zicem, între poezia lui Goga și publicistica sau activitatea sa politică. Prima poate fi valoroasă, ultimele două sunt condamnabile. Legea Vexler ne îndeamnă numai să nu uităm aspectele regretabile, să nu le glorificăm și să nu le repetăm, pentru că din ele au izbutit și mai pot izbuti fenomene care să distrugă societatea românească.

Răzvan VONCU

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACȚIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POSTAL 023986
Tel.: 0745 02 02 16
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com

Serie nouă a
REVISTEI CULTURII MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef:
George GÎLEA

Redactori:
dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
dr. Cristian VECHIU
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA

Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU

DTP: Gabriel IONESCU

Administrator:
Mihail TUNSOIU
tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Tiparul executat de
Tipografia
GARAMOND MEDIA PRINT SRL
IDEA STUDIO, București
Tel.: 0723.531.624

Contribuția pentru un abonament pe un an este de 40 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITO-RULUI PE CUPON! Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9-11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achita și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI-0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI 0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 50 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 100 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 45 de dolari USA.

